MESAČNÍK O NOVÝCH KNIHÁCH / XXVII. ROČNÍK / 30. 03. 2017 / ČÍSLO 03

knižná revue

www.litcentrum.sk

CENA
0,90 €

Strany 4 – 7

www.kniznarevue.sk

Foto *Radka Komžíková*

Povinná jazda: Karika + Anasoft

Tak nám vyhlásili finalistov Anasoftu, aby sme sa opäť mohli naťahovať o tom, čo tam malo a čo nemalo byť a čo by tam bolo, keby sme boli v porote my, a či by sme vyberali pre akademikov, bratislavských kaviarnikov, alebo obyčajných čitateľov – teda ak by sme vyberať mohli.

Pripomínam maslo na vlastnej hlave: Minulý rok som napísal text viac-menej o Anasofte, i keď som si myslel, že skôr menej, ako viac (teda skôr vtipný, ako vážny) – a iní si mysleli opak a možno už ani ja neviem, ako som to myslel, každopádne ten ročník je už uzavretý a maslo na hlave roztopené. Vyhral *Tantalópolis*, do autora knihy Petra Macsovszkého som vtedy poriadne štuchol, ale nechcel som byť zlomyseľný, hoci to tak asi aj vyzeralo.

A rok predtým som napísal negatívnu recenziu na *Medzerový plod* Veroniky Šikulovej (a zasa som si myslel a ešte si aj myslím, že som bol vtipný) – a keď môj text vyšiel, pár dní na to Šikulová ten Anasoft vyhrala.

Jozef Karika mi odpustí, že píšem o ňom, aj keď mu tým víťazstvo asi neprivodím, aj akademická obec, aj bratislavská kaviareň, aj obyčajní čitatelia mi (hádam) odpustia, že píšem o Karikovi, keď predtým sa o ňom nepísalo a teraz je z neho akýsi národný guilty pleasure. Mám pocit, že *Trhlinu* apriórne rámcujeme ako žánrovú literatúru, takže je to buď: „Super, že je konečne v Anasofte žánrovka“, alebo: „Žánrovky v Anasofte nemajú čo hľadať“, všeobecne povedané: „Žánrovka bla bla bla Anasoft bla bla bla“.

Vysoké a nízke miešame už dosť dlho na to, aby sme súdili knihu na základe jej (ne)žánrového obalu. Ostatne, aj *451 stupňov Fahrenheita* je žánrovka, vlastne aj *1984* a vlastne aj *Nevesta hôľ* – a čo? Pozrime sa na *Trhlinu* ako na text, ktorý poskytuje nielen strhujúce čítanie, ale aj náhľady do ľudskej (i)racionality a súčasnej spoločnosti. Ak by sme totiž Karikovu knihu čítali „iba“ ako žánrovku, myslím, že by sme jej tým krivdili.

Nuž, tak som sa teda ku Karikovi v Anasofte vyjadril aj ja – a kto tak ešte neučinil, nech sa hlási u súdruha Žinčicu.

Matúš Mikšík

Literárny výklad s Čau o piatej

Foto *Soňa Uriková*

Literárne čítačky sa uskutočňujú na rôznych miestach – v exteriéroch, interiéroch, kaviarňach, pri rieke, na open-air pódiách, v divadle. Ale predstavte si, že, kráčajúc mestom, prejdete okolo výkladu, kde sedí Andrej Hryc či Bibiana Ondrejková.

Vo februári a marci lákali do nášho kníhkupectva Knihy LIC návštevníkov dramatizované a autorské čítania Čau o piatej. Najkratší mesiac v roku vyplnila prezentácia autorov ocenených v súťažiach Básne a Poviedka. Na marec pripravilo Literárne informačné centrum v spolupráci s vydavateľstvom KK Bagala čítanie z antológie ***literatúra bodka sk***, ktorú vydalo LIC.

Ako hovorí Koloman Kertész Bagala, „je to Čau o piatej, nie Čau o štvrť na šesť“, a preto sa vždy začína presne o 17.00, s odbitím hodín na veži. Počas marcových stretnutí texty prezentovali najmä prvotriedni slovenskí herci a herečky, napríklad Daniel Majling či Martin M. Šimečka svoju tvorbu ale predstavili sami. A naopak, František Kovár, čítajúci z prozaickej tvorby Rudolfa Slobodu či Dado Nagy s prednesom textov jeho priateľa Václava Pankovčína, figurovali v Čau o piatej bez účasti už, žiaľ, zosnulých autorov.

Z Nových Zámkov pricestoval Balla, známy tým, že nerád počúva svoje texty, opäť to však hrdinsky zvládol. Poviedka *Viki a Kiki* Dušana Mitanu neomrzí ani po tisícom počutí, nieto ešte, ak ju interpretuje Jana Oľhová.

V kníhkupectve je presne tridsať skladacích stoličiek. Zaplnili sa na väčšine podujatí, na ďalších ľudia aj stáli, okolo osemdesiat aktívne či pasívne počúvajúcich prilákalo prvé februárové stretnutie, na ktorom čítal Robert Roth. Sama bývam často prekvapená atmosférou. Ľudia počúvajú, zapájajú sa do besedy s autorom, prídu si obsadiť najlepšie miesta. Ja tie stoličky rozkladám, chystám vodu pre hercov, fotím, predávam, usmerňujem – a každú jednu čítačku si užívam. Nedojmem sa ľahko, no počas Čau o piatej k tomu nemávam ďaleko.

Soňa Uriková

ZDRUŽENIE VYDAVATEĽOV A KNIHKUPCOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ZVKS vyhlasuje na rok 2017 grantový program na podporu podujatí presahujúcich lokálny charakter či cyklus podujatí v súvislosti s propagáciou kníh a zvyšovania čítanosti. Dotácie sa poskytnú na priame náklady súvisiace s prípravou a realizáciou podujatia a na projekty, ktoré nie sú spolufinancované z Fondu na podporu umenia. Minimálna výška spolufinancovania projektu subjektom, ktorý dotáciu žiada, je najmenej 50% z celkového rozpočtu projektu. Predsedníctvo môže prideliť žiadateľovi dotáciu iba na jeden projekt v jednom kalendárnom roku. Na schválené projekty poskytne ZVKS dotáciu po uskutočnení podujatia a po predložení podkladov potrebných na vyúčtovanie. Termín predkladania žiadostí je **priebežný**. Žiadosť je potrebné poslať poštou (ZVKS, Ľubľanská 2, 831 02 Bratislava) a aj e-mailom (sekretariat@zvks.sk). Formulár žiadosti si môžete stiahnuť z www.zvks.sk. Žiadosť predkladá žiadateľ na každý projekt osobitne v jednom originálnom vyhotovení, vrátane všetkých žiadaných príloh. Dotáciu možno poskytnúť len na projekt, ktorý sa zrealizuje a vyúčtuje do 31. decembra 2017.

Cena putuje do staromestskej knižnice

Marec ako mesiac knihy je tým najideálnejším obdobím, v ktorom môžeme venovať zvýšenú pozornosť literatúre. Nie je preto náhodou, že sa Týždeň slovenských knižníc odohráva práve v tomto čase.

Už po osemnástykrát sa pod spoločnou myšlienkou Knižnice pre všetkých uskutočnil Týždeň slovenských knižníc (13. – 18. marec). Organizátormi podujatia sú tradične Slovenská asociácia knižníc a Spolok slovenských knihovníkov a knižníc. Ambasádorom bol po štvrtý raz člen činohry Slovenského národného divadla Ján Gallovič.

Ten svojím nezameniteľným hlasom vo Dvorane Evanjelického kolégia v Prešove slávnostne otvoril Týždeň slovenských knižníc umeleckým prednesom úryvku zo zbierky *Stesky* P. O. Hviezdoslava. Prešov sa po prvýkrát stal miestom celoslovenského otvorenia tohto podujatia pod záštitou predsedu Prešovského samosprávneho kraja (PSK) Petra Chudíka.

Počas slávnostného otvorenia vyslovil podporu slovenským knižniciam, ktoré podľa neho predstavujú nezastupiteľné miesto v rozvoji spoločnosti a kultúry, pričom poznamenal, že knižnice v PSK sú podporené aj finančne. Predsedníčka Slovenskej asociácie knižníc a zároveň riaditeľka Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou Emília Antolíková vyjadrila nespokojnosť s nedostatkom prostriedkov vyčlenených pre knižnice. Jedným dychom však dodala, že PSK je výnimkou aj vďaka predsedovi PSK, ktorý v minulom roku pre knižnice v Prešovskom kraji vyčlenil dotácie vo výške 100 000 eur na nákup nových knižničných jednotiek.

Čitatelia hľadajú a chcú čítať stále nové a nové knihy. Podľa slov Emílie Antolíkovej je preto dôležité „pestovať čítanie trojnožkou v zložení pedagóg – rodič – knihovník. Ak sa to podarí, úbytok čitateľov je minimálny," tvrdí riaditeľka Hornozemplínskej knižnice.

Aj keď Krátky slovník slovenského jazyka definuje knižnicu ako „inštitúciu na sústreďovanie a požičiavanie kníh," už dlho tieto zariadenia neplnia iba túto funkciu. O tom svedčí aj množstvo podujatí, ktoré je potrebné si všimnúť. Súčasťou slávnostného otvorenia Týždňa slovenských knižníc bolo aj vyhlásenie výsledkov súťaže SAKAČIK 2016. Toto ocenenie sa každoročne udeľuje knižnici s výraznou aktivitou. Spomedzi šiestich nominovaných si tento rok cenu odniesla Staromestská knižnica v Bratislave, ktorú zastupovala jej riaditeľka – Judita Kopáčiková. Ocenený bol projekt s názvom Môj prvý čitateľský preukaz.

Práve počas Týždňa slovenských knižníc je aktivita knižníc ešte výraznejšia. Prešovská Knižnica Pavla Országha Hviezdoslava usporiadala besedu s autorom literatúry pre deti Petrom Karpinským, ďalej súťaž v čítaní škôlkarov s názvom Rozprávky už čítam sám, či prvý ročník ankety Kniha roka PSK 2017. Do ankety sa môže zapojiť celá čitateľská verejnosť, a to nominovaním knihy, ktorá je spätá s Prešovským krajom – s jej autorom, ilustrátorom či témou. Zaradiť do ankety môžete aj knihy, ktorých dej sa odohráva na mieste v PSK, a to do 31. decembra 2017. Vyhodnotenie prebehne na slávnostnom otvorení ďalšieho ročníka Týždňa slovenských knižníc.

Viktória Koósová

Čo chystajú vydavatelia na rok 2017?

Aňa Ostrihoňová, vydavateľstvo Inaque

Tento rok dokončíme neapolskú ságu Eleny Ferrante a pripravujeme najmä tituly od francúzskych autoriek a autorov. ***Uspávanka*** od mladej Leily Slimani dostala vlani prestížnu Goncourtovu cenu. Christine Angot, autorku románu ***Nedosiahnuteľná láska*** prirovnávajú k Michelovi Houellebecqovi. Keď už sme pri ňom, na jeseň vyjde v slovenčine jeho román ***Elementárne častice***. Okrem toho sa na vydanie pripravujú aj zaujímavé zbierky esejí – ***Väzenia, v ktorých sme sa rozhodli žiť*** od nositeľky Nobelovej ceny za literatúru Doris Lessing či ***Nevysloviteľné a iné konverzačné témy*** od populárnej Meghan Daum.

Stanislav Muntág, Vydavateľstvo Matice slovenskej

Pripravujeme viacero odborných historických, literárnovedných, politologických a jazykovedných publikácií v spolupráci s pracoviskami a odbormi Matice slovenskej. Druhým dôležitým ohniskom je pre nás literatúra pre deti a mládež. Chceme našu Povesťovú mapu Slovenska v krátkom čase obohatiť o najmenej tri nové, originálne príspevky, napríklad ***Povesti a príbehy z medenej Bystrice*** od Ondreja Sliackeho s nádhernými ilustráciami Kristíny Šimkovej. Pripravujeme aj ďalšie projekty zviditeľňujúce hmotné aj duchovné bohatstvo Slovenska. V krásnej literatúre prinášame čitateľom esej Otakara Kořínka o Beethovenovi, básnickú zbierku Maroša Bančeja ***Opičí cirkus*** a ďalšie diela. Okrem toho chystáme napríklad minilexikón slovenských osobností.

Magdaléna Fazekašová, TRIO Publishing

Úspech titulu ***Nie som barbar. Etiketa pre každého*** v minulom roku nám ukázal, že existuje nielen potreba o tejto téme hovoriť, ale v slovenskej čitateľskej verejnosti je o ňu aj záujem. Preto sme sa v nej rozhodli pokračovať a okrem audioknihy pripravíme ilustrovanú verziu určenú pre školákov a pre staršiu mládež aj etiketu do vrecka. Pokračovať budeme aj vo vydávaní titulov v edícii *Čítame s porozumením*, do tlače už chystáme knihu Gabriely Dittelovej ***Letí, letí, všetko letí*** a na redakčnom stole máme knihu Daniela Heviera ***Heviho abeceda***. Do letných prázdnin by mala vyjsť v spolupráci s Rádiom Slovensko praktická kniha Barbary Štubňovej, ako si ľahko, lacno a ekologicky poradiť v domácnosti takmer so všetkým, založená na rozhlasovej rubrike *Zručne, stručne*. V aktuálnom roku sme sa rozhodli priniesť na trh aj knihy pre voľný čas, zatiaľ pracujeme na tituloch Simony Kutišovej a Andrey Novosedlíkovej – obe sú určené pre mladého čitateľa. Prekvapenie čakáme od nášho kmeňového autora Daniela Heviera, ktorý sa chystá podeliť o svoje skúsenosti s kreatívnym písaním a hádam sa od neho tohto roku dočkáme aj prozaického počinu pre dospelých. No a naša aforistická stálica Ondrej Kalamár ako každý rok príde s novou knižkou aforizmov ***Od O.K.a do booka***.

irk

Výhercovia z KR č. 01:
P. Palát, V. Janiga, L. Halová

Výhercovia knižných balíkov ankety Kniha roka 2016:
A. Žiaková, Z. Švecová, P. Weberová, M. Slováček, R. Baník, M. Tomášek

Foto *Peter Procházka*

Zľava: Ocenený Alexander Balogh, prezident Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika Peter Zajac a ocenený Ján Štrasser pri slávnostnom odovzdávaní Ceny Dominika Tatarku za rok 2016 v bratislavskom Pálffyho paláci na Zámockej.

Udelili Cenu Dominika Tatarku

Prestížne ocenenie získali tento rok **Alexander Balogh** za knihu ***Ján Langoš. Strážca pamäti*** (Artforum v spolupráci s Nadáciou Jána Langoša) a **Ján Štrasser** za knihu ***František Mikloško. Rozhovory o dobe a ľuďoch*** (Vydavateľstvo Slovart).

Konzervatívny inštitút Milana Rastislava Štefánika v spolupráci s Porotou Ceny Dominika Tatarku a Nadáciou Milana Šimečku udeľuje každoročne Cenu Dominika Tatarku za literatúru. Aj tento rok ju slávnostne odovzdali 14. marca. Nejde totiž len o smutné výročie vzniku slovenského štátu, ale aj o deň narodenia spisovateľa, podľa ktorého je cena pomenovaná a ktorý, mimochodom, reflektoval toto obdobie našich dejín vo svojom románe *Farská republika*.

Cenu možno získať len raz za život a za minulý rok sa ušla zhodou okolností dvom knihám rozhovorov. Význam tohto žánru vyzdvihla vo svojej laudácii spisovateľka Irena Brežná, nositeľka ceny za minulý rok – jej text vám prinášame v skrátenom znení, podobne ako tatarkovské reči oceneného novinára Alexandra Balogha a textára, básnika a esejistu Jána Štrassera. Obaja si odniesli domov výtvarný dar, obraz Diany Cencer Garafovej, ktorý im výtvarníčka osobne odovzdala. Podujatie hudobne sprevádzal Ján Bogdan hrou na violončelo.

V tomto čísle *Knižnej revue* sa venujeme knihe o Jánovi Langošovi, publikáciu rozhovorov s Františkom Mikloškom hodnotil Ľubomír Jaško v *Knižnej revue* 11/2016. Obe recenzie nájdete aj na stránke www.litcentrum.sk. Všetky príhovory z odovzdávania ceny sú v plnom znení publikované na internetovej stránke Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika www.konzervativizmus.sk.

irk

Kto, keď nie ja?

Tam niekde za mestom, kde Bratislava vyzerá ako rozľahlá Moskva, kde sa autá ženú širokými ulicami – jedna z nich sa príznačne volá Bajkalská – tam, kde sa predávajú granule a obojky, je v paneláku úplne hore za katakombami prepchatými kartónmi skrytá ošumelá miestnosť. Prišla som tam pred pár týždňami na schôdzu, prišla som ako prvá, a v polozatemnenej kancelárii mi do oka padla kopa výtlačkov farebnej publikácie. Vyzeralo to ako bulvár, samé fotografie, málo textu. Na každom obrázku bol pohľadný muž s čiernou hrivou a bradou a pred ním rozhnevaný dav. Napodiv ani ženy tejto havranej kráse nepodľahli, držali plagáty *Kaliňák odstúp*.

Teda žiaden bulvár, ale propagačný materiál. Ocitla som sa totiž v konšpiračnej bunke. Nestihla som sa dopátrať, čoho sa ten čiernovlasý fešák dopustil, keď vošli do miestnosti štyria revolucionári a jedna revolucionárka. Rozhovorili sa záhadne o vážnom stave krajiny a plánovali atentát – na lož a korupciu. Ako výbušninu vybrali dve hrubé knihy a tešili sa, aký hrmot spôsobia.

Tento underground sám seba nazýva *Konzervatívnym inštitútom* a stal sa uznávanou inštitúciou, hoci, čo sa týka finančných zdrojov, zostáva verný svojmu undergroundovému charakteru. „Sme chudobní ako kostolná myš," povedal jeden z revolucionárov a ostatní sa zadumane na seba pozreli. Sedela som tam v ich kruhu a stále ešte netušila, v čom spočíva kritický stav krajiny a tie explozívne knihy som nepoznala, ale revolucionári ma presviedčali, že veď to pochopím, pobudnem na Slovensku, prečítam si knižky.

***

Vo švajčiarskych novinách *Neue Zürcher Zeitung*, pre ktoré som okrem iných médií písala, sa kedysi vôbec nezverejňovali rozhovory, tento žáner bol vnímaný ako príliš jednoduchý, ale vplyvu televíznych debát sa ani tento elitný denník nevyhol. Slovensko je v tom úplne priekopnícke, vychádza tu ročne dokonca niekoľko kníh rozhovorov a tentokrát sú dve z nich ocenené prestížnou literárnou cenou. Je rozhovor literatúra? Ale čo urobila Svetlana Alexijevič iné, ako to, že zostrihala svedectvá bývalých vojačiek z druhej svetovej vojny do monológov v knihe *Vojna nemá ženskú tvár* a za tento silný čitateľský zážitok dostala v roku 2015 Nobelovu cenu za literatúru?

***

Spýtala som sa svojho mladšieho syna, o čom by si chcel prečítať knihu. A on mi povedal, že vedie debaty so svojimi priateľmi o tom, či existuje nezištnosť. Jeden jeho priateľ za všetkými takzvanými dobrými skutkami vidí sebeckosť, vypočítavosť. Urobím dobre, bude mi dobre. Pomôžem, pomôžu mi. Za ušľachtilý skutok mi mozog daruje hormóny šťastia, atď. Môj syn presviedča svojho kamaráta, že nie, že existuje angažovanosť bez zadnej myšlienky, či sa mi to vyplatí alebo nie, že môžem pomáhať druhým a tým si aj poškodiť. Mama, napíš knihu o tom, že človek je schopný altruizmu a že každý môže konať, dnes a tu. A hneď mi aj našiel názov: Kto, keď nie ja?

A práve o tom sú tie dve knihy rozhovorov, obidve by sa mohli tak volať. Konečne som sa dovtípila: tak toto znepokojuje slušných ľudí na Slovensku, že viera v boj lakťami prevláda a politici ako ten fešák – nie, nie, už dávno stratil svoju krásu, lebo krása je o niečom inom – teda *nefešák & spol.* demonštrujú spoločnosti, že altruizmus nie je človeku daný, že to je niečo pre takzvaných *Gutmenschen*, nereálnych idiotov

a idiotky. Ale keď my morálny postoj oceníme, pozdvihneme, a prečítame si motiváciu tých, ktorí sami sebe zostali verní, keď pochopíme ich životnú cestu, tak nás ovplyvnia a snáď si niekto povie: *Kto, keď nie ja?* a vykoná malé či veľké v prospech humánnej spoločnosti, a to ňou pohne. Potrebujeme vzory. Hlavne mladé pokolenie ich potrebuje.

***

Jedna z pozoruhodných myšlienok, ktoré som v knihe o Jánovi Langošovi našla je, že nesúhlasí s tým, odpúšťať páchateľom, s výnimkou seba samého, iba on má právo odpustiť, ale nemôže hovoriť za iné obete. Keď pred desiatimi rokmi predseda komisie pre Čečensko v Rade Európy chcel ambiciózne nastoliť mier na Severnom Kaukaze, tak vyžadoval od čečenských obetí odpustiť zločiny ako vraždu, znásilnenie, únos, dokaličenie, rabovanie, zapálenie domu, ktoré napáchala ruská armáda. Vraj iba tak sa môže Čečensko vymaniť zo začarovaného kruhu násilia. Čečenské ľudskoprávne aktivistky sa proti tomu ohradili a požadovali, aby najprv boli trestaní páchatelia, aby Rusko priznalo svoju vinu, súdy začali robiť svoju prácu, až potom sa obete môžu samé a každá individuálne rozhodnúť, či vôbec chcú odpúšťať a do akej miery.

Autonómne rozhodnutie jedinca alebo národa sa nachádza aj v knihe rozhovorov s Františkom Mikloškom, ktorý neopakuje dobre známy a sebavzťahovačný naratív o utláčanom slovenskom ľude, ale posilňuje sebaúctu, keď hovorí: „Celé roky som v sebe nosil myšlienku, že žijeme v priestore, kde sme nikdy neboli sami, že naše dejiny sú súčasťou dejín strednej Európy, že nie sme len objektom, ale aj subjektom týchto dejín, keďže Slovensko malo aktívnu účasť na všetkých európskych, najmä stredoeurópskych dejinných križovatkách."

Irena Brežná

(Laudácia odznela pri odovzdávaní Ceny Dominika Tatarku za rok 2016. Text prinášame v skrátenom znení.)

Ako sa ma tento rok porota zbavila

„Budem ti hovoriť len také jednotlivé, navzájom nenadväzujúce a nekomentované ‚bliky', ktoré mám zafixované v pamäti v súvislosti s Janom," povedal mi Fedor Gál pri príprave knihy o Jánovi Langošovi. Stretával som sa vtedy vlani s mnohými podstatnými ľuďmi Jankovho života a so všetkými to bolo úžasné, dojemné a obohacujúce. Ale chcem zostať pri tých Fedorových blikoch. Nie pri ich obsahu, ten je v knihe, ale pri metóde sprostredkovania spomienok, ktorú si dovolím, hoci bez jeho dovolenia, teraz aplikovať v súvislosti s Dominikom Tatarkom.

***

Je najhlbšia normalizácia, prelom 70. a 80. rokov a priamy zážitok v dnes už neidentifikovateľnom bratislavskom bufete pri zle načapovanom pive vo voskových pohároch. V pološere sa zblízka pozerám do tváre Tatarkovi, ktorý zhruba v tom čase pripadal francúzskemu spisovateľovi Bernardovi Noëlovi ako „muž s postavou drevorubača a inteligenciou trpiaceho človeka". Muž, ktorému zobrali jeho čitateľov a ktorý, podľa vlastných slov, existoval už len pre políciu. Uvedomil som si, ako ešte len pár rokov predtým svojou vitálnou prítomnosťou medzi divákmi v amfiteátri nezabudnuteľného pezinského Koncertu mladosti dodával tomuto podujatiu odvahu a dôstojnosť.

A potom ešte krátky strih na moju nepochopiteľnú laxnosť, s ktorou som niekedy v 80. rokoch prijal oslovenie Martina Šimečku a Jana Langoša pomôcť im pri spracúvaní Tatarkových Navrávačiek. Oni dvaja odviedli neuveriteľnú prácu pri zásadnej úprave pôvodného rozhovoru Tatarku s Evou Štolbovou a premene tohto dokumentu oral history na monologický literárny text. A mňa bude navždy mrzieť, že som im vtedy pomohol len tak málo.

Odvtedy ubehlo už zhruba tridsať rokov, z ktorých posledných dvadsať sa pravidelne a s povznášajúcim pocitom, najskôr v SME a teraz v Denníku N, venujem referovaniu o Cene Dominika Tatarku. Toto už teraz nie sú žiadne spomienkové bliky či filmové strihy, ale jeden súvislý záber, permanentná prítomnosť obdivovaného spisovateľa v mojom profesijnom živote, gradujúca vždy s príchodom prvých jarných dní patriacich tejto cene.

Aj tohto roku som mal sedieť v tomto hľadisku s pocitom dobre vykonanej práce – totiž so zreteľom na uzávierku novín som sa vždy musel vopred dopátrať k utajovanému menu laureáta, ubezpečiť ho, že to zostane len medzi nami, vyspovedať ho a celý článok už pred ceremoniálom odoslať do tlačiarne. A tu si potom, vopred vediac všetko podstatné, už len užívať slávnostnú atmosféru.

Zo známych dôvodov som však dnes v inej role, nečakane tu stojím pred vami a z rozpakov mi nepomáha ani zdanlivo chlácholivá veta Petra Zajaca, keď som mu zmätene hovoril o svojich pochybnostiach nad rozhodnutím poroty. Jej šéf zastavil moje habkanie a s prehľadom ostrieľaného intelektuála ma vrátil do reality: „Aspoň tentoraz nemusíš u poroty vyzvedať, kto dostane tú cenu." V jeho hlase som však pocítil aj akúsi úľavu, tak je celkom možné, že ma na túto cenu navrhli práve preto.

Alexander Balogh

(Text predniesol pri odovzdávaní Ceny Dominika Tatarku. Prinášame ho v skrátenom znení.)

Nebuďme vrecami zemiakov!

Pred takmer 22 rokmi, koncom mája 1995, nie v tomto, ale v Zichyho paláci prednášala spisovateľka Jana Juráňová laudatio literárnemu vedcovi Milanovi Hamadovi, prvému laureátovi Ceny Dominika Tatarku. V sále znela Haydnova hudba a vonku zúril mečiarizmus – literárna cena s kultúrnym, spoločenským i politickým presahom, pomenovaná po človeku, ktorý bol od polovice päťdesiatych rokov vášnivým poľudšťovateľom socializmu, v auguste 1968 vášnivým odmietačom okupácie a po nej vášnivým a zásadným odporcom normalizácie, teda Cena Dominika Tatarku bola svojím charakterom súčasťou občianskeho vzdoru proti hrozivo vyzerajúcemu pokusu zlomiť, zničiť či aspoň sprzniť našu slobodu a cestu k demokracii, ktorá sa začala v novembri 1989.

Sedel som v sále a premýšľal – ako by to, čo sa za tých necelých šesť rokov na Slovensku udialo, vnímal a reflektoval Dominik Tatarka, keby sa jeho životná púť neskončila 10. mája 1989. Ako by vnímal Nežnú revolúciu, prvé slobodné voľby, revitalizovaných nacionalistov, adorujúcich Jozefa Tisa a jeho štát a posielajúcich Čechov pešo do Prahy, Maďarov za Dunaj a Židov do plynu, ako by vnímal úškľabky boľševikov a eštebákov, opľúvanie disidentov, najmä svojho priateľa a prezidenta republiky Václava Havla, rozdelenie Československa a brutálny Mečiarov režim. A pri každom ďalšom výročnom udeľovaní Cien Dominika Tatarku (vynechal som tuším iba jedno), sa mi znovu a znovu v mysli vynárala otázka, ktorú v roku 1968 v Československej televízii kládol publicista Vladimír Škutina Janovi Werichovi, tentoraz v modifikovanej verzii – Čo na to vravíte, pán Tatarka?

Čo by ste povedali na zavlečenie Michala Kováča mladšieho do cudziny, na vraždu Ró- »

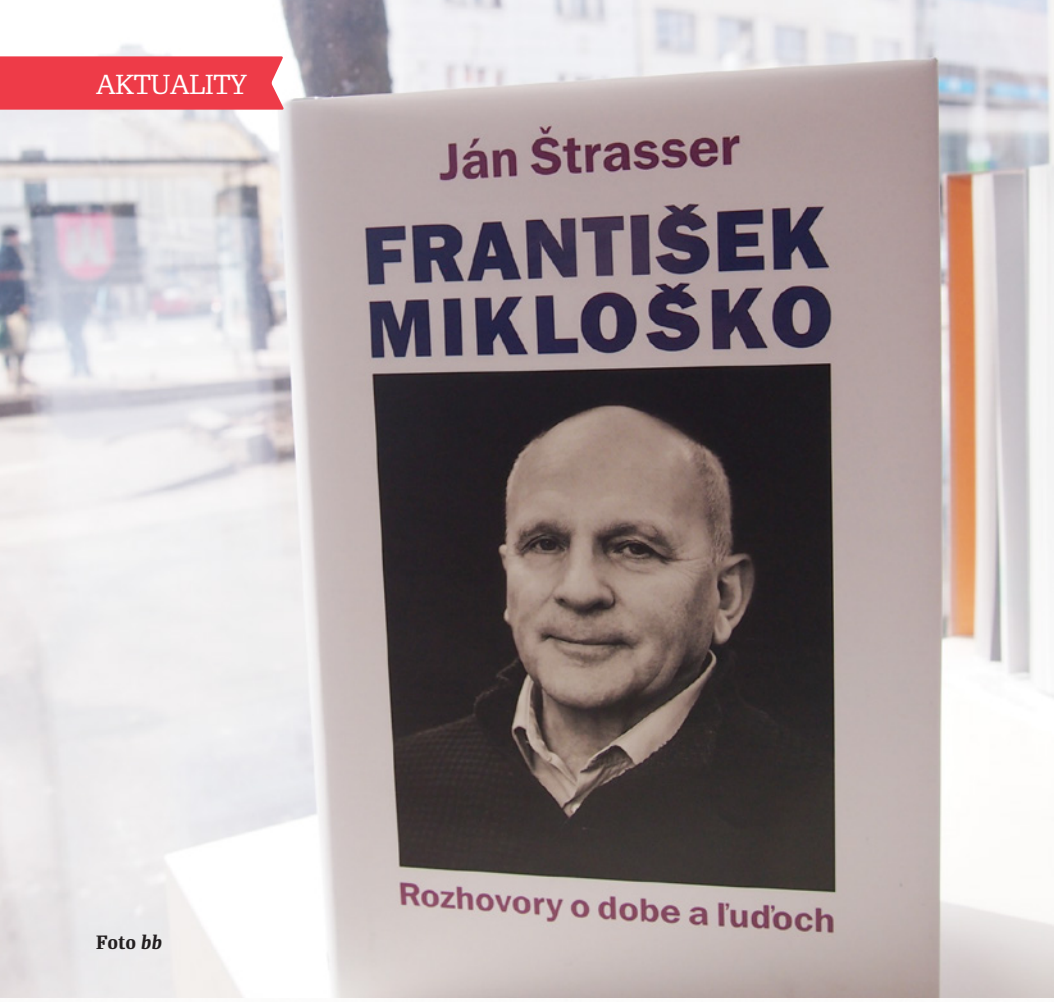

Foto *bb*

Foto *Iris Kopcsayová*

» berta Remiáša, na Mečiarove amnestie a vôbec na mečiarizmus i na jeho (dočasný) koniec v roku 1998? Čo vy na to, že sme sa za krátky čas dostali do západných vojenských i ekonomických štruktúr, a čo vy na to, že od roku 2006 vytrvalo spochybňujeme ich zmysel, pravda, okrem peňazí, ktoré nám z nich plynú? Čo vy na mečiarizmus s (čoraz menej) ľudskou tvárou, čiže ficizmus, ktorý tu máme posledných jedenásť rokov – s krátkou pauzou v rokoch 2010 – 2012, keď sme preukázali najmä to, že nie sme schopní stabilne vládnuť v demokratickej koalícii? A čo vy na Putinovo Rusko s jeho potláčaním demokracie doma a imperiálnou agresivitou smerom von, čo vy na anexiu Krymu a deštrukciu východnej Ukrajiny, čo vy na terorizmus, na migračnú krízu, na brexit, na Erdogana, na Donalda Trumpa…?

Dnes, vďaka rozhodnutiu poroty Ceny Dominika Tatarku, mám šancu o tom uvažovať nahlas. A chcem sa sústrediť na jeden z najfrekventovanejších pojmov, označujúcich realitu dnešných dní; nepochybujem, že by ho vnímal a reflektoval aj Dominik Tatarka. Ten pojem sa nazýva extrémizmus.

Vyzeralo to, že po tej lavíne nacionalizmu zo začiatku deväťdesiatych rokov a po páde mečiarizmu si Slovensko predsa len oblieklo civilizačný oblek západného strihu. Aj s tým, že nám celkom nesadol, niekde bol priveľký, niekde tlačil, občas odfrklo zopár gombičiek… Že sme sa ho len pomaly a ťažko učili nosiť. A že tá príslovečná slama nám už netrčala z čižiem, ale z poltopánok či botasiek.

Dnes vidíme, že ten proces nefunguje tak, ako sme si (niektorí) predstavovali. Že ten pohyb nebol a najmä nie je len pohybom vpred, ale aj všelikam nabok – do slepých uličiek, na trasoviská, do tunelov, niekedy priam podľa Leninovej state z roku 1904 – Krok vpred, dva kroky vzad.

Áno, ten civilizačný oblek, ktorému sa hovorí liberálna demokracia, dnes praská vo švíkoch aj vo svete, ktorý ho zrodil. A keď tam praská, na tom našom, ušitom horúcou ihlou z oveľa menej kvalitnej látky, už odlietajú rukávy a pára sa zadok. A ten proces akoby naberal na obrátkach.

V čase, ktorý žijeme, môžeme priam fyzicky sledovať, ako dvíha hlavu, ako rastie, silnie a rozťahuje sa čosi, s čím má ľudstvo za posledných sto rokov tú najstrašnejšiu skúsenosť, čosi, čo sa z akejsi zvláštnej prudérnosti, možno aj zo slušnosti zdráhame nazvať pravým menom či menami – (neo)fašizmus, (neo)nacizmus. My tomu hovoríme extrémizmus a keď už chceme byť veľmi ostrí, tak pridáme prívlastok – radikálny. Nedávno istý novinár pripomenul, že keď si v roku 2005 dal Marián Kotleba svoje (neo)nacistické združenie Slovenská pospolitosť zaregistrovať ako politickú stranu, politológovia predpokladali, že na Slovensku takýto politický subjekt nemá šancu na úspech. V roku 2013 sa stal Kotleba županom v povstaleckom banskobystrickom kraji. V roku 2016 sa jeho strana dostala do parlamentu s 8 percentami. Po roku od volieb má preferencie 13 percent. Tomuto ešte stále hovoríme extrémizmus?

Čím to je, že na Slovensku (neo)nacizmus prerastá do mainstreamu, že ak už nie je, tak o chvíľu nebude extrémom, ale dokonca možno nie veľmi vítanou, no akceptovanou súčasťou politicko-spoločenského priestoru?

To všetko, o čom tu hovorím, už dávno piatimi slovami vystihol aforista Tomáš Janovic: „Aj budúcnosť má svoju minulosť.“ Ale aby záver tejto úvahy nevyznel tak pesimisticky, pomôžem si slovami Dušana Mitanu, ktorými nedávno skončil svoj rozhovor v denníku SME: „Vidím svetielko nádeje na konci tmavého tunela, ktorým prechádzame, len neviem, či to svetielko nie sú reflektory rýchlika, ktorý sa rúti v protismere. Je na nás, či ho zastavíme.“

Čo vy na to, pán Tatarka?

Ján Štrasser

(Text odznel pri slávnostnom odovzdávaní Ceny Dominika Tatarku. Prinášame ho v skrátenom znení.)

Ďakujeme ÚPN za poskytnutie priestorov archívu na fotografovanie.

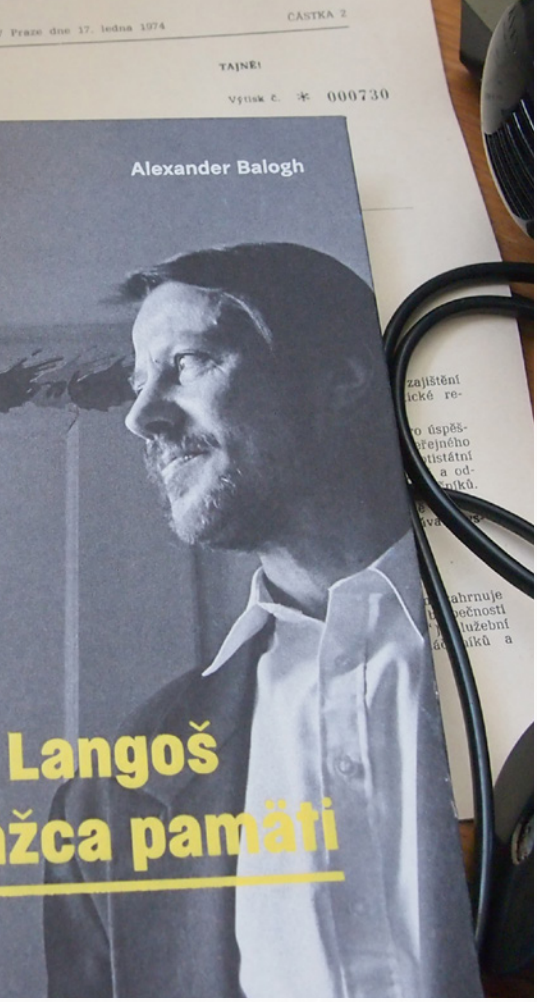

Bojovník tak veľmi nedotknutý mocou

Ján Langoš. Strážca pamäti / Alexander Balogh / Artforum 2016

Keď číta knihu robenú formou rozhovoru novinárka, je pravdepodobné, že jej pohľad bude profesionálne deformovaný. Hrozí, že text nebude vnímať ako čitateľka, ale preváži remeselné, hodnotiace hľadisko. Ak však mala aj novinárka z knihy čitateľský zážitok, znamená to, že Alexandrovi Baloghovi sa dielo podarilo.

S prosbou, aby napísal knihu o Jánovi Langošovi, sa naňho obrátila Langošova manželka Gabriela. Sú totiž dlhoroční priatelia. Ako píše, „tá chvíľa po otázke Gaby Langošovej bola vskutku dojemná“, odpovedal na ňu bez váhania: „Samozrejme, Gaba.“ Rozmýšľal, ako potlačiť dojatie a vyjadriť potešenie bez toho, aby použil „tie strašné floskuly typu je to pre mňa výzva“, či „takáto ponuka sa neodmieta“.

Pomedzi hlavný text, ktorý tvorí rozhovor s Gabrielou Langošovou, sú na žltých plôškach včlenené odpovede tých, ktorí ponovembrového politika osobne poznali. Čitateľ ich však pravdepodobne najprv preskočí a vráti sa k nim neskôr – interview sa totiž žiada zhltnúť na dúšok. Rozhovor s manželkou má aj trochu iný, intímnejší charakter, ako spovedanie ostatných respondentov, hoci spomienky všetkých sú hlboko ľudské. V slovách vdovy, ktorá príliš skoro prišla o milovaného manžela, predsa však cítiť stopy lásky a smútku v intenzite či odtieni, aký by sme u iných nenašli. Keďže autor je aj blízkym rodinným priateľom Langošovcov, s ktorými ho spájala disidentská minulosť – alebo aspoň prostredie, v ktorom sa odporcovia režimu pohybovali – podarilo sa zachovať kuchynský či obývačkový charakter rozhovoru. Nejde o novinársku rutinu ani o profesionálnu ctižiadosť či snahu získať senzáciu, autor sa celkom ľudsky pýta na to, čo ako odpoveď už zrejme očakáva – jeho úlohou je len sprostredkovať to najprirodzenejším možným spôsobom tým, ktorí ešte nevedia a sú zvedaví, teda čitateľom.

Kniha okrem bohatého fotografického materiálu z rodinného archívu – ktorý nie je macošsky vyčlenený na periférium, teda do špeciálnej prílohy na konci, ale je rovnoprávne s textom roztrúsený po celej knihe – obsahuje aj Langošove výroky na čiernom podklade, úvodné slovo Martina M. Šimečku a v závere dva texty od Langošových dcér, Lucie (Bipuly) a Niny, ktoré nám sprostredkúvajú ich pohľad na otca. V texte nadpísanom *Presne rok po tatkovej smrti* dcéra Lucia – ktorá, žijúc v Amerike, prijala duchovné meno Bipula – píše: „Každý, kto poznal môjho tatka a mal ho rád, zaplakal v piatok, 15. júna, či už navonok alebo vo svojom srdci. Bol to presne rok odvtedy, čo zomrel, nie svojou vinou, v aute cestou do Košíc. Ja som nechcela plakať.“ Rozhodla sa pre niečo iné: „Vyjsť na Gerlach bolo to, čo sme si s tatkom plánovali. A to bolo presne to, čo som v ten piatok urobila.“ Ide len o jednu z epizód, ale dobre vystihuje, čo Ján Langoš svojím dcéram odovzdal – nazvime to odvahou prekonávať samého seba a ísť za hlasom svojho srdca. Odvahou riskovať, robiť veci po svojom. Možno podobne by čelil smútku aj on sám.

Je pochopiteľné, že kniha, ktorá vznikla v spolupráci s Nadáciou Jána Langoša ho bude vykresľovať v čo najlepšom svetle. Ale ani nemá prečo mať inú ambíciu a z odpovedí všetkých respondentov celkom uveriteľne a presvedčivo vyplýva, že išlo o citlivého, vzdelaného, hlboko veriaceho a veľmi vľúdneho človeka – či už o ňom hovoril jeho brat Michal, Ladislav Snopko (prezývaný Agnes), Fedor Gál, Peter Zajac, František Šebej či Marián Varga, ktorý sa oňho mohol kedykoľvek oprieť, aj v noci mu mohol hocikedy zavolať: Langoš sadol do auta, prišiel a počúval ho. Z „lásky“ k nemu sa vyznali aj český folkový spevák Vladimír Merta a bývalý Langošov prvý námestník – neskôr český minister vnútra – Jan Ruml. Ten dokonca povedal, že keby nebol Janom Rumlom, chcel by byť Jánom Langošom, tak veľmi sa s ním identifikoval.

Pre pamätníkov, ktorí majú v živej pamäti porevolučné pohnuté roky, bude asi veľmi lákavé ponoriť sa do spomínania a sprítomniť si tie zvláštne časy, nabité historickými zmenami, vytiahnuť spomienky na svetlo ako pomaly už zažltnuté fotky zo zabudnutej škatule na dne skrine a pousmiať sa: Takíto sme boli, takto vtedy vyzeral svet. Cez obrázky a rozprávanie ožíva pred nami bratislavský byt Langošovcov na Karadžičovej, kde sa stretávali a vo dne v noci diskutovali disidenti, aj Václav Havel či Ján Budaj, mimochodom sused Langošovcov z dvora. Aj o ňom Gaba Langošová otvorene hovorí. Spoznávame atmosféru legendárneho podnájmu na Gorazdovej, bytu, ktorý bol ďalším miestom stretnutí nezávislých umelcov a kritikov vtedajšieho režimu – partie „gorazďákov“–, či povestné kysucké Brízgalky, kam chodili disidenti aj z Čiech a Moravy, vrátane Havla.

Ján Langoš zasvätil posledné roky svojho života budovaniu Ústavu pamäti národa. Jeho pamätník v Banskej Bystrici od Karola a Mateja Rosmányovcov dostal podobu žulového stola, ktorý má navrchu štvorcové posúvateľné platničky a pod nimi je ukrytý nápis: „Ten, kto nepozná svoju minulosť, je odsúdený ju opakovať.“ Langošovci boli obeťami prenasledovania a útokov nielen za komunistov, ale, žiaľ, aj potom, v časoch vysnenej slobody. Ba práve vtedy ich napadli aj fyzicky, Langoša zmlátili a vyhrážali sa mu, že ublížia jeho dcéram. Ako píše v úvode Martin M. Šimečka: „Jano si, myslím, dobre uvedomoval, že v skutočnosti až vtedy išlo do tuhého, že byť disidentom v komunizme bolo oveľa menej nebezpečné ako byť ministrom vnútra v demokracii, ktorá sa má vyrovnať s minulosťou.“

Karel Schwarzenberg ho videl takto: „Ján Langoš byl velký bojovník, ale nikdy jsem nevidel bojovníka, který by tak nebyl dotčený mocí jako on. To na mě dělalo veliký dojem a musím říci, že ze všech politiků, co jsem znal, mi byl po Havlovi asi nejmilejší.“ Či už vám bol tento zaťato dlhovlasý Langoš s vyhrnutými rukávmi na bielej košeli sympatický, alebo nie, máte teraz možnosť pozrieť sa naňho očami tých, čo ho mali radi. Možno nadobudnete pocit, že ste ho lepšie spoznali.

Iris Kopcsayová

Foto *bb*

Ako prekladám Babičky

Babičky: Smrť vo večernom háji / Minna Lindgrenová / Preklad Andrej Rády / Vydavateľstvo XYZ v Albatros Media 2016

Čitateľ(ka) možno očakáva, že si za svoje peniaze pri popoludňajšej káve alebo v podvečernej električke prečíta ďalšiu variáciu na lásku k jazykom, na nadšenie pre inojazyčnú literatúru či viac-menej zasvätený úvod do diela nám neznámeho autora. Tento žáner máme, vy i ja, už za sebou, a tak to raz skúsme s prekladateľskou, možno nie všeobecnou a bežnou, úprimnosťou.

Foto *Anna Franceová*

Vydavateľstvo XYZ mi ponúklo preložiť trilógiu Minny Lindgrenovej vlani v lete. Fínske trilógie sa neponúkajú každý deň, a tak som prikývol. Hádam netreba zdôrazňovať, že hlavným motívom na preklad beletrie neboli peniaze – tie si treba zarobiť inde. Literárny preklad však je posledným prekladateľským odvetvím, ktoré sa nemení na povolanie operátora prekladateľských technológií a zachováva si aureolu i patinu intelektuálnej práce. Takže som si povedal, sem s babkami.

Fínčina nemá gramatický rod

Čítanie diela i preklad jeho prvej časti ***Babičky: Smrť vo večernom háji*** sa začali v tej istej chvíli. Isteže, viem, čo je oboznámenie sa s dielom, vytvorenie prekladateľskej stratégie… a ďalšie tie pekné veci známe zo štúdia, workshopov a seminárov. Trojmesačný termín odovzdania je diktátom trhu, a ten sa do translatológie prepracúva iba veľmi postupne. A tak som si pri prekladaní prvej časti po nociach čítal ďalšie dve, aby som mal pocit, že viem, ako na to. Pravda, dá sa vychádzať z fínčinárskych prekladateľských skúseností: nejestvuje fínsko-slovenský slovník, čaká ma riešenie bezekvivalentnej lexiky, pri niektorých postavách si treba tipnúť pohlavie, lebo z textu nevyplynie a fínčina nemá gramatický rod. Dej sa odohráva v Helsinkách, pričom slovník helsinského mestského slangu je rovnako obsiahly ako Krátky slovník slovenského jazyka, ktorému poriadny slangový slovník chýba…

Písať začala po smrti otca

Spisovateľku Minnu Lindgrenovú som nepoznal, no čoskoro som zistil, že som ju ani poznať nemohol. Nielen preto, že pomaly každý desiaty Fín je publikujúci spisovateľ. Trilógia je vlastne prvý literárny počin cenami ovenčenej a skúsenej redaktorky. Na otázku, prečo sa na to dala, mi odpovedala Wikipédia: príbeh umierania jej otca bol taký silný zážitok, že to muselo von. Pripomenul som si epizódu z tlmočenia pred zopár rokmi na príslušnom fínskom ministerstve, keď vysoko postavený úradník otvoril prezentáciu slovami: „Máme najhorší verejný zdravotný systém v Európe“. A tým je vlastne naznačený hlavný „detektívny“ príbeh trilógie, zložitejšiu kriminálnu zápletku čitateľ(ka) v texte nenájde. Ibaže by mal(a) 60+ alebo ochotu vcítiť sa do myslenia ľudí narodených v dvadsiatych rokoch 20. storočia a vyrovnávajúcich sa s reáliami súčasného efektívneho, elektronického a energického spôsobu žitia. To si potom môže od samého prikyvovania alebo krútenia hlavou ošúchať platničku medzi atlasom a čapovcom.

Doplatil na to slovník

Jeden prvok stratégie som mal hotový hneď: ak to bude len trocha možné a účelné, preložím miestne názvy. To som ešte netušil, že budem musieť preložiť aj niektoré vlastné mená osôb – autorka s ich významami v texte ďalej pracuje. Nemôžem sa však riadiť slovenským *Zvonodrozdovom*, lebo text je plný, kdeže plný, doslova preplnený menami historických postáv i postáv zo súčasného Fínska. K tomu citácie z fínskej, u nás nepreloženej, literatúry a ako oddych celé pasáže z Biblie a diel európskej hudby – Lindgrenová je vzdelaním muzikologička. Keby len citáty, Anna-Liisa, učiteľka materinského jazyka, má záľubu vo vysvetľovaní špecifík fínskej gramatiky, zväčša pádov, o ktorých učiteľka slovenčiny ani nechyrovala, a navyše opravuje nesprávne použité tvary v reči iných postáv. Tie, aby reč nestála, občas použijú švédčinu. Fínčina je nesmierne bohatá na slovné kmene, a teda aj na kmene slovies. Autorka používa zásadne tie, na ktoré bežný slovník fínčiny odkazuje do používanejšej vrstvy jazyka. Doplatil na to môj synonymický slovník slovenčiny – vypadol z väzby. Ani to mu však neumožnilo držať krok.

Na rad prišiel aj facebook

Titulné starenky majú záľubu v kartách a počítaní písmen v neskutočne dlhých zložených slovách, ktoré symbolizujú jednu z moderností, teda nezrozumiteľnosti, súčasnej spoločnosti. Keď som narazil na skutočnosť, že hrajú solitér vo dvojici proti sebe, po prvý raz v živote (o dva mesiace idem do dôchodku) som sa obrátil o radu na autora. Máš facebook, tak ho využi, povedal som si. Odpoveď, že pri jej preklade už viac prekladateľov „uviazlo v kaši“, ma povzbudila k sľubu, že už to nikdy viac neurobím.

Až si raz trilógiu po sebe o nejaký rok prečítam, iste nájdem pasáže, ktoré budem chcieť preložiť ináč. Pri dnešnom prekladateľskom šprinte na dlhú trať sa musím spoľahnúť na prvú, neplatiacu a neplatenú čitateľku v osobe mojej manželky, musím veriť tímu, do ktorého okrem mňa patrí korektorka a redaktorka (lebo preklad je tímová práca), občas sa musím spoľahnúť na ochotné kolegyne a kolegov, s ktorými v prvej skutočnej prekladateľskej generácii prenikáme do rozľahlých lesov, močiarov a jazier fínskeho jazyka ako slovenskí priekopníci vyzbrojení príslušným vzdelaním. Napriek občasnému zúfalstvu nad „neriešiteľnými“ nejasnosťami (aj také sa vyskytnú), chcem dúfať, že slovenský čitateľ si všetky tri knižky obľúbi. Tie babičky si to zaslúžia.

Andrej Rády

KUPÓN
XYZ

« **KUPÓN**
do **27. apríla**

O knihu ***Babičky: Smrť vo večernom háji*** môžete súťažiť zaslaním kupónu XYZ na adresu redakcie.

Foto Peter Procházka

Oleg, drž sa!

V roku 1988 mi do *Slovenských pohľadov* Marta Šimečková priniesla samizdatový časopis *Fragment K*. Pod niekoľkými básňami bolo meno Oleg Pastier. Že sa za menom, ktoré som nepoznal, skrýva živý človek, citlivý znalec literatúry a zaujímavý básnik, som zistil v dňoch Nežnej revolúcie. S hanbou priznávam: dlho som si myslel, že v samizdatoch publikujú len ľudia, ktorých normalizačný režim po rok 1968 vyhodil z okruhu oficiálnej literatúry – Dominik Tatarka, Ivan Kadlečík, Pavel Hrúz… Až neskôr som zistil, že sú spisovatelia, ktorí v disente začínali a pôsobili v ňom, pretože to bol slobodný duchovný a kultúrny priestor v neslobodnej krajine.

Oleg Pastier nebol len básnikom, publikujúcim vo *Fragmente K*, on ten samizdatový časopis aj vydával. Po novembri 1989 ho začal slobodne vydávať verejne. Redakcia – čiže Oleg a jeho Ľudmila – sídlila v magickom dome na Staromestskej ulici číslo 6. Mágia domu spočívala v tom, že po páde komunizmu, keď v ňom sídlila akási stranícka politická škola a jej internát, mesto jeho časť prenajalo novovznikajúcim kultúrnym ustanoviznam: Na Staromestskej 6 sídlili Szigetiho Kalligram, Šimečkova Archa, Štrpkov *Kultúrny život*, Szatmáryovej Nadácia Charty 77… A celkom pod strechou na piatom poschodí Pastierov *Fragment*.

Raz do týždňa bol deň priateľov *Fragmentu*. Niekedy sme sa zišli štyria, niekedy osemnásti, okrem Olega a Ľudky takmer nikdy nechýbali Dušan Dušek, Karol Chmel, Jirko Olič, Laco Teren… a káva a víno a cigarety… a najmä, a predovšetkým nekonečné debaty o literatúre a umení.

Po voľbách 1992 mečiarovci bez pardonu zatrhli štátnu dotáciu „mojim“ *Slovenským pohľadom*, *Kultúrnemu životu* i *Fragmentu*. *Pohľady* „ukradla“ *Matica slovenská*, *Kultúrny život* zanikol, no húževnatý Oleg Pastier svoj *Fragment* zachránil, udržal ho v rokoch veľmi zlých, len tak obyčajne zlých, aj v tých lepších. Vydáva ho dodnes a v rámci neho aj výborné knižky. A len tak mimochodom sa pritom dožíva 65 rokov.

Oleg zvykne svoje listy priateľom končiť pozdravom: „Drž sa! Takže, Oleg, drž sa, poslúchaj (Ľudmilu a doktorov), vytrvalo vydávaj *Fragment* a knihy. Potrebujeme to. Potrebujeme Ťa. Máme Ťa radi.

Ján Štrasser

jubilanti

od 30. marca do 26. apríla

30. 3. 1937 – **Milan VÁROŠ**, autor literatúry faktu a odbornej literatúry
30. 3. 1939 – **Vlastimil KOVALČÍK**, básnik, prekladateľ, esejista
30. 3. 1951 – **Jelena PAŠTÉKOVÁ**, literárna a filmová teoretička, prekladateľka
31. 3. 1939 – **Jozef MIKLOŠKO**, autor literatúry faktu
1. 4. 1978 – **Pavel SIBYLA**, prozaik, publicista
1. 4. 1988 – **Peter PROKOPEC**, básnik
2. 4. 1932 – **Tibor FERKO**, prozaik, dramatik, scenárista, teatrológ
2. 4. 1937 – **Blažena MIKŠÍKOVÁ**, autorka kníh pre deti
3. 4. 1953 – **Dana JANEBOVÁ**, poetka
3. 4. 1975 – **Ľubica HOLUBCOVÁ**, poetka
4. 4. 1951 – **Marta KERUĽOVÁ**, literárna vedkyňa, prekladateľka
4. 4. 1955 – **Nataša ĎURINOVÁ**, prekladateľka, publicistka
5. 4. 1931 – **Corneliu BARBORICA**, literárny vedec, slovakista, prekladateľ
5. 4. 1983 – **Kristína BALUCHOVÁ**, poetka, prozaička
6. 4. 1938 – **Ladislav ŠIMON**, básnik, prekladateľ
6. 4. 1942 – **Jaroslav REZNÍK**, básnik, dramatik, autor kníh pre deti
6. 4. 1948 – **Lajos GRENDEL**, prozaik, esejista
7. 4. 1943 – **Štefan KONKOL**, autor sci-fi literatúry
7. 4. 1950 – **Anton LAUČEK**, prozaik
7. 4. 1959 – **Milan VRANKA**, autor literatúry faktu
7. 4. 1964 – **Táňa KELEOVÁ-VASILKOVÁ**, spisovateľka
8. 4. 1937 – **Ján KAČALA**, jazykovedec, publicista
8. 4. 1969 – **Andrea BOKNÍKOVÁ**, literárna vedkyňa a kritička
8. 4. 1982 – **Lýdia DŽUNDOVÁ**, poetka
9. 4. 1959 – **Gustáv MURÍN**, prozaik, esejista
10. 4. 1921 – **Anton KOŠŤÁL**, prekladateľ
10. 4. 1935 – **Ján BUZÁSSY**, básnik, prekladateľ
10. 4. 1941 – **Alexander KORMOŠ**, básnik, žije v Maďarsku
10. 4. 1966 – **Peter CABADAJ**, autor literatúry faktu, básnik, esejista
11. 4. 1935 – **Július VANOVIČ**, literárny historik, prozaik, esejista
11. 4. 1946 – **Jozef VALIHORA**, literárny kritik, prekladateľ, žije v Srbsku
12. 4. 1947 – **Mária FAZEKAŠOVÁ**, poetka, prozaička, prekladateľka
12. 4. 1954 – **Olin KOZUBEK**, autor kníh pre deti
13. 4. 1932 – **Soňa LESŇÁKOVÁ**, literárna historička
13. 4. 1936 – **Igor GALLO**, básnik, prozaik, publicista
14. 4. 1938 – **Viktor TIMURA**, literárny a kultúrny historik
14. 4. 1981 – **Peter STARÍČEK**, básnik
14.4.1967 – **Iris KOPCSAYOVÁ**, novinárka a prozaička
15. 4. 1937 – **Vojtech DANGL**, autor literatúry faktu
15. 4. 1941 – **Daniela PŘÍHODOVÁ**, prozaička
15. 4. 1949 – **Miroslav BIELIK**, básnik, prozaik
15. 4. 1952 – **Vlado JAVORSKÝ**, spisovateľ pre deti, humorista
16. 4. 1954 – **Zuzana KÁKOŠOVÁ**, literárna historička
17. 4. 1935 – **Ján ČOMAJ**, autor literatúry faktu, publicista
17. 4. 1952 – **Oleg PASTIER**, básnik, prozaik, publicista, vydavateľ
17. 4. 1961 – **Vladimíra KOMOROVSKÁ**, prozaička, prekladateľka
17. 4. 1982 – **Ivana DOBRAKOVOVÁ**, prozaička, prekladateľka
18. 4. 1974 – **Miloš FERKO**, prozaik, autor kníh pre deti a mládež, literárny vedec, publicista
19. 4. 1983 – **Zuzana HUSÁROVÁ**, poetka
20. 4. 1946 – **Peter ŠTRELINGER**, prozaik, publicista
21. 4. 1932 – **Vladimír PREDMERSKÝ**, režisér, dramaturg, historik bábkového divadla
21. 4. 1968 – **Márius KOPCSAY**, spisovateľ a novinár
22. 4. 1962 – **Jana BŽOCHOVÁ-WILD**, literárna vedkyňa, prekladateľka
23. 4. 1939 – **Viera BENKOVÁ**, poetka, prozaička, autorka kníh pre deti
24. 4. 1935 – **Jozef HVIŠČ**, literárny vedec, prekladateľ, polonista
24. 4. 1946 – **Jozef BILY**, básnik, aforista
24. 4. 1972 – **Jana PRONSKÁ**, prozaička
25. 4. 1957 – **Erik Jakub GROCH**, básnik, autor kníh pre deti, editor
25. 4. 1962 – **Pavol PRIKRYL**, básnik, autor kníh pre deti
26. 4. 1972 – **Martina MONOŠOVÁ**, prozaička
26. 4. 1972 – **Vladimír SKALSKÝ**, básnik, publicista

FISCHER

Daniel Fischer / Jana Geržová a Juraj Mojžiš / VŠVU a Vydavateľstvo Slovart 2016

Foto *bb*

Názov monografie Jany Geržovej a Juraja Mojžiša ***Daniel Fischer*** akoby bol vytesaný z kameňa. Zdanie však klame. Tvorba Daniela Fischera je vnútorne veľmi rozľahlá, prechádza viacerými hranicami a mnohými prechodmi. Jana Geržová píše dokonca o dielach „nekompatibilných z časového hľadiska". Faktúra Fischerových diel nie je jednoduchá; používa najrozmanitejšie, často veľmi komplikované techniky pre zasvätencov. Divák, ktorý ich neovláda, síce príde o isté potešenie z Fischerovej techné, ale nemusí prísť o zážitok z poesis jeho diel. Je to zvláštne sklbenie striktne dodržiavaného, až ľadovo chladného rozvrhu horúcich významov.

Nie náhodou prepojila Jana Geržová svoj pohľad na Fischera slovíčkom medzi – medzi vedou a umením; medzi umením a dejinami; medzi obrazom a textom; medzi optickými klamami a skrytou súdržnosťou tvorby; medzi maľbou v krajine a krajinou v maľbe. Fischer spája abstrakciu dialektiky s predmetným svetom Breughela, premieňa predmetný svet jaskynnej kresby v Altamire s abstrakciou nekonečného čísla. V obrazobásňach ukazuje premenu obrazu na slovo a slova na obraz. Mení fotografiu na maľbu a maľbu na fotografiu. Spája veľké s malým, land art s minimal artom. Aj formát monografie umožňuje aspoň do istej miery udržať napätie medzi veľkým a malým, medzi veľkosťou prírody a infámnosťou, nepatrnosťou človeka, ktorý je však schopný zaznamenať stopy veľkosti. Napokon to tak formuluje aj sám: „Maľba odoberá skutočnosti skutočnosť a skutočnosť odoberá maľbe neskutočnosť."

Fischerovým šiboletom, základným slovom, ktoré to všetko spája, je apropriácia. Nielen jemu ju pripisuje Juraj Mojžiš: „Z istého uhla pohľadu môžeme povedať, že každý druh umenia vzniká na základe určitého pretváracieho procesu." Pretváranie je tým amalgámom, ktorý zakladá komplementárnosť Fischerovho diela. A konceptuálnosť, nie jedným dychom s analytickou maľbou, či postmodernou ako armatúra a dobová výstuž, ale ako návrh a rozvrh. Koncept, ktorého vyústenie je estetické – alebo ním nie je nič.

Juraj Mojžiš vyníma Daniela Fischera pred generačnú zátvorku. Ale je to práve pretvárajúca a vytvárajúca povaha umenia, ktorá ho spája s generáciou a s jej predchodcami, a to nielen vo vizuálnom umení, ale aj v hudbe a literatúre. Z tohto hľadiska možno povedať, že spojenie Daniela Fischera so Skupinou A – R nie je náhodné a dovolím si bez akéhokoľvek normatívneho nároku povedať, že práve ona je po Galandovcoch a Konfrontáciách v poradí treťou communitas, kľúčovým spoločenstvom v slovenskom výtvarnom umení po roku 1945.

Geržová s Mojžišom používajú celý register pojmov ako transformácia, metamorfóza, anamorfóza, posun. Daniel Fischer sa napokon zúčastnil koncom sedemdesiatych a v prvej polovici osemdesiatych rokov minulého storočia Majstrovstiev Bratislavy v posune artefaktu. Ich témy sú výrečné: Zmyselnosť, Zdvojenia, Spojenia, Mýty. Všetko sú to pojmy, ktorých spoločným menovateľom je pretváranie. Možno, že základným kľúčom je tu pojem nuansy, nepatrného rozdielu medzi symetriou a asymetriou. Pokiaľ však zakalkulujeme do nášho uvažovania čas, Fischerove asymetrické symetrie a symetrické asymetrie nie sú hľadaním strateného, ale prítomného času. Času epifánie, okamihu, zákmitu, záblesku, zážehu. Času estetiky, ktorá spája vznešenosť érosu s bázňou zo smrti a z ničoty, ako to napísal kedysi Oskár Čepan na margo obrazov Rudolfa Filu. V tomto zmysle by som nazval Fischerove diela erotickými.

Je to estetika, založená na iskrení, ktoré vzniká v tom, čo nazýva Zdeněk Mathauser paralelnou kontempláciou. Písal som o tom v súvislosti s Fischerovým obrazom *Orange Moon*: „Na namaľovanej časti čiernobieleho obrazu identifikujeme smietku, ktorú chceme sfúknuť; až potom zistíme, že je to namaľovaný žltý kúsok stebla. Fotografia je polychromatická. Tvoria ju prechody od snežného poprašku na konároch do tmavej hĺbky lesa, od čiernej k bielej, od tieňov k svetlu, a takmer zanedbateľný oranžovožltý prúžok zoschnutého lístia. Alebo je to Oranžový mesiac? Nech je to akokoľvek, je to svet našej nepatrnosti."

Spôsobom pretvárania Fischerovej tvorby sú aj texty Jany Geržovej a Juraja Mojžiša. Viem, že ich súbežnosť je v monografii vedomá. A priznám sa, že som ich synoptické čítanie nedotiahol do konca. Možno aj preto, aby som mohol byť viac účastný na ich rozhovore. Paralelnou kontempláciou sú však aj vzťahy Fischerových obrazov k medzitextovým citátom z Juraja Mojžiša a Jany Geržovej, ale aj k textom priateľov, ktorých prizval Fischer k tvorbe knihy, k Romanovi Bergerovi, Jurajovi Hatríkovi, Iljovi Zeljenkovi, Ivanovi M. Havlovi, Jiřímu Fialovi, Etiennovi Cornevinovi, Mariánovi Mudrochovi, Martinovi Bútorovi, Petrovi Brabencovi, Olegovi Tatarkovi. A paralelnou kontempláciou, hrou symetrií a asymetrií, pretvárania a utvárania je aj Fischerov rozhovor so Saraannim Fynellynilsom.

Takouto paralelnou kontempláciou je však napokon aj rozhovor Daniela Fischera s Janou Geržovou a Jurajom Mojžišom v monografii s monolitickým názvom ako vytesaným z kameňa.

Peter Zajac

Foto bb

Fajáns jako doklad vyspělého keramického řemesla

Fajansa na Slovensku / Irena Pišútová / ÚĽUV 2016

V listopadu 2016 byla v Galérii ÚĽUV slavnostně pokřtěna nová publikace přední slovenské znalkyně lidové výtvarné kultury Ireny Pišútové ***Fajansa na Slovensku***. Vydalo ji nakladatelství ÚĽUV v edici *Tradícia dnes*, která širokému okruhu dnešních čtenářů zprostředkovává pohled na kulturní bohatství minulosti. Autorka zde již publikovala přehled slovenské produkce podmaleb na skle nebo lidového skla.

Podle dosavadních poznatků lze středoevropskou výrobu fajánsí zaznamenat v posledních desetiletích 16. století na území jižní Moravy. Vycházela z dílen novokřtěnských řemeslníků, tzv. habánů, kteří se uchýlili na Moravu před pronásledováním již v roce 1526. Na středoevropském území, kde novokřtěnci a jejich následovníci působili, přitahovaly fajánse pozornost badatelů již od 19. století. V jeho průběhu vznikaly kolekce jejich dokladů, jež se postupně staly chloubou českých, slovenských, maďarských, rakouských nebo rumunských muzeí. Větší pozornost ze strany badatelů se soustředila na produkty starší vývojové fáze, jež silně odrážely specifika sociálního a duchovního života novokřtěnské komunity. Dosud však vzniklo mnohem méně publikací, které by poskytly ucelenou představu o následném vývoji, kdy se novokřtěnská produkce, určená původně pro vyšší společenské vrstvy, proměnila v pozoruhodné lidové džbánkařství. O poznání slovenských fajánsí se v minulosti zasloužila Alžbeta Güntherová-Mayerová nebo zejména Heřman Landsfeld. Obsáhlá práce o habánské komunitě na Slovensku a její fajánsové produkci vyšla z pera Františka Kalesného v roce 1981 (*Habáni na Slovensku*, Tatran 1981). Ve stejném roce představila Irena Pišútová bohatství tradice slovenského džbánkařství v reprezentativní knize *Fajansa*, kterou vydalo rovněž bratislavské nakladatelství Tatran.

Současná autorčina publikace svou koncepcí na předchozí knihu navázala, doplnila ji o novější poznatky (zejména o dosud nepopsanou výrobu fajánsí na středním Slovensku) a přinesla především rozsáhlejší obrazový materiál. Autorka vycházela ze zachovaných dokladů nejen v Slovenském národním muzeu, ale také z fondů Městského muzea v Bratislavě, muzeí v Piešťanech, Komárně, Banské Bystrici, Skalici a Trnavě a využila rovněž soukromých sbírek. Před čtenářem načrtla obraz slovenské fajánsové produkce v časovém rozmezí od poloviny 17. století až do první poloviny 20. století. V souladu se svou předcházející knihou ho rozčlenila na období habánské (1546 – konec 17. stol., částečně první dvě desetiletí 18. století), habánsko-slovenské (18. století) a slovenské (konec 18. století – 20. století). Zde je však třeba připomenout, že autorkou akceptovaná výroba fajánsí na slovenském území před rokem 1622 nebyla zatím jednoznačně prokázána. Podanou charakteristiku výrobků ilustruje bohatý obrazový materiál. Sběratelé i všichni zájemci o slovenské fajánse ocení soubor stručných popisů výrobních lokalit, k nimž je vždy připojen soupis zdejších výrobců a jejich značek. Kniha je opatřena kromě seznamu literatury ještě slovníkem výrazů používaných v oblasti džbánkařské výroby.

Knihu ***Fajansa na Slovensku*** lze chápat jako reprezentativní přehled fajánsové výroby na slovenském území. Její nejstarší na Slovensku zachované ukázky z poloviny 17. století představují z hlediska tvaru i dekoru charakteristické novokřtěnské výrobky. Tato tvář se však působením společenských poměrů i vlivem dobové uměleckořemeslné produkce (Holíč) postupně proměňovala. Lidové džbánkařství bylo výsledkem činnosti mnoha dílen. Vzhledem k jejich koncentraci do výrobních lokalit na malém území, pohybu řemeslníků a četným příbuzenským vztahům i nedostatku archivních záznamů je velmi obtížné spolehlivě určit provenienci jednotlivých výrobků, často ani nelze spolehlivě rozluštit zachované značky. Zde se v některých případech neztotožňuji s autorčinou interpretací iniciál na povrchu některých nádob jako autorských značek nebo výrobních lokalit, domnívám se, že jde o označení objednavatelů (např. str. 37), podobně by bylo možné nalézt sporná místa v určení řemeslnických emblémů (např. mlynářský je veden jako kolářský), datování, zařazení některých kusů do vývojové řady, či určení funkce předmětu.

I přes uvedené poznámky je nutné vyzvednout nesporný přínos knihy Ireny Pišútové pro poznání fajánsové výroby na Slovensku, který spočívá v komplexním pohledu a soustředění reprezentativního množství dokladů. Spolehlivá identifikace rozsáhlého a památkového materiálu představuje běh na dlouhou trať, jenž si vyžádá další bádání a studium. Publikace ***Fajansa na Slovensku*** může být jedním z východisek. Fenomén slovenských fajánsí patří k mimořádným hodnotám kulturního dědictví minulosti a intenzivní pozornost si zcela jistě zaslouží.

Alena Kalinová

Slovenský film je väčší, ako sa zdá

Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969 / Václav Macek, Jelena Paštéková / Slovenský filmový ústav v spolupráci s OZ Fotofo a VŠMU 2016

Foto *bb*

Prvá kapitola aktuálnych ***Dejín slovenskej kinematografie*** sa začína vetou, ktorá o samotnej podstate predmetného problému, teda o dejinách slovenskej kinematografie vypovedá čosi nesmierne dôležité. Tá veta znie: „Prvé filmové predstavenie na Slovensku sa uskutočnilo 19. decembra 1896 v prístavbe košického hotela Schalkház o piatej hodine popoludní" (s. 21) a je z nej explicitne jasné, že dejiny slovenskej kinematografie budú vymedzované národne a geograficky, bez zásadne determinujúceho ohľadu na to, v rámci akého štátno-právneho útvaru Slovensko v tej-ktorej kapitole svojich kinematografických dejín jestvovalo. Vzhľadom na historické fakty a metodológiu disciplíny je tento prístup celkom pochopiteľný, vytvoril tak totiž priestor pre vznik až monumentálnych a veľmi analytických dejín kinematografie, ktorých naplnenou ambíciou je čo najväčšia úplnosť. Sami autori tento problém reflektujú hneď *Na úvod*, v texte, ktorý majestátnu knižku otvára a vymedzuje práve metodológiou, ktorá im pomôže zmapovať dejiny slovenskej kinematografie čo najkomplexnejšie, objektívne, bez ohľadu na dobové špecifiká a predovšetkým politicko-ideologické rámce, ktoré slovenských a na Slovensku pôsobiacich filmárov vymedzovali akosi zvonka, bez ohľadu na ich autonómnu autorskú poetiku a štýl.

Dejiny slovenskej kinematografie sú tak vlastne takým konceptom dejín, ktoré históriu revidujú, respektíve, v mene objektívnosti uvádzajú „veci na pravú mieru", v súlade s akýmsi hodnotovým rámcom, pričom pri jej hľadaní si tiež môžeme pomôcť citátom z úvodu: „Aj pozadím dnešného vnímania hodnôt je pnutie medzi globálnym a európskym. Posilňovanie európskej duchovnej kontinuity je stratégiou ochrany voči nadnárodným industriálnym korporáciám, ktoré spájajú ekonomické sily a produkujú ekonomické, nie kultúrne a umelecké hodnoty" (s. 12).

Keď vyšli *Dejiny slovenskej kinematografie* v roku 1997 po prvýkrát, išlo v nebanálnom význame aj o hľadanie ich zmyslu a táto idea platí aj v roku 2016, v značne rozšírených, doplnených, prepracovaných a vôbec väčších ***Dejinách slovenskej kinematografie***, že vlastne vôbec nejde o druhé vydanie, ale o celkom nové dejiny, aj keď v tomto momente neúplné, keďže prvý zväzok končí rokom 1969. Príbeh teda v žiadnom prípade neskončil, pokračuje a už teraz je jasné, že ono pokračovanie bude minimálne rovnako zaujímavé, ako prvý diel.

Lebo ***Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969*** sú síce faktografickou knižkou, o ktorej akoby práve pre silu a význam faktov v nej obsiahnutých nebolo na mieste vynášať estetické súdy, práve ony sú však azda tie najdôležitejšie – ak teda potenciálneho čitateľa ***Dejiny slovenskej kinematografie*** zaujímajú, respektíve, ak ho zaujímajú dejiny ako také a – respektíve ešte raz – ak potenciálny čitateľ čosi nevie, ak sa chce dozvedieť, alebo aj vie, ale nie dosť a chce vedieť viac, zvlášť, ak sú prvé *Dejiny slovenskej kinematografie* roky rozobrané, a inej, rozsahom a obsahom čo i len čiastočne porovnateľnej publikácie jednoducho niet.

Autori v knižke rozčlenili prvých sedemdesiattri rokov slovenskej kinematografie, od roku 1896 do roku 1969, do šiestich tematických kapitol disproporčne vymedzených rokmi, prípadne dekádami vždy v súlade s vnútornou logikou výkladu, ktorá zachytáva nielen časový úsek, ale zároveň i jednotiace trendy a línie, pričom každú kapitolu ukončuje pointujúce zhrnutie.

Prvá kapitola (1896 – 1918) je vymedzená prvým filmovým predstavením na území dnešného Slovenska a končí zánikom monarchie a jej leitmotívom je prerod filmu z ohurujúcej atrakcie na širšie akceptovanú spoločensko-kultúrnu inštitúciu. Druhá kapitola (1919 – 1938) tematizuje kinematografiu v prostredí prvej československej republiky, tretia v rámci Slovenského štátu, ale až po rok 1948, pričom ide o dekádu, kedy sme sa konečne dočkali vlastného hraného filmu. Štvrtá kapitola (1949 – 1955) predstavuje domácu kinematografiu celkom v područí komunistickej ideológie hnanej budovateľstvom a prepisovaním dejín. Piata kapitola potom popisuje odmäk, ktorý v spoločnosti nastal v rokoch 1956 až 1962 a kinematografia bola, samozrejme, pri tom a posledná a šiesta, záverečná kapitola (1963 – 1969) predstavuje akési prvé umelecké zavŕšenie dejín slovenskej kinematografie v Československej novej vlne, ktorá skutočne bola slovenskou aspoň tak, ako českou.

Toto stručné a mimoriadne zjednodušujúce zhrnutie, samozrejme, nezachytáva ani sčasti konkrétne obsahy jednotlivých kapitol, skôr iba rámcuje, čo je v ktorej kapitole rozvinuté až do fascinujúcich detailov.

Prvým a najdôležitejším benefitom ***Dejín slovenskej kinematografie*** zostáva skutočnosť, že kniha predstavuje živé dejiny, ľudí, tvorcov, inštitúcie, kontexty, ktoré sú síce samy osebe zaujímavé, spolu však vytvárajú naozaj až dojem majestátnosti, respektíve, predstavujú slovenskú kinematografiu ako mimoriadne dôležitú, kultúrne definujúcu súčasť našich moderných dejín, pričom forma je tu rovnako dôležitá ako obsah. ***Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969*** sú totiž aj vyslovene krásnou knižkou v takom tom obyčajnom slova zmysle. Akože väzba, papier, fotografie, grafika… Veľká vec, formálne, obsahovo a vlastne i inštitucionálne.

Len treba dúfať, že na druhý diel nebudeme musieť čakať tak dlho, až bude znova treba napísať aj diel prvý.

Juraj Malíček

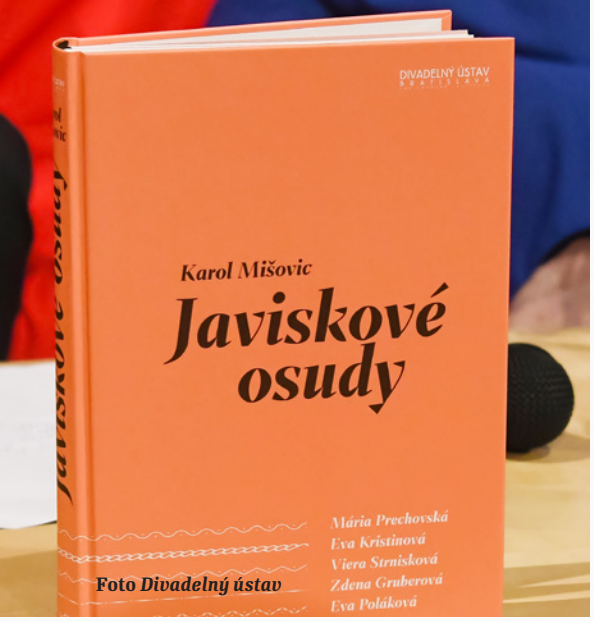

Foto *Divadelný ústav*

Päť osudov a iné

Javiskové osudy: Mária Prechovská, Eva Kristínová, Viera Strnisková, Zdena Gruberová, Eva Poláková / Karol Mišovic / Divadelný ústav 2016

Publikácia ***Javiskové osudy*** autora Karola Mišovica sa objavila na knižných pultoch začiatkom tohto roku. Tých päť osudov je päť štúdií o významných herečkách Slovenského národného divadla – Márii Prechovskej, Eve Kristínovej, Viere Strniskovej, Zdene Gruberovej, Eve Polákovej. O skutočných pilieroch slovenského ženského herectva v časoch takzvaného zlatého veku SND. Zlatého preto, že v období, kedy sa naše divadelníctvo rapídne odpútalo od prikazovaného socialistického realizmu z prvej polovice päťdesiatych rokov, dozrelo dielo režisérov Jozefa Budského, Tibora Rakovského, Karola L. Zachara a Pavla Haspru, ku ktorým sa pridal mladý Peter Mikulík. A k vrcholom stúpalo mužské herectvo reprezentované Viliamom Záborským, Ladislavom Chudíkom, Františkom Zvaríkom, Júliusom Pántikom, Gustávom Valachom, ktorých doplnila generácia Štefana Kvietika, Ivana Mistríka, Ivana Rajniaka a ešte mladších, Božidary Turzonovovej, Emílie Vášáryovej, Michala Dočolomanského, Juraja Slezáčka a ďalších. Vytvoril sa tak súbor na jednej strane kompaktný, na strane druhej vnútorne členitý s bohatým zastúpením rôznorodých typov, charakterov, veku a letory.

Debutant na poli knižnej teatrológie Karol Mišovic si však nezľahčil úlohy prihotovením piatich pútavých, farbistých, faktograficky nasýtených štúdií, ale pozrel sa aj na ženské herectvo za hranicami Bratislavy – do Martina, Nitry, Košíc, Prešova. Vzniklo tak kompaktné dielo o fenoméne ženského herectva v našej divadelnej kultúre. Dielo, ktoré priam volá po pokračovaní.

Je faktom i zaujímavosťou, že o hercoch – mužoch – existuje pomerne veľa štúdií, o ženských protagonistkách je ich menej. Mišovicova publikácia tento dlh spláca vrchovatou mierou. Za zmienku stojí i fakt, že mladý historik nášho divadelníctva s výnimkou jediného autentického zážitku (aj to v mládežníckom veku) z tvorby svojich heroín prácu pätice na javisku nevidel. Za to však s neobyčajným nadšením a usilovnosťou preštudoval dobové svedectvá starších divadelných kritikov, citlivo vážiac ich tvrdenia i postrehy a doplnil ich vari všetkými v televíznom, filmovom i rozhlasovom archíve dochovanými záznamami. Oceniť treba nielen poctivosť, ale aj vedomie súvislostí, do ktorých vkladá účinkovanie hereckej pätice. Do kontextov spoločenských, divadelných vôbec, vnútrosúborových a v decentnej miere aj osudov privátnych. Lebo herečky zobrazovali drámy a tragédie v mediálnom fóne, ale aj v živote.

Výstižne charakterizuje osudy týchto dív činoherného herectva aj nadpismi kapitol. Pre Máriu Prechovskú zvolil titulok *Aristokratka racionálnej emócie*, vystihol, že táto herečka (ktorá prešla štúdiom na Reinhardtovom divadelnom seminári vo Viedni) bola už na úsvite svojho pôsobenia v SND zrazu iná, viditeľne iná. Namiesto emocionálnej živelnosti, ktorou sa naše herectvo vyznačovalo v prvých decéniách existencie SND, prišla zrazu umelkyňa intelektuálnej analýzy svojej postavy, decentného gesta a zádumčivej, stíšenej citovosti. Už nie „Anička“ z našej klasiky, ale javisková postava nadhľadu, hodnotenia, vo vzťahoch reflektujúca zložitý svet v sebe i okolo seba.

Pre Evu Kristínovú zvolil titulok *Baladická tragédka*. To preto, že tragizmus, snúbiaci sa s baladickou emocionalitou, určoval hlavné línie jej tvorby. Od postáv dedinských žien, cez krehké a snivé mladoženské postavy až k drsným portrétom žien trpiacich i bojujúcich.

Viere Strniskovej, ktorá sa prebojovávala k významnému postaveniu protagonistky najzložitejšie, určil „slogan“ *Variácie na tému matka*. Strniskovej galéria matiek je naozaj bohatá. No treba jedným dychom dodať, že nejde o variácie jedného, akosi univerzálneho typu, ale o pestrú škálu dôkladne individualizovaných kreácií.

Zdenu Gruberovú charakterizuje Mišovic pomenovaním *Nielen lyrická naivka*, aby v hutnom texte sprevádzal čitateľa vývinom herečkinho umenia, ktorá nezostala iba roztomilou kráskou javiska SND (ale aj filmom, televíziou a rozhlasovou tvorbou – ako to ostatne robí pri všetkých hrdinkách svojho rozprávania), ale s nemalou razanciou sa prepracovávala k postavám vnútorne zložitým i rozložitým.

Herečka génu 20. storočia je pre autora Eva Poláková, ktorá svoju kariéru rozložila medzi košické, ostravské a bratislavské divadelníctvo. Zomrela mladá, vrodená srdcová chyba ju ohraničila v čase. No stihla byť naozaj reprezentatívnym zjavom mladej ženy, ktorej škála sa črtala od melancholických krásavic k intelektuálnym moderným ženám so širokou záľubou v prudkom toku meniaceho sa dvadsiateho storočia.

V divadle ani ten najlepší herec nie je samospásou hodnotnej umeleckej tvorby. Závisí nielen od svojho talentu, pridelených úloh, ale aj od „pôrodníka“ inscenácie – režiséra. Karol Mišovic na to nezabúda. Jeho heroiny slovenskej scény tu nevystupujú ako samorastlé zjavy – skúma aj ich spoluprácu a vzájomné pôsobenie s režisérmi. Takto sa autorov text stáva síce parciálnym, ale bohato sýteným obrazom divadelníctva ako celku. Navyše je napísaný živým, neakademickým jazykom. Slovom – číta sa dobre.

Mišovicova publikácia je debut, ale debut zrelý a sľubujúci.

Vladimír Štefko

Foto Michaela Dutková

Rozšírenie poľa sochy

Zberateľ a galerista Roman Fečík v spolupráci so SNG v Bratislave a Vydavateľstvom Slovart pripravili výnimočný knižný a umenovedný počin – publikáciu ***Slovenské sochárstvo 1945 – 2015. Socha a objekt***. Autorkou odbornej monografie je popredná historička umenia a kurátorka **Katarína Bajcurová.**

V apríli tohto roku očakávame vydanie vašej monografie *Slovenské sochárstvo 1945 – 2015. Socha a objekt*. Viac ako polstoročné dejiny sochárstva mal pôvodne zostavovať širší tím autorov a vo finále pribudli aj ďalšie dva vydavateľské subjekty. Aká bola genéza vzniku?

Pôvodný zámer pre Roman Fecik Gallery zaštiťoval Richard Gregor. Po počiatočných diskusiách „ako na to" ešte pred vyše dvomi rokmi sa rátalo s rozdelením „príbehu" do troch častí a s tromi autormi: voľné sochárstvo som mala spracovať ja, objekt a inštaláciu Richard Gregor a monumentálne sochárstvo, tvorbu pre verejný priestor, Sabina Jankovičová. Už toto východiskové členenie naznačovalo, že malo ísť o tri autorské štúdie, ktoré sa mali chronologicky prepojiť. Nakoľko by však z troch textov od troch autorov vznikol jeden spojený a konzistentný celok bola otázka, na ktorú na začiatku nedokázal nikto odpovedať. Nakoniec z rôznych dôvodov k realizácii takto zamýšľanej koncepcie nedošlo. Keďže moja časť, neskôr doplnená o spracovanie problematiky objektu, bola pripravená ako prvá, rozhodlo sa o jej samostatnom publikovaní.

V podtitule knihy pracujete s pojmom „objektu", ktorý v sledovanom období radikálne rozšíril a redefinoval teoretické, formálne a tiež ideové rámce tradičného sochárskeho média. Neskôr však vstupuje do hry aj „priestorová inštalácia", ktorú tiež možno vnímať ako jednu z aktuálnych podôb sochárstva. Ako v kontexte týchto nových foriem chápete pojem „sochy"? Je ešte relevantný z pohľadu aktuálnej situácie umenia?

V knihe nemapujem celú disciplínu v komplexnom rozsahu žánrov a druhov, ale sústreďujem sa hlavne na voľné sochárstvo, neviazané prednostne na spoločenskú, verejnú objednávku, do ktorého bola začlenená aj problematika objektu a inštalácie. V posledných čiastkových štúdiách, týkajúcich sa dejín slovenského sochárstva, sa táto problematika oddeľovala od klasického sochárstva. Moja kniha je pokusom preklenúť toto rozdelenie, ktoré bolo často dané viac osobnými preferenciami, ako samotnou realitou disciplíny a jej vývoja. Veď už Herbert Read do svojich *Stručných dejín moderného sochárstva* začleňoval aj objekt. Východiskom však bolo spracovanie a interpretácia dejín západoeurópskeho sochárstva, hlavne v kľúčových a mienkotvorných prácach Rosalindy Kraussovej, ktoré dosť kardinálne zmenili náhľad na skutočnosť, čo je socha a aké sú jej hranice. „Rozšírenie poľa" sochy v tejto knihe však nevykračuje k novým médiám a dejinám objektu a inštalácie ako takým v plnom rozsahu, ale uvažuje o nich vždy v sochárskom, teda aj priestorovom rámci: ako sa cez diela objektovej povahy realizovalo sochárske, trojrozmerné, primárne haptické myslenie v matérii, hmote a priestore. V súčasnosti sme čoraz častejšie svedkami konštatovaní o konci sochárstva. Klasické sochárstvo viazané na figúru, antropomorfný – imitatívny koncept, rovnako ako aj modernistický variant oslobodený od predmetnosti sa skutočne javia ako prekonané, oba obstoja iba so silnou – autorskou – aktualizáciou a v novom (inter)mediálnom poli.

Zaujíma ma, akú metódu ste zvolili pri mapovaní pomerne širokej oblasti povojnového a súčasného sochárstva na Slovensku. V domácej umenovede sú známe najmä Matuštíkovské „nástupy" a tiež Bakošovská „umelecko-historická metóda". Alebo môžeme očakávať skôr Gombrichovský „príbeh umenia"?

Bola to zložitá úloha: skĺbiť historický príbeh, jeho determinanty, historické, všeobecno-umelecké, individuálne, a tiež vývinové vektory – čo z minulosti prežilo a prečo –, s interpretáciou vybraných diel a s potrebnou faktografiou. Vybudovať z množstva faktov zmysluplný, prehľadný, navyše čitateľný, obrazovo vnímateľný a postihnuteľný celok. Charakterizovať premeny sochárskeho myslenia v uvedenom období na pozadí spoločenských zmien i recepcie podnetov zo sveta. Pokúsiť sa formulovať, čo bolo a je v slovenskom sochárstve autentické a prečo. Kam a ako ďaleko siaha socha, akú stopu na nej zanechali nové médiá, ako sa – historicky – menilo a rozširovalo pole, v ktorom socha pôsobí. Hlavný príbeh je tiež miestami prerušovaný odbočkami k podrobnejšiemu rozboru a interpretácii diel, pokladaných za kľúčové pre to-ktoré obdobie; urobiť medailóny diel bol pôvodne nápad Richarda Gregora, určite inšpirovaný západnými publikáciami. A k metóde – vyplynula z vytýčených a formulovaných cieľov, skôr by som sa priklonila k „príbehu", aj keď nie celkom Gombrichovskému…

Nina Vrbanová

Odlepme oči z chodníka

Nebyť toho, že som sa ocitla na prezentácii knihy ***Architektúra 20. storočia v Nitre*** s podtitulom ***Stav poznania*** (Towarzystwo Słowaków w Polsce 2016) od Juraja Nováka a Richarda E. Pročku v nitrianskom kníhkupectve a antikvariáte Pod Vŕškom, o knihe by som sa pravdepodobne nedozvedela. A to by bola škoda. Napriek malému nákladu poputuje jeho časť na školy a inštitúcie v nitrianskom regióne i mimo neho (SAV, SNG, Fakulta architektúry STU, Ústav památkové péče ČR a i.) vďaka Nitrianskej komunitnej nadácii. Kniha je prvou v edícii *Nitrianske kultúrne dedičstvo.* Síce sa monografia zaoberá architektúrou Nitry, autori ponúkli na prezentácii množstvo myšlienok, ktoré presahujú hranice tohto mesta a vypovedajú o tom, ako zväčša vnímame architektúru okolo seba.

Foto *bb*

Je v tom akási rutina a smerovanie nášho pohľadu na chodník. „Keď sa človek roky pohybuje po tom svojom meste, začne budovy vnímať ako stavby a nie ako architektúru," povedal Richard E. Pročka, ktorý pôsobí na Pamiatkovom úrade SR. Prispieva k tomu tiež málo literatúry, neinformovanosť a bezohľadnosť developerov – verejnosť má pocit, že voči ich zásahom je bezmocná. Autori však veria, že práve my sme tou kultúrnou silou, ktorá má schopnosť situáciu meniť.

Kniha má malý brožovaný formát, čím v žiadnej taške nebude na príťaž a prostredníctvom prehľadných hlavičiek obsahujúcich základné informácie o stavbe čitateľ rýchlo nájde to, čo hľadá. Na základe dobových fotografií si môže porovnať minulý stav so súčasným, a tým zapojiť vlastné kritické myslenie. Čítaním stručného, ale hutného a aj laickej verejnosti zrozumiteľného textu o každej stavbe, v ktorom autori využívajú širokú škálu stavebno-architektonických výrazov, sa mení naše vnímanie – z obyčajných budov sa stávajú umelecké diela nesúce príbeh neraz svetoznámych architektov, staviteľov či ich obyvateľov.

Nekorigovaný proces straty architektúry

Do publikácie sa nedostali všetky hodnotné architektonické stavby, no z každého významného obdobia v priebehu 20. storočia je ich tam hneď niekoľko, ako poznamenal Richard E. Pročka: „V Nitre máme vzácnu situáciu, keď je vývin architektúry v 20. storočí od počiatkov až do súčasnosti bohato zastúpený. Od historizmov a secesie na začiatku storočia ešte v rámci Rakúsko-Uhorska, potom rondokubistické stavby z 20. rokov, je tu zastúpená umiernená moderna, radikálny funkcionalizmus, socialistický realizmus, neskorá moderna s úchvatnou SPU, ktorú nám iné mestá môžu závidieť, lebo také niečo v rámci celého Slovenska nie je. Máme tu aj celkom zaujímavé stavby z porevolučného obdobia – Evanjelický kostol na ulici Fraňa Mojtu. Keby sme si premietli všetkých známych architektov 20. storočia, tak nám ich tu chýba len pár, mnohé iné mestá to nemajú." Pročka a Novák postavili na rovnakú úroveň realizované stavby, ako i tie, ktoré sa nikdy nevybudovali. Do knihy sa zmestilo aj niekoľko nákresov vytvorených rukou architekta.

Pre toto storočie sa autori rozhodli preto, že je najmenej zmapované a chránené z pozície pamiatkarov. Nepísaným pravidlom je, že pamiatková ochrana sa vzťahuje len na stavby do roku 1950. Súčasný stav mesta tiež veľmi ovplyvnili socializmus a druhá svetová vojna – 26. marca 1945 bolo silno zbombardované a stačilo len dvanásť minút na zničenie takmer všetkých budov v meste. „Po bombardovaní a plošných asanáciách v období socializmu tu predsa len niečo zostalo a k tomu smeruje aj táto kniha, práve o tú trošku, čo zostala, máme ešte zabojovať, lebo postupne sa tratí nevedomosťou a ľahostajnosťou – inštitucionálnou aj vlastníckou. Je potrebné zastaviť ten ničím nekorigovaný proces straty architektúry ako súčasti hmotného kultúrneho dedičstva, lebo tu už za chvíľu nič nebude," konštatuje Juraj Novák, ktorý sa zaoberá problematikou kultúrneho dedičstva a židovskou kultúrou so zacielením na Nitru.

Stavba inšpirovaná Le Corbusierom

Najcitlivejšia je obytná architektúra, ktorá sa aj najrýchlejšie vytráca. Zatepľuje sa polystyrénom, nepremyslene sa narába s farbami fasád, v panelákoch sa svojvoľne vymieňajú okná – neexistuje žiaden manuál na udržiavanie verejných priestranstiev a bytových domov. Tým sa z jasne čitateľného premysleného architektonického konceptu bývania, ktoré vymyslel architekt, stáva niečo hrôzostrašné. Trhová cena síce narastá, ale architektonická hodnota nenávratne degraduje. V Nitre sa nachádza unikátna stavba – takzvaný Dom na stračej nôžke, ktorý projektoval u nás nedocenený architekt Michal Maximilián Scheer. Táto progresívna stavba je inšpirovaná Le Corbusierovým Domom bláznov v Marseille. Dnes takéto domy môžeme vidieť v Berlíne, Marseille a inde, no na rozdiel od toho nášho sú udržiavané s rešpektom k architektonickému tvarosloviu a hodnote.

Autori sa domnievajú, že vzťahy k tradíciám a k tomu, čo postavili naši predkovia, sa prerušili v období socializmu. Kontinuita bola zrazu pretrhnutá intenzívnym prepisovaním histórie, rušili sa väzby na našu minulosť. Dôsledkom je to, že o architektúre dnes nepremýšľame ako o nejakom príbehu. Ibaže, česť výnimkám! V knihe nájdeme aj príklady premyslených a citlivých rekonštrukcií budov s ohľadom nielen na vlastný komfort bývania, ale aj vývinový kontext architektúry.

Beáta Beláková

Jana Varcholová a Ivana Gibová. **Foto *Radka Komžíková***

Jana, Ivana & literatúra

Ivana Gibová (1985) je prozaička, **Jana Varcholová** (1987) poetka, obe sú študované literátky a poznajú sa už dosť dlho a dosť dobre na to, aby vedeli o slabých i silných stránkach textov tej druhej. Varcholová debutovala zbierkou básní ***Tanečnica na špičke*** iba minulý rok, jej „kamke" Gibovej vtedy už vychádzala tretia kniha – po zbierke poviedok *Usadenina* a novele *Bordeline* ňou bola ďalšia novela ***barbora, boch & katarzia***, ktorá získala nomináciu na cenu Anasoft litera 2017.

Na začiatok by som mal otázku, ktorá ide mimo vašich textov – ako a kedy ste sa spoznali?

Varcholová: Na Prešovskej univerzite a bolo to tak, že Ivana s nami išla na výlet do Krakova a keď sme ju v tom Krakove zavolali, aby sa išla s nami prejsť, tak ona povedala, že Nie, ja idem fotiť holuby – a išla. Vtedy sme sa ešte nekamarátili, ale potom už áno.

Gibová: No – a teraz pravda. Spoznali sme sa tak, že ja som bola prváčka na škole a Jana druháčka a ja som fajčila v átriu Prešovskej univerzity a Jana vtedy tiež fajčila, prišla tam s nejakou kamoškou a zaľúbila sa do mňa a povedala, že Túto ženu musím zobrať do Krakova – a potom sme išli do toho Krakova, ale poznali sme sa z átria.

Takže holuby v tom nehrali nejakú významnú rolu…

Gibová: Ale hej, Jana si myslela, že som šibnutá (smiech). A mala pravdu (opäť smiech).

Varcholová: Trú (z angl. true, pozn. MM).

A čo sa týka vašich textov, už ste vtedy aktívne písali?

Gibová: Ja som začínala akurát skúšať písať poviedky, ale to tak len veľmi šuplíkovo, tuším neboli ani nikde použité – boli to len také pokusy, lebo keď som začala študovať , tak ma začala zaujímať aj teória a tak, čiže čím viac som čítala, tým viac ma to hnalo nejako písať. Ale možno až rok-dva potom som začala písať tak „naozaj". Ty si už predtým, nie?

Varcholová: Ja som už predtým písala, ale zdá sa mi, že akurát vtedy som sa zapojila do nejakého Akademického Prešova alebo niečoho podobného, raz som dokonca získala čestné uznanie, ale som rada, že väčšina básní z toho obdobia sa nedostala do mojej zbierky, lebo veľa z nich bolo ešte pochybnej úrovne.

Ivana, bolo teda tvoje prvé obdobie veľmi ovplyvnené štúdiom literárnej vedy?

Gibová: Áno, veď to aj vidno na *Usadenine* – bola som veľmi hŕŕŕ, veľa som čítala, zistila som, čo je postmoderna a podobne. Vtedy ma to akademické prostredie dosť ovplyvňovalo a tam som sa aj videla v budúcnosti… a Jana – ja myslím, že ona vtedy… ja ani neviem, čo vtedy písala.

Nepísala si sonety, alebo nejaké viazané formy?

Varcholová: Viazané hej, to bolo nejaké veľmi rané obdobie, ale potom som pochopila, že pre mňa tadiaľ cesta nevedie. Nehovorím, že všetky rýmy boli zlé, ale neboli ani také dobré, aby som mala potrebu si ich nechávať.

Čítate si, kontrolujete, alebo redigujete texty navzájom?

Gibová: Ja Janu áno – na jej požiadanie, ale, samozrejme, aj ma zaujíma, čo píše. A ja som Jane kedysi dávala nejaké svoje poviedky, ale teraz, keď už píšem dlhšie veci, tak nie, lebo to až do výslednej podoby nemá hlavu alebo pätu, takže v tom nevidím zmysel.

Varcholová: Mne sa páči Ivanine redigovanie mojich vecí, pretože je veľmi priame, bez zbytočnej teórie a hlavne veľakrát vypichne práve to, o čom som ja sama už mala nejaké vnútorné pochybnosti, takže sa v tom potom utvrdím a pomáha mi to texty prečistiť.

A ako by si hodnotila ty Ivanine texty?

Varcholová: Matúš, naozaj?

Veď skús, vetou-dvoma…

Gibová: Toto tam napíš, že Matúš, naozaj?

To tam bude, aj smiech v zátvorkách tam bude určite…

Gibová: (smiech) … tak to tam bude vkuse – samá zátvorka.

Varcholová: Myslím si, že aj spätne sa vzájomne zhodneme na tom, že keď som čítala *Usadeninu*, bolo tam veľa poviedok, ktoré sa mi páčili, ale niektoré mi príliš pripomínali naše štúdium – ten experiment z nich veľmi vytŕčal a aj Ivana povedala, že presne o tom rozmýšľala neskôr, keď už tá kniha vyšla. A pri tejto novej knihe, ktorá sa mi veľmi páčila, som jej hovorila, že niektoré časti by som skrátila. Ona mala ale takú obavu, či napríklad príliš veľa vulgarizmov nebude tomu textu na škodu a ľudia nepochopia, že to bol zámer, čo mne napríklad vôbec neprišlo problematické.

Gibová: Ja som s Janou pri tejto poslednej knihe skôr diskutovala o nejakých problémoch, s ktorými mi mohla poradiť aj bez toho, aby čítala ten text – riešili sme napríklad mieru sentimentu a práve vulgarizmy, a to, do akej miery sa napríklad môžem vzdialiť tomu, čo viem o literatúre z teoretického hľadiska, či to už nie je prílišná pankáčina, takže konzultácie prebiehali, ale…

Varcholová: Konzultácie…

Gibová: Tak jasné, že sme pritom pili víno a trepali ešte o ďalších somarinách (obe smiech), ale boli to konzultácie.

Jana, ako vznikala tvoja zbierka?

Gibová: Jana furt, keď má nejakú frajerku, tak napíše báseň.

Varcholová: … alebo aj keď nemám – už keď mám dlho, vtedy nepíšem. Trú. Vznikala dlho, aj keď starších básní je tam veľmi málo, takže je to taká časozberná zbierka.

Ako sa na tvoju poéziu pozerá laik? Niekto, kto si možno kúpil tú knižku len preto, že ťa pozná.

Varcholová: Vieš čo, ja som každého varovala, že keď nečítajú poéziu, nemusia si tú knihu kvôli vzájomným sympatiám kupovať…

… ale môžu si ju kúpiť a nemusia ju čítať…

Varcholová: … samozrejme – a niektorí to napríklad kúpili niekomu inému, kto rád číta. Aj to je cesta. Úprimne musím ale povedať, že mojim známym, z ktorých niektorí sa venujú aj umeniu a sú to ľudia, ktorých vkus si vážim, sa to naozaj páčilo – viem, že to je taký veľmi vágny pojem, ale pýtal si sa takto…

No jasné, mne moji študenti tiež viac nepovedia. Kde sa teraz vidíš v kontexte súčasnej slovenskej poézie?

Varcholová: Niekde na internete som videla taký komentár, že ma niekto vníma v rámci queer poézie – zjavne je tam teplá téma, tak to bude teplá poézia…

Gibová: … teplá téma (smiech). Horúci gaštan zodpovednosti…

Varcholová: Príde mi to nefér, lebo v tom komentári bolo, že V tejto téme sú iní lepší – a to je ako keby som ja napísala, že Ale veď hetero literatúra tu už bola, už boli lepší… Mojím cieľom nebolo prísť s novou témou, niekoho šokovať alebo ohúriť, bolo to pre mňa prirodzené.

Tak, ako Ivanine vulgarizmy.

Varcholová: Tak, tak – veď preto sa kamošíme…

Gibová: … lebo ty si lesba a ja nadávam (obe smiech). Daj tam smiech (opäť smiech).

Ivana, ako ty vnímaš svoje vlastné písanie?

Gibová: S odstupom času *Usadeninu* hodnotím ako veľmi ovplyvnenú štúdiom – tam som si vyslovene chcela tak nejako poskúšať, aj som si poskúšala a ten postmoderný spôsob písania som už asi vyčerpala, takže som nemala ambíciu v tom pokračovať, *Bordelkou* som samu seba oslobodila od zbytočných ornamentov a konštrukcií a fabulácií a už som menej vytvárala nejakú textovú hru, už som viac išla… chcela som to akoby očistiť a chcela som to viac… akoby… neviem, debilné slovo – „zautentičtiť“, ale… vieš, čo myslím…

Áno – ja by som povedal, že „vnútorne sémantizovať“, ale…

Gibová: … ale ja by som to tak nepovedala (smiech) – práve pre to, o čom sa bavíme, v *Usadenine* by som to povedala takto, ale teraz sa to snažím nejak poľudštiť. No a pri tej tretej knihe som v tomto poľudšťovaní už išla úplne nadoraz, asi aj preto tú knihu považujem za pankáčinu, lebo tam som úplne prestala brať do úvahy čokoľvek, čo som si sama vtĺkla do hlavy o literatúre z teoretického hľadiska – na to som sa chcela vykašľať a „ísť si svoje“. Teraz už na to pôjdem asi zasa inak, ale myslím si, že stále sú medzi všetkými troma knihami nejaké styčné body, takže nie je to také, že každú by som písala inak, ale skôr ide o prirodzený vývin a sama som zvedavá, kam to pôjde ďalej.

Najväčší ohlas v uplynulých dňoch bolo to, že sa kniha dostala do finálovej desiatky Anasoft litery…

Gibová: … čo som doteraz nepochopila, lebo – ja si myslím – ak tam mala nejaká kniha byť, tak tam mala byť *Bordelka*. Samozrejme, teším sa z toho, ale pri prvých dvoch knihách som viac dúfala, že budem v Anasofte a pri tejto, práve preto, že som už išla iným smerom a bolo mi v podstate viac-menej jedno, čo na to kritika, tak by mi vôbec nenapadlo, že tam budem.

Jana, ty máš pocit, že sa tvoje písanie vyvíja?

Varcholová: Keďže viem aj o tých básňach, ktoré nie sú v zbierke, tak – určite áno. Mám aj takú zatiaľ hmlistejšiu predstavu o tom, ako by som to chcela zmeniť do budúcnosti, možno trošku upustiť od toho prírodno-duchovného a priblížiť sa poézii napríklad imagistov – Williama Carlosa Williamsa – a poézii všedného dňa.

A čo humor?

Varcholová: To mi nejde.

Ale ide to tu niekomu? Celkovo v slovenskej poézii.

Gibová: Skôr taký nechcený (smiech). Ja sa niekedy smejem na poézii (všetci smiech), ale neviem, či to bol zámer.

Varcholová: Viem presne, čo myslíš, ale netreba to siliť. Keď to nejde prirodzene, bolo by to vidno.

A nemáte pocit, že v tomto našom literárnom priestore sa všetci berú príliš vážne?

Gibová: Mám. Áno. Presne tento pocit mám.

Varcholová: Pečiatka.

Gibová: Bez smiechu. Teda, chýba tu ani nie humor, ale nadhľad, odstup – nechcem to nejako zovšeobecňovať, lebo nečítam úplne všetko, čo vychádza, ale…

… ale všeobecne platí, že čím horší autor, tým vážnejšie sa berie…

(ticho)

Gibová: To si povedal ty. Každopádne, ja si myslím, že je to spôsobené tým, že tento svetík je malý a každý každého pozná, počnúc vzťahmi medzi autormi a končiac kritikou – samozrejme, sú výnimky v jednom aj druhom tábore – a niekedy sa berú vážne aj veci, o ktorých si myslím, že ich príčetný človek nemôže brať vážne, a napriek tomu sa takí ľudia nájdu. Každopádne, ja sa kamarátim iba s takými, ktorí sa neberú vážne… a ešte s lesbami… takými, čo nadávajú.

Varcholová: Takže vlastne som Ivanina jediná kamka.

(všeobecný smiech a následne naťahovanie sa o to, či je toto najlepší koniec rozhovoru, ale vraj nie, takže…)

Tak na záver si môžete ešte navzájom položiť jednu otázku, keď to teda nechcete ukončiť týmto.

Gibová: Ja by som chcela vedieť, koľkokrát si si čítala zo svojej knihy.

Varcholová: Párkrát hej – ale väčšinou to bolo vtedy, keď som išla do rádia, alebo keď som si potrebovala vybrať básne na krst. No a moja otázka je, či aj niektoré iné postavy, okrem protagonistky, v tvojich textoch odrážajú teba, ako osobu.

Gibová: Asi aj hej, lebo ja ich píšem tak, ako ich ja vnímam, čiže sú tvorené cez moje videnie. Nechcem povedať, že je to nejaká projekcia mňa, lebo potom by boli všetky postavy projekcia mňa… ale odteraz budem písať už iba o iných ľuďoch (smiech).

Matúš Mikšík

Foto *bb*

Gibovej katarzia?

barbora, boch & katarzia / Ivana Gibová / Marenčin PT 2016

Začalo to zbierkou poviedok *Usadenina* a cenou Debut roka v našej čitateľskej ankete Kniha roka® 2013, pokračovalo ne(d)ocenenou(?) novelou *Bordeline* a hoci už vtedy jej autorka hovorila (a hovorí to doteraz), že už nič dlhšie ako poviedku nenapíše, objavila sa nedávno v literárnom kontexte jej ďalšia novela, ktorá získala finálovú nomináciu na cenu Anasoft litera 2017. Prinášame vám dva pohľady na najnovší literárny počin Ivany Gibovej – knižku ***barbora, boch & katarzia***.

Je nevyhnutné izolovať sa

Preciťovanie je nedosiahnuteľné. Ak sa mu chceme priblížiť, musíme zaprieť seba. Stať sa niekým iným. Aj za cenu možnej (alebo nevyhnutnej?) straty kontroly.

Ivana Gibová vo svojom písaní kontrolu nestráca. Po silnom poviedkovom debute *Usadenina* a z môjho pohľadu rozpačitej novele *Bordeline* prichádza s treťou knihou – taktiež novelou – ***barbora, boch & katarzia***. V duchu vyššie uvedeného by sa dalo povedať, že ide o ďalší príspevok do sveta (či jeho rozšírenie), ktorý Gibová tvorí už od prvej knihy. Ivana Gibová sa nikým iným nestáva, ostáva Ivanou Gibovou. To však, samozrejme, nie je výčitka. Najmä v porovnaní s problematickou novelou *Bordeline* pôsobí tretia kniha formálne aj obsahovo vyzretejšie a vyváženejšie. A to aj napriek tomu, že tu autorka kladie väčší dôraz na miestami riskantný textový experiment a prácu s jazykom (čo sme mohli čiastočne pozorovať už v jej debute).

V najnovšej novele sledujeme každodenný život Barbory a Sylvie (pričom, ako rýchlo pochopíme, ide o jednu – nechcem však napísať a tú istú – osobu), ktoré blúdia prostredím neviazaných vzťahov, alkoholu a bohémskeho, hoci i tak špecificky rutinného života. Z neho sa (Barbora) snaží miestami vymaniť a začať žiť „usporiadane“, žiť a cítiť tak, ako žiť a cítiť má; akonáhle sa však podobný moment priblíži, predstavy konvenčného fungovania sa (Sylvia) zľakne a dáva sa na ústup. Aby som sa vrátil k úvahe z úvodu: ak sa schopnosť citu stáva výrazom slobody, prejavom vymanenia sa zo zabehnutého sveta, definovaného istými návykmi a pravidlami (takýto svet v prípade protagonistky predstavuje protiklad toho, čo by si pod ním zrejme v prvom momente predstavila väčšina z nás), potom sa o to pokúša ako protagonistka, tak aj autorka – najmä v niekoľkých momentoch, keď sa odváži (pričom slovo odváži je tu, domnievam sa, na mieste) text ozvláštniť opakovaním jedinej vety naprieč niekoľkými stranami. Podobný postup síce v dnešnej literatúre už nemôžeme považovať za inovatívny, domnievam sa však, že to ani nebol zámer. V type výrazne subjektívnej a osobnej prózy, aký Gibová píše, však napriek tomu ide o neprehliadnuteľný a výrazný formálny prvok. Najmä vtedy, keď je použitý prvý raz, považujem jeho zapojenie za funkčné a pôsobivé; hoci by sme pri využívaní takéhoto postupu vo všeobecnosti – odhliadnuc od novely ***barbora, boch & katarzia*** – mohli hovoriť

skôr o scudzujúcom prvku, autorka ho, naopak, využíva ako prirodzené vyústenie emocionálne vypätej situácie, čím veľmi pôsobivo prehlbuje náhľad do psychiky protagonistky aj citovú zaangažovanosť čitateľa.

Počiatočný silný postup však, bohužiaľ, viacnásobným opakovaním na ploche textu stráca na sile, o účinnosti jeho využitia v neskorších miestach knihy by sme preto mohli diskutovať. V konečnom dôsledku tým utrpí najmä záver novely, ktorý (aj keď pripustíme, že ide o autorský zámer a snažíme sa ho rešpektovať) tak chtiac-nechtiac vyšumí do prázdna a uberie celkovému výrazu knihy na sile. Miestami tak vzniká dojem nadbytočnosti textu alebo dokonca umelého naddimenzovania celkovej dĺžky rukopisu, ktorý by si možno zaslúžil prísnejšiu či nekompromisnejšiu redakciu.

Za problematické považujem aj viaceré opisy psychického stavu protagonistky. Gibová sa občas nevyhne klišé, pri opisoch niektorých myšlienkových pochodov Barbory/Sylvie sa iba ťažko ubránime dojmu, že ide o najbanálnejší a najočakávanejší opis daného problému, čo oslabuje celkovú autenticitu výrazu a textu. Povedané však nemôžeme aplikovať na novelu ako celok: problémové protagonistky sú charakteristické pre všetky Gibovej prózy a v najnovšej knihe je tento aspekt ich povahy zvládnutý, domnievam sa, až na vyššie uvedené výhrady, mimoriadne zručne.

Gibovej jazyk by sa dal vo všeobecnosti charakterizovať ako ľahký a čitateľsky ústretový. O to pôsobivejšie vyznievajú pasáže, v ktorých autorka opisuje traumatizujúce zážitky z minulosti či rodinného zázemia Barbory. Podobný kontrast síce opäť nie je (ani nechce byť) originálnym postupom, novele však posilňuje prirodzenosť výrazu.

Dovolím si túto recenziu ukončiť o čosi osobnejšie. V jej nadpise citujem jednu z už spomínaných opakovaných viet z knihy. Domnievam sa, že zápas Gibovej protagonistky je najmä zápasom, respektíve snahou o izoláciu od samej seba. Od vlastnej neschopnosti cítiť (a teda, ako naznačuje už názov, dosiahnuť katarziu), vlastnej uväznenosti v prostredí, ktoré nedokáže opustiť, no ktoré ju zároveň desí. Je nevyhnutné izolovať sa: od seba, od toho, čo si okolo seba vytvárame. No ako sa možnosti novonadobudnutého citu nezľaknúť? Aj vďaka tejto otázke, nesúcej sa podprahovo naprieč celou novelou, pre mňa tretia kniha Ivany Gibovej bola silným čitateľským zážitkom.

Michal Tallo

Literárna galiba

Texty Ivany Gibovej mám zafixované ako veľmi neučesané a veľmi zábavné. Svojou najnovšou knihou ***barbora, boch & katarzia*** si autorka v každom prípade siahla na pomyselné literárne dno a o srande tiež nemôže byť ani reči. To nie je žiadna tragédia, nemyslím si, že sa sama vidí niekde na ceste na našu pomyselnú literárnu špičku, a humor nás raz prejde všetkých. Otázkou zostáva, či má zmysel na knihu očividne béčkovú písať recenziu. Skúsme z toho predsa len niečo vykresať.

Gibová rozštiepila svoju hlavnú hrdinku na rozumnú, krotkú Barboru a divokú, pudovú Sylviu. Jedna sa snaží vyrovnať sa s detskou traumou a viesť normálny život, druhá sa utŕha z reťaze, nadmieru pije a bez rozpakov strieda milencov, prípadne žongluje s niekoľkými naraz. Do toho sa pripletie ešte tretia rozprávačská rovina, ktorú tvorí Boh (boch). Všetci používajú skoro rovnaké výrazové prostriedky a aj tematicky sa ich prejav líši minimálne. Nudíme sa. Vo chvíli, keď sa hrdinka rozhodne odcestovať do Španielska, nadobudneme pocit, že to hádam nie je celkom márne, a chvíľu ho trebárs úspešne prežívujeme, nakoniec však z tohto dejového posunu nič hodné pozornosti nevzíde.

Môžem spomenúť ešte jedinú výraznejšiu idiosynkratickú drobnosť, nad ktorou som sa skutočne pozastavovala – narácia sa zavše zasekne na jednej vete. Jedna veta sa opakuje trebárs na troch, aj viacerých stranách stále dokola. Hrdinke totiž ktosi povedal, že ak niečo vysloví dvesto dvakrát po sebe, tak sa to splní. A to by predsa neplatilo, keby to nebolo dvesto dvakrát vypísané. Ja listujem a hovorím si – škoda stromov.

Presuňme sa ku komplexnejšej analýze. Zrejme to bude tými milencami a debatami o análnom sexe, a porovnateľnými literárnymi kvalitami, že sa mi v istej chvíli začala pripomínať autobiografická próza exotickej pornohviezdy Asy Akiry, takzvanej kráľovnej análneho sexu, ktorá vyšla pred tromi rokmi pod názvom *Insatiable*. Keď sa v závere Gibovej textu objaví pokus o haiku, môj úžas sa zavŕšil. Asine spomienky (aj verše) boli v každom prípade nesporne zábavnejšie.

A pri tom porne zostaňme. Zároveň s touto Gibovej knihou som mala rozčítanú zbierku esejí nemecky píšuceho filozofa kórejského pôvodu Byung-Chul Hana. Vo svojich kratučkých textoch tento pán prenikavo objasňuje, ako a prečo náš svet uviazol v sračkách. Veľa toho Gibová ako umelec presne toto isté názorne demonštruje – po krk práve v týchto sračkách nám máva. Z tohto hľadiska mi jej literárny počin pripadá rozhodne zaujímavý.

Rozveďme si to. Han trebárs presvedčivo argumentuje, že obnaženosť pripravuje slovo o akúkoľvek príťažlivosť. Splošťuje ho. Naproti tomu, píše v *Agonii Eróta*: „[P]lášť obraznosti erotizuje slovo. Pozvedá jej na objekt touhy. Slovo působí svůdněji, když je oděno do hávu obraznosti.“ Dalo by sa všeličo namietať, spisovateľ naostatok môže postupovať rôznymi spôsobmi, polopatickosť je rovnako legitímna ako metafora. Táňa Keleová-Vasilková je géniom polopatickosti, funguje jej to. Gibová však vo svojej najnovšej próze nepredvádza dosť dobre ani jedno, ani druhé. Gibová je pure porn. „Bezprostřední požitek,“ píše Byung, „jenž nepřipouští žádnou imaginativní a narativní okliku, je pornografický.“ Nejde o počet sexuálnych scén či narážok, ide o celok – čo a ako nám je predkladané. Gibovej kniha nemá žiadne tajomstvo. Baví nás, ako nás baví porno: v lepšom prípade práve vo chvíli, keď sa na to dívame, ale celé to vidieť rozhodne nepotrebujeme a o čom to bolo, na tom vôbec nezáleží, to nám okamžite vyfučí z hlavy.

Aby som vyzdvihla niečo pozitívne, trojstranová kapitola *Príbeh o orechu* je celkom slušná. A najlepším momentom knihy pre mňa bol matkin sen, kde si začne pinzetou vyťahovať tvrdé krátke chĺpky z nôh – a vylieza perie – a ona vyťahuje, až kým nemá celé nohy dokatované. Pôsobivý obraz.

Ináč je to, ako bolo povedané, jedna veľká galiba, dočítať do konca túto knihu ma stálo veľa premáhania a problém, ako k téme vôbec dačo zmysluplné povedať, ma svojím spôsobom prenasleduje doteraz. Ale Gibová je mi sympatická. Ani prípadná ďalšia próza iste nebude z literárneho hľadiska žiadny klenot, ale to ani nemusí. Mne ako čitateľovi by stačilo, keby sa tam znova objavil autorkin typický existenciálny humor a niekdajší pekný flow, s ktorým sa to súčasné neduživé táranie nemôže merať. Neverím, že je punk naozaj mŕtvy, počkám si na comeback.

Michaela Rosová

Novelu Ivany Gibovej ***barbora, boch & katarzia*** môžete získať po zaslaní kupónu Marenčin PT na adresu redakcie.

KUPÓN » do **27. apríla**

KUPÓN
MARENČIN PT

Prózami „dovidieť za roh“

Cudzie príbehy / Jana Juráňová / Aspekt 2016

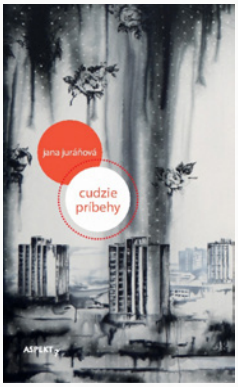

V nie tak dávnom rozhovore (zhodou okolností to bol dvojrozhovor pre KR) mi autorka knižky, o ktorej bude reč, povedala: „Občas vo svojej próze alebo aj dráme rada nenápadne nakuknem trochu za roh, skúmam, čo ma tam asi čaká.“ Vystihla tým jeden z podstatných znakov svojej tvorby: Jana Juráňová disponuje ostrým zrakom, ktorým sa usiluje nielen „nakuknúť“, ale aj dovidieť „za roh“, dalo by sa povedať aj pod povrch či za/pod to, čo je vystavené bežnému pohľadu, čo sa „javí“ a neraz zámerne prezentuje ako realita, či sa to už týka jej minulých alebo súčasných podôb.

Ambície nazerať „za roh“ a odhaľovať menej viditeľné stránky nášho života charakterizujú aj najnovšiu autorkinu knižku. Napriek rôznym sujetovým líniám, typom literárnych postáv i zobrazovaných ľudských situácií nachádzame vo všetkých prózach (netýka sa to len tejto knižky) ďalší spoločný znak: autorkino písanie nepredstavuje chladnokrvnú, emocionálne i postojovo neutrálnu správu o svete, ale je plné záujmu, ba zaujatosti témou, ktorá sa dostáva do centra pozornosti a o ktorej chce autorka vypovedať tak, aby vyburcovala z ľahostajnosti a podnietila ku kritickému pohľadu na to, o čom prózy hovoria, aj čítajúcich.

Timravin výrok: „Mnohé rozprávky som napísala z jedu“, ktorý nachádzame na úvodnej strane knihy, môžeme vnímať ako jej motto, pre Juráňovú sa hnev, nespokojnosť so stavom vecí (v najširšom význame slova) stáva, ako sa z toho sama vyznáva, jedným z hlavných podnetov na písanie. Svoj hnev obracia proti viacerým fenoménom, s ktorými sa stretávame v každodennom živote, nepochybne k nim patrí účelová pretvárka, prezliekanie kabátov v súvislosti s politickými zmenami, prefarbovanie histórie, ale aj klamstvá, podvody, zištné kalkulácie v súkromnej (aj intímnej) sfére. S nezmieriteľným postojom voči spomínaným a ďalším negatívnym javom súvisí autorkin spôsob písania, Juráňová vie byť k svojim postavám, ak si to zaslúžia, tvrdá, nekompromisná, neprikrášľuje ich, neretušuje ani zvonka, ani zvnútra. Tak v úvodnej novele *Zuzana a pár starcov* vnímame Svätopluka Krála, bývalého riaditeľa inštitúcie, v ktorej pracoval otec hlavnej protagonistky, až v komicky pôsobiacej úbohosti a odpudivosti (najmä morálnej a celkovej ľudskej). Do príbehu bezostyšného karieristu a politického oportunistu, na seba sústredeného nadutca, vniesla Juráňová plné priehrštie hnevu, uštipačnosti a ironie, zároveň však nemálo pochopenia pre Zuzanu, ktorá sa musí konfrontovať nielen s minulosťou, ale aj s viacerými jej tieňmi zasahujúcimi do prítomnosti (tiene minulosti sú témou, ku ktorej sa autorka častejšie vracia).

Tragický príbeh s jednoduchou kriminálnou zápletkou a so signifikantným názvom *Obeť* je nemenej tvrdou výpoveďou o viacerých typoch zlyhania, ktoré súvisia s charakterom súčasnej spoločnosti a spôsobom prežívania, s deformáciou vzťahov vnútri rodiny i mimo nej. Autorka sa na rozdiel od klasickej kriminálky neusiluje ani tak o gradovanie napätia ako o zmnoženie a prehĺbenie pohľadov na príčiny a priebeh situácie, ktorá viedla k tragédii. Vo formálnej rovine sa toto úsilie premietlo do ozvláštňujúceho kompozičného postupu a štruktúrovania textu: jeho členením sa posilňuje čitateľský pocit z toho, že nahliadame paralelne do vnútra viacerých postáv a výsledný obraz si utvárame z mozaiky ich pohľadov.

Ak sa nemýlim, nemáme zatiaľ v slovenskej próze taký pôsobivý obraz účelovo zneužívaných reklamných trikov spojených so šírením diskreditujúcich klamstiev a opierajúcich sa o nevkusné, tyranizujúce paparazzovstvo, ako ho podáva Juráňová v titulnej próze. Pri jeho stvárňovaní zachádza do minucióznych detailov, najmä v súvislosti s deštruktívnym pôsobením tak na psychický, ako aj na sociálny život objektov pozorovania. Napriek minimálnej dejovosti vytvorila autorka dramatický text, ktorý čítame jedným dychom, zvedaví a zároveň zhrození z toho, aké podoby môže nadobúdať komplex týchto javov (nech už sú ich primárne dôvody akékoľvek banálne). Na zdanlivo nekomplikovanom príbehu protagonistky – bývalej manželky populárneho herca, ktorý sa vyšvihol medzi celebrity šoubiznisu –, autorka rozkrýva moc mediálnej manipulácie v dobe nazývanej aj „post truth“ a v sociálnom prostredí, ktoré je na manipulačné mechanizmy málo pripravené a voči nim aj málo odolné, náchylné dobrovoľne sa im podrobovať, veriť všetkému, čo médiá sprostredkujú, väčšmi, ako vlastnej empírii a vlastnému úsudku.

Hoci aj predchádzajúce prózy knižky sú tematicky aktuálne, myslím, že najsilnejšie vyznieva posledná, a to zrejme aj vďaka širšiemu spoločenskému kontextu, v akom dnes (nielen u nás) pravda prestáva byť hodnotou a v akom sa často stretávame s rôznymi spôsobmi „mäkkej“, nenápadnej manipulácie, s roztváraním nožníc medzi realitou a jej mediálnym obrazom. Pri čítaní prózy, v ktorej sa obeťou naoko nedôležitých, no opakovaným zverejňovaním akoby verifikovaných a zvýznamňovaných klamstiev stala protagonistka (jej mikrosvet), je ťažké ubrániť sa predstavám o fatálnych analógiách s manipulačnými stratégiami v priestoroch makrosveta.

Ak som v úvode citovala slová z rozhovoru s Janou Juráňovou, na záver sa k nemu opäť vrátim. Autorka sa v ňom vyjadrila, že pri písaní je pre ňu dôležité „hľadať nový zmysel starých súvislostí, hľadať ho v starých príbehoch nanovo prerozprávaných“. V troch prózach z ***Cudzích príbehov*** bolo podľa mňa hľadanie staro-nových súvislostí úspešné.

Etela Farkašová

Predtucha pochovania života

v záhradách / pod dronmi / Jana Bodnárová / Modrý Peter 2016

Úlohou dronov, drobných armádnych lietadiel riadených na diaľku, je vojenský prieskum na nepriateľskom území. Získaním dôležitých informácií o pozíciách nepriateľa, o jeho základniach a zbraniach sa vylepšuje bojová stratégia i cielenosť útokov. Vďaka nim sa zefektívňuje

dosiahnutie celkového vojenského zámeru a s ním spojená likvidácia nepriateľa…

V piatom básnickom počine známej poetky, prozaičky a dramaturgičky Jany Bodnárovej s názvom ***v záhradách / pod dronmi*** je smrť jedným z najtraktovanejších motívov. Drony, zobrazené v názve zbierky ako bezhraničné zdroje informácií, narúšajúce intimitu ľudských životov, naznačujú nielen charakter obraznosti textov vo vnútri červeno-bielej knižky, ale načrtávajú i obsahový zámer autorky.

Zbierku vizuálne otvárajú tri čiernobiele fotografie Lucie Tallovej, za ktorými nasleduje prvá časť s názvom *Pred*. Tá je kritikou spoločnosti a zverstiev, čo pácha hneď na niekoľkých frontoch. Je protestom voči nešetrnej rozpínavosti bohatých krajín sveta, ich bezohľadných aktivít a smrti, ktorú takéto maniere neodkladne vyvolávajú. Tematicky sa venuje vojenským zásahom, dôsledkom jadrovej havárie vo Fukušime, chudobe krajín tretieho sveta a drancovaniu prírodných zdrojov. Básne sú krutými opismi mŕtvych jazier (báseň *Nočný rybolov podľa Mišua*), mŕtvych krajín (*Vina*) a mŕtvych ľudí (*Tí pod plachtami*), pričom prevládajú najmä texty bez štipky nádeje. Špeciálnu pozornosť venuje autorka detskému účastníkovi spomenutých hrôz, ktorého jediná, a i to vetchá nádej spočíva v úteku. K deťom sa vracia v niekoľkých textoch, a aj keď vyzdvihuje ich schopnosť vidieť svet v optimistickejších farbách, nakoniec smúti za ich vynúteným dozretím a biedou, v akej sú (spoločnosťou) donútené žiť („koža smrdí po zle umytých / výkaloch a moči. / trmáca sa v zástupe. / občas na chrbte / matky“, s. 15). Na konci prvého celku poetka kontrastne obracia pozornosť k spomienkam na svoje vlastné, celkom iné detstvo.

Zatiaľ čo texty prvej a i tretej časti zbierky majú klasickejší formát (začínajú samostatným názvom a neprekračujú rozsah dvoch strán), druhú časť zbierky s názvom *Líbijské dievča spí hypnotickým spánkom v opustenej záhrade* tvorí obsahovo koherentný celok básní, vnútorne diferencovaný symbolmi paragrafu, ktorých absencia by význam textov nenarúšala rovnako tak, ako ich prítomnosť. Vykresľujúc priestor záhrady ako miesta (reálneho, či iba vymysleného vo vlastnej mysli lyrickej subjektky) poskytujúceho iba relatívne bezpečie, miesta, kam nedosiahnu chápadlá reality, sa tematicky najviac prepája so samotným názvom zbierky, no neschopnosť poskytnúť dokonalú ochranu i tak presakuje na povrch: „odísť ! / do záhrad. preč od trieskavosti, hluku. / od konfliktov času“ (s. 30). Vždy sa spätne objaví pocit nedostatočnej ochrany, ktorý stupňuje napätie textov.

V poslednej časti zbierky *Po* sa téma všeobecnej, anonymnej smrti masy ľudí z úvodu mení na konkrétnu a pre autorku veľmi osobnú smrť vlastného syna. Autorka bojuje s jej prijatím rôznymi spôsobmi, nevie, či chce zabudnúť, alebo spomínať na to dobré. V pochmúrnych textoch sa občas objaví malá nádej na zlepšenie či krátku úľavu v podobe snov a chvíľkových záchvevov optimizmu („v betónovej škáre púpava“, s. 57), no i tak prevláda silný pocit smútku. Ako sama píše v najdlhšej a nosnej básni tejto časti zbierky s názvom *Piety*: „teraz / teraz, / vo svojej definitívnej starobe počujem zvuk / tremola na dne duše. / zmierujem sa s osudom?“ (s. 47) – aj napriek prežitým rokom sa ešte stále iba pokúša vyrovnať so svojou stratou (a to aj písaním).

Zbierka ***v záhradách / pod dronmi*** je každodenným bojom autorky s rôznymi podobami smrti. Nahliada na ňu spod rôznych uhlov a mení charakter obraznosti, aby dokázala obsiahnuť diapazón tém, ktoré si stanovila. Celkovo z textov zbierky cítiť istú formálnu i obsahovú rozkolísanosť. Bodnárová osciluje medzi apokalyptickými víziami sveta v prvej časti zbierky a materským sentimentom v tretej časti, pričom práve v tej miestami (a do istej miery, pochopiteľne, v intenciách traktovanej témy) stráca nadhľad, texty sú menej prepracované a občas vyznievajú klišéovito, čo pripisujem autorkinej snahe vypísať sa zo žiaľu (priamo vyslovená v básňach *Prečo toto píšem?!*, *Ako napísať pieseň*). Podobne je to i s občasným vonkajším i vnútorným rýmom, ktorý sa znenazdajky objavuje v niektorých textoch (napr. v básni *Chvenie*: „chveje sa vo mne nežné zviera. / chce túliť bytosť z neba. / vsakuje do prázdna tá neha. / ako keď sa končí deň a padá tieň. / ktosi sľubuje sladký spánok bez prestávok“, s. 37), ktorý je viac na škodu, ako na úžitok, najmä v porovnaní s charakterom ostatných textov.

Poeticky najvýraznejšie tak ostávajú básne prvej časti zbierky, a to nielen pre vyobrazenie aktuálnych a pálčivých tém, ale aj pre ich lyrické stvárnenie (pozoruhodný je obraz „maskáče – sarkastická mapa prírody“, s. 21, či titulná báseň *Dronová*).

Jana Popovicsová

„Ponorka“ do mužského sveta

Nespavosť alebo plus mínus štyri steny / Marián Hatala / Vydavateľstvo PECTUS 2016

Viete, čo má spoločné slovenský básnik Marián Hatala (1958) so spisovateľmi ako Stephen King, Henry Miller, Jana Bodnárová, s britským režisérom Christopherom Nolanom či americkou thrash-metalovou skupinou *Megadeth*? Podobne, ako všetci vymenovaní, sa aj on rozhodol dať do názvu svojho diela pomerne častý zdravotný (avšak veľmi inšpiratívny) problém, ktorým je insomnia. Výsledkom je básnická zbierka s názvom ***Nespavosť alebo plus mínus štyri steny***, ilustrovaná výtvarníkom Robertom Jančovičom ml. Ide o poetické pásmo pozostávajúce zo 46 básní, ktorých názov tvorí ich poradové číslo. Autor volí pri výstavbe básní (až na pár výnimiek) voľný verš.

Máme dočinenia s civilnou, mestskou poéziou. Lyrickým hrdinom je Muž – pozorovateľ, mlčanlivý, svetloplachý, čakajúci na svitanie v priestoroch svojho bytu. Autor nasvecuje aj jeho rodinné väzby. Zisťujeme, že lyrický protagonista má ženu a dve dospievajúce deti. Ukazuje, čo prežíva Muž v byte počas bezsenných nocí, čo sa odohráva vo vnútri paneláku, aj to, čo vidí za oknom, na ulici. Muž prechádza akoby krízou stredného veku, ktorá je v zbierke síce nepomenovaná, cítime však jej vážne symptómy: myšlienky o smrti, krízu identity a hodnôt, krízu manželstva, denný stereotyp či zlé susedské vzťahy. Naznačuje ju aj citát českého básnika Václava Buriana z diela *Blankyt půlnoci*, ktorý nájdeme v úvode knihy: „Čekám, že se jednou vrátí všechno to, co jsem neprožil. Vždyť nic krásnějšího nebylo.“

Ideovým východiskom Hatalu sa stávajú témy ako partnerské spolunažívanie, každodenné súkromné starosti, ale aj aktuálne spoločenské i politické problémy. Nazeráme do bežného života lyrického subjektu a do reality, v kontexte ktorej žije. Nespavosť je akoby hybnou silou, budovanie napätia sa v zbierke realizuje najmä prostredníctvom nej. V Hata- »

» lovej poetike predstavuje určitý typ uväznenia v priestore, medzi stenami bytu. V zbierke sa často objavuje konfrontácia Muž – mesto, Muž – žena. Môžeme pozorovať striktné delenie sveta na mužský a ženský. Postava ženy je v knihe prítomná len v niektorých básňach, pričom je zobrazovaná buď ako príliš pasívna (najčastejšie spiaca), neprítomná (žena zmizla), alebo extrémne aktívna (rebelujúca, demonštrujúca).

V zbierke je badateľný myšlienkový posun od ega, súkromného života, smerom do okolitého sveta. Ťažisko sa postupne presúva k súčasným problémom spoločnosti. Lyrický hrdina objavuje médiá ako prostriedky nahliadania smerom von, ocitá sa v globálnej telefónnej sieti, vo svetle počítačového monitora či televíznych obrazoviek, v blikote kurzora a zároveň vo virtuálne živom prenose. Práve vďaka médiám „prišiel k oknu / a s uchom na odkvapovej rúre / načúval celému svetu". Autor následne v básňach poukazuje na úpadok spoločenských hodnôt, na mrhanie peňazí, terorizmus, kapitalizmus idúci ruka v ruke s konzumizmom, selfie fotkami a egoizmom. Hatala veľmi často vo veršoch používa opozitá, antonymá. Pre čitateľa môžu byť rušivé mnohé archaizmy (hľa, jak, tras, plačkať, hlušiť, garderobier) či priveľa deminutív v niektorých častiach knihy (tichučko, zvieratká, očko a podobne). To, čo robí knihu zaujímavou, je práve jej rýdzo „mužská optika" – pozorujeme totiž ako „uvažuje Muž / cíti, že sa stáva hlavnou postavou / básne".

Oľga Gluštíková

Z opačného brehu

Na smrť pekná / Richard Rychtarech / Marenčin PT 2016

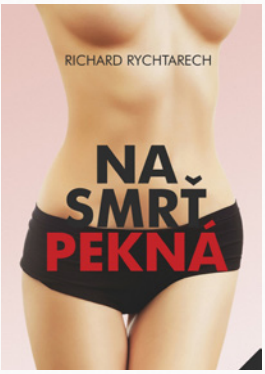

Novinka Richarda Rychtarecha je čítaním do vlaku. Nastúpite v Košiciach a keď vystúpite v rodnej Bratislave, máte ju dokonale znechutenú. Podľa toho, čo sa dočítate, je Bratislava brlohom primitívnych zdrogovaných zhýralcov, skorumpovaných podnikateľov a politikov bez vkusu a cti zgrupovaných spolu v jednej veľkej mafii s troma záujmami – peniaze, sex a moc. Autor, samozrejme, nie je rodený Bratislavčan. Bratislavčan totiž nevníma svoje mesto ako brloh cudzincov, ale ako domov – Bratislava večer voňajúca Figarom, naplnená rozkošne familiárnou zachmúrenosťou tvárí spoluobčanov pachtiacich sa životom. Ich spolupatričnosť nespočíva len v unitárnom pociťovaní nevrlosti voči revízorom, policajtom a odťahovej službe. Rodený Bratislavčan je totiž, napriek tomu, že veľmi dobre pozná nedostatky svojho mesta a vie ich aj nemilosrdne skritizovať, v hĺbke svojho srdca lokálpatriotom.

Viktor, Sofia, Leo, Lenka, Patrik a Renáta, hlavné postavy v knihe, sú Bratislavčanmi, ktorých životy sa nielen prelínajú, ale v konečnom dôsledku i zásadným spôsobom ovplyvňujú ich ďalšie smerovanie. Sú to tridsiatnici, neváhajúci vo svojej honbe za úspechom a majetkom zbúrať akékoľvek morálne mantinely. Ich epikurejský život nie je pokľudný, pripomína skôr chaotické topenie sa v bahne s ojedinelými nádychmi nad hladinou.

V role rozprávača sa strieda autor s hlavnou postavou – Viktorom. Prevažujúce slovo má však Viktor, „mladý, dravý a nenažraný" publicista a spisovateľ, ktorý sa „každý druhý deň plantá po putikách". Má za sebou dve viac-čimenej úspešné knihy a pred sebou cieľ napísať skutočný triler. Taký, čo by sa nielen dobre predával, ale aj uspokojil jeho vnútorné spisovateľské ambície. Čitateľ pri sledovaní Viktora môže miestami nadobudnúť dojem, že niektoré z opisovaných udalostí či momentov sú totožné s tými reálnymi. Napríklad tam, kde autor v texte knihy ústami hlavnej postavy odkazuje na svoje (dve) predchádzajúce publikácie či na pracovné skúsenosti redaktora. V príbehu Viktora, Sofie a Lea sa lineárne preplietajú súčasné a minulé udalosti. S napätím sledujeme život hlavnej postavy nabitý prekvapujúcimi zvratmi a ovplyvňovaný z dvoch strán. Sofia, jeho priateľka, sa spočiatku javí byť tou svetlou stránkou, spásonosným anjelom. Viktor je dokonca rozhodnutý žiť s ňou v monogamii. A potom je tu jeho temná stránka, „diablik" Leo, starý kumpán, s ktorým spája Viktora (a, ako sa ukáže neskôr, nielen jeho) pestrá minulosť. Opis vývinu prepletených a komplikovaných vzťahov jednotlivých postáv je druhou, súbežnou líniou príbehu. Keď sa už-už začneme orientovať v ich smerovaní a pohnútkach, prekvapujúci záver nám odhalí, že to, čo sa zdalo byť založené na pravdivosti a zakotvené v hĺbke prežitého, bolo v skutočnosti povrchné a klzké, bez puncu pravdivého poznania a vzájomnej dôvery.

Samotný autor charakterizuje svoj spisovateľský štýl slovami: „Je možné, že som trochu anarchistickejší a zvrhlejší ako bežný občan… Knihe však musím veriť. Takže o jemné, kultivované duše, zrejme prídem. Nedá sa vyhovieť všetkým."

Čitateľ siaha po knihe s chamtivou netrpezlivosťou, v ktorej túži po nefalšovanom čitateľskom pôžitku až do samého konca. Preferencie môžu byť rôzne. Niekto uprednostní pre zasýtenie svojej duše takpovediac chutný mäsový pokrm, iný sladký rýchly dezert, ďalší klasický chlieb. Akým sklamaním musí byť, keď sa dostaví poznanie, že ponúknutý pôžitok nebol tým, po čom sme vlastne túžili. Niekedy sa dokonca následná frustrácia nedá charakterizovať konštatovaním, že sme sa síce najedli, aj keď to bolo zhnité jablko a nie chlieb. Nenajedli sme sa. Ostali sme v zmätku.

Neviem, či mi hnilobná pachuť v ústach ostala vďaka konzistentným rušičom v podobe hrubých vulgarizmov a explicitného erotizovania, ktorých použitie na mňa miestami pôsobilo silene až samoúčelne. Možno je môj čitateľský vkus príliš vyhranený a kritický. Viem, že postrealizmus s jeho rurálnym slovníkom je súčasťou intelektuálnej scény dneška a všeobecne sa predpokladá jeho nekritické prijímanie. No zdá sa mi, že nekritické prijímanie „intelektuálnej" atmosféry počíta s predpokladom, že to, čo práve vyšlo z módy, je samotným týmto faktom vystavené na odstrel. Chlieb ale (aspoň pre mňa) nevychádza z módy nikdy.

Eva Csandová

Prístupné písanie o poézii

Od symbolu k latencii (Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii) / Jana Juhásová / Verbum 2016

Poézia je slobodným svetom, prísľubom prekvapení a krajinou tvorivej energie. Ak sa však začne dotýkať tém spirituálnych, môže sa stať až riskantnou záležitosťou, a to len preto, že poniektorí si chcú aj spirituálne presahy sprivatizovať. A iní trpia starými „alergiami".

Jana Juhásová, literárna vedkyňa, recenzentka poézie, vysokoškolská pedagogička a redaktorka časopisu pre humanitné vedy *Ostium*, sa spirituálnym témam v súčasnej slovenskej poézii venuje fundovane. Jej ve-

decká triezvosť chráni pred falošným konfliktom. Súčasne ide o názornú učebnicu citlivého čítania (a reflektovania) veršov. Tým prestáva byť striktne rezervovaná pre potreby akademikov. Bonusom je dôkaz o málo oceňovanej pestrosti slovenskej básnickej tvorby, ktorá sa okrem duchovných presahov nebráni impulzom zvonka. Stáva sa svetovou a v tom najlepšom zmysle slova modernou.

Základom autorkinej reflexie je dynamický vzťah, pohyb prítomný v súčasnej poézii. Pohyb od „osvojeného k neznámemu“, od „evidentného k skrytému“ a od „celostného k neúplnému“. Pohyb je prítomný aj v samotnom chápaní pojmu spiritualita. Už nejde výlučne o vnútorný život človeka preniknutý duchom Božím, ale aj o duchovný zážitok bez presného inštitucionálneho ukotvenia a náboženských zdrojov. Obe túžby spája snaha prisúdiť svetu a vlastnému životu zmysel.

Kniha obsahuje päť osobitných štúdií. Kapitoly sú pripravené tak, aby každá osvetlila iné postupy a znaky, ktorými sa spirituálna výpoveď mení, zachovávajúc si však vnútornú energiu a hĺbku.

Už prvá kapitola venovaná Otčenášu na prelome tisícročí je výbornou ukážkou prístupu, ktorý čitateľa obohatí vo všetkých smeroch. Nielenže sa učí rozumieť tomu, čo je pod povrchom, pochopí pramene inšpirácií (aj v historickom prierezе), ale v konečnom dôsledku si vyskúša priamo lektúru básní (Puchalu, Klimáčka, Koleniča, Urbana či Hochela). Okrem toho Juhásová preukazuje aj kompetenciu medziodborovú. Odvažuje sa ísť do terénu sociológie náboženstva, biblickej teológie a exegézy.

Náboženstvo súčasného človeka sa stáva neviditeľným, privátnym náboženstvom – tak, ako peniaze zmenili svoju podobu z mincí na „neviditeľné“ platidlo, skryté za kreditnými kartami. Slabne význam rituálov. Prostriedkami prekročenia vlastnej biologickej podstaty sa stávajú medziľudské, partnerské vzťahy a skúsenosť ľudskosti, umenie či príroda. Nezriedka sa súčasník napája poriadne premiešaným kokteilom západných a východných náboženstiev. To všetko má odraz v lyrike – je logické, že Pater noster nanovo prerozprávali práve básnici súkromia.

Proces, ktorý našiel svoje miesto aj v názve knihy, teda ten od symbolu k latencii, dokumentuje autorka v ďalšej kapitole na básňach dvoch autorov vzdialených generačne aj v rámci poetiky. Obaja – Milan Rúfus aj Erik Jakub Groch – sú pritom akceptovaní a o kvalite ich tvorby sa nevedú polemiky.

Zaujímavé je čítanie o mimoslovenských inšpiračných zdrojoch. Predovšetkým dvaja veľkí Poliaci zanechali stopu v tunajšom spirituálne ladenom básnení. Czesław Miłosz je Nobelovec, druhý – Zbigniew Herbert – bol na cenu nominovaný v roku 1968. Preklady Herbertovej poézie začali vychádzať na Slovensku už v roku 1960. Návrat k nemu sa udial až po nešťastnom období normalizácie, vtedy bol poľský básnik pre svoje postoje k okupácii Československa nepohodlný. Cez týchto poľských metafyzikov sa slovenská poézia napájala na ešte významnejšie európske a svetové prúdy reprezentované R. M. Rilkem a T. S. Eliotom. Nešlo o poéziu izolovanú od konkrétnej doby. Dôležité bolo (a je) prijať záväzok vernosti a spoločensky sa angažovať.

V záverečných kapitolách knihy sa Juhásová venuje výtvarnej vnímavosti Rudolfa Juroleka. Akoby veľkým oblúkom sa vracia k úvodu, pretože skúma modlitbu v súčasnej slovenskej poézii. Znovu ide o výraz starosti človeka o dušu. Peter Repka túto starosť vyjadril v *Predspeve* s veľkou vynaliezavosťou: „Prosím za cestu svetla listami, za studne, za nedele, ktoré budú veselé i za maličkosti prerastajúce v hymnu. […] A ďakujem, veľmi ďakujem, za žiarivosť srdc.“

Juhásovej práca je prístupná práve vďaka pestrosti prístupov i skúmaných tém. Nejde o únavné napredovanie po jednej línii, ale o oveľa príťažlivejšie viacnásobné stretnutia s básňou v nových prioritách. Bez spirituálnych presahov by slovenská poézia mohla byť „bezpečnejšia“, ale jej schopnosť plnohodnotne odrážať ľudskú skúsenosť by podstatne ochabla.

Ľubomír Jaško

Plávajúci ostrov

V mene krvi / Peter Frankl / Artis Omnis 2016

Zaujímavý názov. Tajomný, no pre obsah románu vhodný. Krv nie je voda – tak sa to hovorí. Človek v jej prítomnosti prichádza na svet a často je jeho poslednou spoločníčkou vo chvíľach, keď cesta končí. Nesie v sebe energiu pre životný zápas, neraz i pachuť sklamania a prehry, dedičstvo včerajšieho dňa aj náznak prirodzeného strachu o dnešok i zajtrajšok. Pre židovskú rodinu Schwarzovcov v tomto generačnom románe odohrávajúcom sa vo víre historických udalostí od polovice 17. storočia po storočie 20. je presne taká. Zároveň ale určuje ich spoločenské zaradenie a vytvára zdanlivo (skutočne) neprekonateľnú hranicu medzi krvou minority a krvou majority. Je reťazou, ktorá ich sputnáva a mnohokrát ich pustí len na skok, hoci vidia, že svet je oveľa väčší a pestrejší. Prikazuje im, čo môžu a čo nie. Na čo majú a čo je nad ich sily. Niekedy s ňou bojujú a inokedy jej príkazy prijímajú bez reptania. Cez storočia k nám však vďaka Petrovi Franklovi dolieha aj iný odkaz židovskej krvi, ktorý je i dnes smutným morálnym účtom tých „správnejších a pravdivých“ – židia boli v očiach vládnucej vrstvy vždy tí menejcenní. Krv ich predurčovala na život na „ostrove“. Ostrove, ktorý je svetom vo svete, žije vlastným rytmom, má vlastné pravidlá, prirodzené pre domácich a nepochopiteľné pre cudzích. Nestráca kontakt s pevninou, no nie je ani jej integrálnou a plnohodnotnou súčasťou. Cudzinec z pevniny zostáva na „židovskom ostrove“ vždy cudzincom. A platí to aj naopak. Nie je ľahké na takomto ostrove žiť, nie je jednoduché takýto ostrov opustiť a odmietnuť jeho pravidlá hry. A hoci to niektoré postavy dokážu, po čase narazia na ešte zložitejší problém. Ako nájsť „Plávajúci ostrov“ – ako židovskú komunitu neustále hľadajúcu podmienky pre slušný život (a niekedy len pre holý život) v románe nazval mladý nádejný učenec Áron – ešte v polovici 17. storočia? Nuž, ťažká úloha. A práve snahy členov židovskej rodiny Schwarzovcov v priebehu storočí prežiť, zveľadiť, opustiť či znovu nájsť svoj „Plávajúci ostrov“ zobrazuje Peter Frankl vo svojom románe s empatiou, citom a pôsobivými znalosťami histórie.

Historické udalosti a ich analýzy vytvárajú a udržujú čitateľsky prehľadnú chronológiu tohto generačného románu. Je rozdelený na štyri väčšie tematické časti, ktoré sa navzájom odlišujú miestom i časom, v ktorom sa dej odo- »

hráva. Autor v nich okrem osudov Schwarzovcov ponúka pozorný a často aj štipľavý pohľad na „nežidovskú spoločnosť“, jej správanie i dejinný vývoj strednej Európy a sveta.

Ako čitatelia románu rýchlo prídeme na to, že znalosť historického vývoja strednej Európy od 17. do 20. storočia je pre interpretáciu textu výhodou. Autor sa na niektorých miestach snaží podať aspoň krátke vysvetlenie historických udalostí, zákonov, nariadení a podobne, ktoré budú vplývať na dejiny rodiny Schwarzovcov. Omnoho viac faktov historického či teologického charakteru spomína priamo v deji. Tieto fakty potom zasahujú do priebehu deja, menia ho, sú súčasťou práce s napätím. Práve preto som chcel o tých ľuďoch či nariadeniach vedieť viac. Autor nás v podstate „núti“ nazrieť hlbšie do histórie Uhorska i strednej Európy vôbec. Pozrieť sa na to, čo nielen židovskí, ale aj naši predkovia v tomto geopolitickom priestore museli prežívať. Ako s tým zápasili. Ako víťazili a prehrávali. Kto a ako formoval dejiny strednej Európy a aký zanechal odkaz. Odkaz, ktorého dedičmi sme i my. Hoci história patrí medzi moje obľúbené vedné odbory, knihu som čítal obklopený viacerými knižnými vydaniami dejín Európy, dejín Uhorska aj internetovými stránkami s touto problematikou. Z vlastnej čitateľskej skúsenosti teda môžem napísať, že aspoň čiastočná orientácia v štyroch spomínaných storočiach histórie Európy nie je pri čítaní románu na škodu. Úprimne, nie je to absolútna nevyhnutnosť, autorský cieľ Petra Frankla pochopíte pravdepodobne i bez nej. Pravdou však zostáva to, že dejepisné vedomosti pred vami predostrú také zákutia textu (a najmä toho medzi riadkami), že činy a pocity postáv zrazu začnú nadobúdať úplne iné rozmery. Veď predsa – historia magistra vitae. A keď môže učiť život, môže aj nás, čitateľov.

Román ***V mene krvi*** je v rámci diel s historickou tematikou zaujímavý zjav na poli slovenskej literatúry. Pútavo zachytené osudy jednotlivých hrdinov židovskej rodiny v priebehu štyroch storočí, vykreslené realisticky s ich snami, pocitmi i strachmi, zabezpečujú plynulé a až napínavé čítanie, počas ktorého nie ste zavalení neznesiteľným množstvom mien, dátumov, udalostí a podobne. Mnohé príbehy vás chytia za srdce, budete držať palce jednému či plakať spolu s druhým. Knihu Petra Frankla považujem za peknú spomienku pre staršie generácie a memento pre tú súčasnú. Spôsob, akým je napísaná, vnímam ako zaujímavé literárne spracovanie ťaživej témy, v ktorej sa dá ľahko zablúdiť či skĺznuť len do moralizovania či depresie. Ani jedna z týchto vecí sa Petrovi Franklovi nestala. Aj preto je román hodný vášho času.

Juraj Holiš

Mýtus a pravda

Všetci mocní Kremľa / Michail Zygar / Preklad Silvia Šalátová / Absynt 2016

V čase, keď na Slovensku silnejú proruské hlasy sympatizujúce s protieurópskou politikou Ruskej federácie, prichádza kniha ruského novinára Michaila Zygara ako odpoveď na dnešnú dobu, v ktorej je pravda len nestálym pojmom a je otvorená alternatívnym návrhom. Nie je sa čo čudovať, že anglickým slovom roka 2016 sa stalo „post-truth“, teda postpravdivý – charakterizuje éru, kedy nezáleží na pravdivých faktoch.

Zygar ponúka pohľad na prerod Putina z prozápadne orientovaného demokrata na fantastickú postavu opradenú legendami vďaka štátnej propagande. Rusko túži po hrdinoch a tak, ako kedysi bažili po bohatieroch z ruských bylín, dnes majú tendenciu vzhliadať k silnému lídrovi, ktorého uznávajú rovnako doma aj v zahraničí. Za mýtom však stojí veľa plánovania, mnoho cenzúry a ešte viac správneho marketingu. Všetky okolnosti sa nám dostávajú do rúk v podobe síce rozsiahlejšieho, ale napriek tomu podmanivého diela mladého žurnalistu. Podmanivé v tom zmysle, že čítanie o zákulisnej histórii, ktorá sa k nám prostredníctvom mainstreamových médií nemá ako dostať, vzbudzuje nedôveru a zároveň hrôzu z toho, že demokracia môže byť len tvárnou hmotou v rukách tých najmocnejších. Na druhej strane sa s politikom zoznamujeme nielen tak, ako ho vykresľovali ruské médiá, ale autor nám dáva nahliadnuť aj do spomienok západných politikov, s ktorými sa prezident stretával a dozvedáme sa, ako na nich zapôsobil.

Absyntovka ***Všetci mocní Kremľa*** je dômyselne rozdelená do etáp „panovania“ Vladimíra Putina tak, aby jeho imperátorské meno odrážalo úspechy a imidž, ktorý si budoval prostredníctvom médií. Prívlastky ako Levie srdce a Veľkolepý pomáhajú k zobrazeniu jeho povesti a charakterizujú nie podobizeň, ktorú si vybájil, ale takú, akú si vybájili ľudia samotní. Zygar zdôrazňuje, že predstava Putina je vymyslená všetkými naokolo: „My všetci sme si vymysleli svojho Putina“ (str. 465). Tým, že verejnosti detailne opisuje ľudí, ktorí priviedli Putina k moci a ktorým, naopak, dal moc on sám, búra mýtus o sile v rukách jediného človeka. Podrobne rozbaľuje každú nitku stočenú do klbka ruskej moci a odhaľuje zákulisie prezidentského úradu. Novinár navracia objektívnu pôdu žurnalistike, ktorá o ňu prišla pod nátlakom štátu a oligarchov. Vyvoláva otázky, núti pochybovať a dáva priestor pre zamyslenie sa nad budúcnosťou tejto obrovskej krajiny a jej vplyvu na chod sveta. Prostredníctvom sumarizácie historických udalostí chce zabojovať o budúce lepšie Rusko, ktoré sa vyvaruje chýb minulosti.

Vydavatelia samotní sa v závere knihy prihovárajú čitateľovi a konštatujú, že „Rusko je obrovské, nezrozumiteľné a nepochopiteľné“. V Absynte sa rozhodli vydať knihu: „aby sa nám v tom bludisku o čosi ľahšie orientovalo“. A to sa im rozhodne podarilo.

Lenka Sabová

Keď je duch duchom

Vreštiaca lebka a iné poviedky / F. Marion Crawford / Preklad Veronika Hančuľáková / Vydavateľstvo Európa 2016

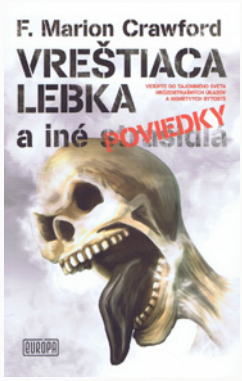

Hororové žánre vždy patrili k niečomu, čo čitateľov na jednej strane desí a nedá im spávať, no na druhej strane ich to láka a priťahuje. Práve pre túto prazvláštnu vlastnosť sa tento žáner už roky radí medzi najčítanejšie. Kým nebehá mráz po chrbte a v mysli sa nezačína vynárať tajomný hlas „čo ak?“, dovtedy to nie je ono. Čím je príbeh autentickejší a lepšie vyrozprávaný, tým je strach silnejší. Väčšinou sa však stále chceme aj tak v kútiku duše ubezpečiť, že pravda je niekde inde, dotknúť sa známych pilierov reality a napokon všetko vyjasniť. Tak

to, napokon, zvykne chodiť. V tvorbe Francisa Mariona Crawforda je to však iné…

Zbierka ***Vreštiaca lebka a iné poviedky*** sa znovu zrodila vo Vydavateľstve Európa v preklade Veroniky Hančuľákovej ako tajomná ozvena dávnej doby zlatého fondu hororovej literatúry. Táto temná ozvena sa dá napriek viac než storočiu považovať za dôležitú súčasť antológie tohto žánru, rovnako ako jej autor Francis Marion Crawford, syn amerického sochára, ktorý sa narodil v Taliansku. Po štúdiách v USA odišiel do Indie, no napokon sa usadil v Taliansku. Každá krajina ho však výrazne poznačila, a rozširovaním svojich vedomostí sa jeho knihy stávali čím ďalej, tým viac uznávané aj vďaka dokonalým a vierohodným opisom prostredia. Z rozprávania ľudí, no i z vlastných zážitkov sa počas jeho života skladali osnovy, s ktorými sa majstrovsky vyhral práve v tejto zbierke. Osem poviedok, tvoriacich ***Vreštiacu lebku a iné poviedky***, vypovedá o rôznych príbehoch, ktoré toho v zásade spoločného veľa nemajú. Až na jediné, je dosť možné, že čitateľovi nedajú spávať. Ale o to asi predsa len tak trochu ide.

Nie je náhoda, že je kniha pomenovaná podľa titulnej poviedky, tá je totiž najsilnejšou a rozprávačsky grandiózne vyrozprávanou záhadou o lebke, ktorá sa v starom dome rozhodla usadiť. Rozprávač, kapitán Charles Braddock, priateľ nebohých Prattovcov, hovorí príbeh prostredníctvom dialógu, čím čitateľa akoby usádza na stoličku oproti nemu. Samotné počúvanie týchto udalostí by nebolo až také desivé, keby sa počas neho neozýval strašidelný škrekot z poschodia. Ťažko povedať, či v tom čase skutočne niekto sedel oproti nemu, alebo môže za zdvojené rozprávanie jeho desivými udalosťami narušená psychika. Manželia Prattovci si jedného dňa vypočuli z Braddockových úst príbeh o dômyselne premyslenej „čistej" vražde – vrahyňa zdrogovaným obetiam naliala do uší olovo, čím ich usmrtila. Krátko na to pani Prattová zomrela. Vtedy sa začalo ozývať nápadné hlasné vrieskanie, ktoré spočiatku Luke Pratt pripisoval psovi Bumblovi, no keď to už nemohol počúvať a usmrtil ho, bolo jasné, že je príčina niekde inde. Neskôr za neznámych okolností zomrel aj Luke Pratt, našli ho v noci vedľa škatule, z ktorej sa vykotúľala lebka. Kapitán Braddock, ktorý sa potom do domu nasťahoval, s hrôzou zistil, že vnútri lebky čosi hrká…

V duchárskej téme Crawford pokračuje aj v ostatných poviedkach – napríklad nechá oživiť bábiku, čím zachráni život malého dievčaťa, alebo v príbehu *Horná Kója* sa tajomná kajuta s číslom stopäť premení na zápas o holý život. Čitateľ tu len ťažko môže nájsť východisko v tom, že slizká obluda, ktorá napáda obyvateľov tejto kajuty, je vietor. Vo ***Vreštiacej lebke*** však nájdeme aj poviedky nesúce úplne iný nádych, kde nebadať zjavnú paralelu s ostatnými. To však neuberá na ich hodnote, ibaže je zjavné, že ich Crawford tvoril dlhší časový úsek. Napríklad v poviedke *Pri rajských vodách* sa vynára dokonca ľúbostná tematika, ktorá sa na počudovanie spisovateľovi hororového žánru vydarila. Čitateľa možno priam až chytí za srdce. Ale pozor, aj v nej sa skrýva, samozrejme, nejaká tá desivá zápletka.

Kniha sa okrem kvalitnej rozprávačskej línie miesi aj s veľmi citlivým narábaním so slovami, často dobre využívajúc funkčné dialógy. Tie však nie sú primárne zamerané len na nahnanie hrôzy. Vďaka dobrým opisom a prirovnaniam sa napriek už dnes dosť vzdialenej dobe dokáže čitateľ priblížiť predstavám Crawfordových postáv a prostrediu. Niet divu, že sa jeho tvorba radí medzi klasiku hororovej scény. Je totiž dosť možné, že mráz prebehne po chrbte aj zarytým skeptikom, ktorých až doteraz nič neprekvapilo.

Veronika Jánošíková

Všetkému na vine je kniha zabalená v koži

V ľudskej koži / Jørgen Brekke / Preklad Zuzana Inczingerová / Vydavateľstvo Premedia 2016

Severské detektívky, vyznačujúce sa temnou atmosférou a brutálnymi zápletkami, sú ešte stále v kurze. Vysoká životná úroveň Škandinávcov spolu s nízkou kriminalitou je kontrastom ku knihám, v ktorých sa to len hemží sériovými vrahmi. Od názvu na prebale ambiciózneho románu ***V ľudskej koži*** s dôvetkom: *Úvod najdrsnejšej nórskej krimi série*, som teda čakal pomerne dosť.

Nórsky autor Jørgen Brekke bol novinárom na voľnej nohe a prednášal o vzdelávaní. Jeho tvorbu pôvodné povolanie priamo neovplyvnilo (na rozdiel od švédskeho novinára a spisovateľa Stiega Larssona), svet dennej tlače sa tu spomína iba ako kulisa. Prím tu hrá policajná zložka.

Do deja vstupuje čitateľ ako pozorovateľ historickej udalosti v Bergene v roku 1528. Práve vtedy sa nám predstavia neznámy holič a kňaz Johannes, ktorí majú na následné udalosti v prítomnosti veľký vplyv. Zmena časových rovín pôsobí pestro. Rovnaký princíp využíval aj ďalší nórsky autor Jo Nesbø vo svojej knihe *Zrada*.

V múzeu Edgara Allana Poea sa nájde mŕtvola stiahnutá z kože. Ide o kurátora a vraždu, ktorá na svete nemá obdobu – až do momentu, kedy sa niečo podobné udeje v Nórsku. Vyšetrovatelia Odd Singsaker z Bergenu a Felicia Stoneová z Richmondu následne spoja svoje sily a pokúsia sa neobvyklý prípad vyšetriť. Vraždy, našťastie, nie sú podrobne rozpísané formou nepríjemných scén – a navyše, v románe je ich len niekoľko –, pracuje sa tu s náznakom.

Samotný dej je však na môj vkus príliš prekombinovaný. Narába sa tu s viacerými dejovými rovinami a s množstvom charakterov, pričom poriadny priestor nezíska nikto. Na vyslovene sympatického hrdinu tu nenarazíme a postavy celkovo veľmi splývajú. Nepomáha ani minulosť hlavného vyšetrovateľa, ktorý prekonal rakovinu. Nakoniec do seba všetko zapadá tak, ako má, výsledok však pôsobí skôr ako veľká náhoda alebo spisovateľove želanie, než ako „skutočný" detektívny prípad.

Za výborné považujem zakomponovanie vtipných a odľahčujúcich vsuviek. Jedna z nich spomína alkoholika-policajta, ktorý odhalil sériového vraha v Sydney – odkazuje na Nesbøvho Harryho Holea. Zaujímavý a vtipný prvok vidím aj v tom, že autor odhalí páchateľa už v prvej tretine knihy – skrz vedľajšiu ženskú postavu, ktorá rozpráva práve o tom, že väčšina detektívok nenápadne páchateľa predstaví už v úvode, a že autor sa neskôr snaží pomocou iných vedľajších postáv od vykonávateľa zločinu odpútavať pozornosť. Pevne verím, že ďalšie romány v Brekkeho sérii sú o triedu lepšie – už v lete tohto roku vychádza vo Vydavateľstve Premedia titul *Uspávanka*. Vynikajúci je aj slovenský preklad Zuzany Inczingerovej, dej plynie ľahko, rýchlo, a to nielen vďaka krátkym kapitolám.

Detektívna práca iba sekunduje príbehu – páchateľ sa tu dá odhaliť ľahko a jeho psychopatické činy čitateľ nepochopí ani po prelistovaní všetkých stránok, najväčšou devízou románu ***V ľudskej koži*** je tak v prvom rade zaujímavá zápletka.

Jakub Pokorný

…akými sme boli dartagnanmi?

Vo vydavateľstve Modrého Petra Milčáka vyšlo pokračovanie antológie autointerpretácií ***Ako sa číta báseň***, tentokrát teda opatrené rímskou dvojkou. Oba tituly poskytujú prostredníctvom tak trochu zvláštneho žánru písania o vlastnom písaní náhľady do tvorby dôležitých postáv súčasnej slovenskej poézie – čitatelia tak majú možnosť oddychu od akademického rozborovania. Pohľad na vlastnú báseň ***Ružová záhrada malá*** poskytol v antológii Ján Buzássy, so súhlasom autora i vydavateľa vám ju prinášame aj na týchto stránkach.

Foto *Lucia Gardin*

Ako sa číta báseň II / kolektív autorov (zostavili Peter Milčák a Marián Milčák) / Modrý Peter 2016

Literatúra sa rodí z hodín mlčania, keď sa v nás usadzuje skúsenosť, v úvahách a neurčitom snení, ktoré si iba v procese tvorby hľadá slovo. Racionálne a intuitívne v ňom ťažko oddeliť od seba, rozoznať. Ich vzťah je daný aj charakterom jazyka, v ktorom myslíme, cítime, píšeme – v ňom sú obe zložky v individuálnom pomere zastúpené. Umelecká tvorba je čiastočne i odhalením traumy, pomenovaním príčiny, s ktorou sa potom vo vedomí máme vyrovnať. Nazývame veci, ktoré čakajú v predvedomí a v akte tvorby vzbĺknu, aby sa stali zjavnými.

Predstava inšpiruje, pojem uzemňuje. My potrebujeme oboje, ale najprv to prvé.

O vzájomnom pomere racionálneho a intuitívneho rozhoduje charakter talentu a osobnosť autora, jeho založenie, typ, ale aj vzdelanie a literárna atmosféra či móda, ovzdušie tej-ktorej epochy. Matematika sama nemá morálku. Jej logika vedie k poznatkom, záverom – k výsledku, ktorý treba preveriť v praxi, treba urobiť skúšku. Či ide o abstraktné počítanie, alebo o skúšku novej zbrane. Morálku matematike môže dať človek. Ak ním je.

Niektoré súčasné básne sú ako dobre napísané úvahy, inteligentné a vtipné, ale chýba v nich ten tajomný lom svetla, ktorý robí z myslenia zamyslenie, ba viac, ktorý preniká za myslenie. Keď sa hovorí o šedivosti literatúry, nie je to aj tým, že v nás vyprahla schopnosť pochopiť viac než logiku povrchu vecí?

Najcennejšie je to mimovoľné, čo vchádza do nášho vedomia v procese tvorby. Iba tá báseň je cenná, v ktorej je nielen všetko, čo autor o téme vedel, ale i to, čo dosiaľ nevedel.

Ale básne majú svoje osudy. Sú básne, ktoré idú za nás ďalej, predvídajú, modlia sa za nás. Sú aj básne, ktoré tvoria, realizujú naše utkvelé myšlienky, a sú básne, ktoré vystihnú náš osud už prv, ako ich napíšeme. Ktoré pripravia skutočnosť tak, ako o nej spomíname. Báseň je vopred hotová v mysli, skutočnosť je jej obrazom. Verše sa dostavia akoby opis videného.

Ružová záhrada malá

Z kláštora nesie vietor chorál bosých
karmelitánov ako úpenie,
a ako tóny pršia lupene
z ružovej klenby pod náporom rosy.

Záhrada ako keby ozaj stála,
kde krokmi v čižmách lesklých od loja
merajú miesto nášho súboja
blýskaví drábi pána kardinála.

D' Artagnan, do slov z našich činov
iba tieň tieňa azda dopadne
aj ten sa kráti. Už ho zmerali.

A z dlhej cesty je len stopa v dne,
po ktorom sme sa nahí štverali.
Záhrada malá je aj našou vinou.

(zo zbierky *Znelec* 1976)

Poézia je tajný jazyk básnikov. Mnoho ľudí mu nerozumie, lebo sa v ňom nepíše o banalitách, ale o veciach krásnych a významných. Dá sa mu naučiť, ak čitateľ pridá ku každému napísanému slovu vlastnú fantáziu a citlivosť. Pritom si možno pripustiť, že dôvod, dej, ktorý slúžil za podnet napísať báseň, je jedna vec, a sama báseň vec druhá. Môžu sa odlíšiť. Pri čítaní básne často nezistíme, prečo bola napísaná. Podnet je významný, ale možno naň zabudnúť, dôležitý je výsledok, báseň. Báseň má vyššiu kvalitu, lebo je napísaná jazykom básne, a podnet, pre ktorý bola napísaná, môže byť banálny. Uvediem prípad, pri ktorom dôvod banálny nebol, ale predsa odraz skutočnosti, pre ktorú báseň vznikla, môže byť zaujímavý. Odraz skutočnosti je zložitý proces a jazyk básne vytvára skutočnosť novú, básnickú.

Teda ako som napísal báseň *Ružová záhrada malá*?

Začiatkom sedemdesiatych rokov minulého storočia (po okupácii Československa cudzími vojskami Varšavskej zmluvy), som raz kráčal najväčším bratislavským parkom (Sadom Janka Kráľa) a rozmýšľal o tom, ako moja generácia (hoci len politicky a umelecky) bojovala za zlepšenie našich osudov. Neúspešne. Pripadalo mi to ako pozícia D' Artagnana (Dumas: Traja mušketieri), keď vyzval na súboj odrazu troch mušketierov. Pri kláštore Bosých karmelitánov. Ani ich boj sa nemohol naplno rozvinúť, lebo zasiahli proti nim kardinálovi vojaci. Tak kráčam, až som prišiel k ružovej záhrade v parku, ktorá tu stála storočia. A vidím – v tej neveľmi rozsiahlej ploche rozária cvičia mladí policajti skúmanie, rekognoskáciu miesta činu. Skúmajú stopy, merajú vzdialenosti, vytvárajú obraz miesta, kde sa stal zločin. Bola to škoda mladých policajtov, pre mňa to bola kópia, stelesnenie toho, o čom som pred chvíľou rozmýšľal. Do toho ako tóny padali lístky zo schnúcich ruží. Boli to drábi kardinála de Richelieu? Čo zostalo z našich činov? Naša vina akoby bola potrestaná práve v tomto výjave. Bola to len malá záhrada. Je to o stratenej krajine, ukradnutých životoch?

Zo skutočnosti preskočme do metafory, to je tvorba. Výsledná báseň je krotká, možno melancholická. Teda ako zastaviť zlo? Iba vo fantázii? V básni? Záhrada je obraz sveta.

Čitateľ si z básne nemusí domyslieť jej vznik, ako som ho opísal. Ale asi vycítil, že ide o akúsi drámu, ktorá sa odohráva na pozadí Dumasovho príbehu. No v ľahkom, akoby akademickom tóne sujetu sa tu odohráva aj spytovanie svedomia, analýza viny o tom, akými sme boli dartagnanmi, hrdinami, či to, čo sa odohralo, sme nezavinili aj my. Posledný verš sa dá čítať rozlične, podľa toho, na ktoré slovo dáme dôraz. Čo sme zavinili? Svet je malý aj našou vinou.

Ján Buzássy

„Dôsledné bytie – cibuľa,
úspešný tvor – cibuľa.
V jednej jednoducho druhá,
vo väčšej zatvorená menšia,
v nasledujúcej ďalšia,
teda tretia a štvrtá.
V strede škára.
Echo tvoriace zbor.“

(z básne *Cibuľa*)

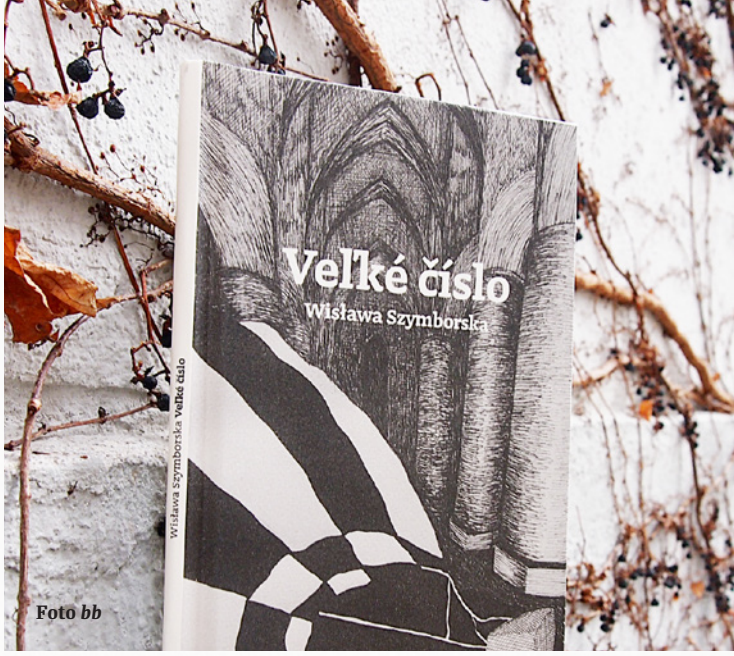

Foto *bb*

Za veľa vďačím tým, ktorých nemám rada

Veľké číslo / Wisława Szymborska / Preklad Silvia Kaščáková / FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania 2016

Veľké číslo (v poľskom origináli *Wielka liczba*, 1976) je v poradí siedmou básnickou zbierkou Wisławy Szymborskej. Vznikla približne v pomyselnej polovici Szymborskej tvorivého obdobia, lebo autorke sa pripisuje len štrnásť útlych kníh. U nás kniha vyšla na sklonku roka 2016 v preklade, ktorý som pripravila pre edíciu *Vertigo Premium Books* a ilustrovala ju skúsená výtvarníčka Mária Čorejová.

Zrejme v kontexte udeľovania Nobelovej ceny v roku 1996 dostala Szymborska otázku, prečo nemá väčšiu spisovateľskú produkciu. Poetka odkázala na smetný kôš, ktorý má doma, a aj touto odpoveďou manifestovala to, čo je v jej veršoch v rôznych formách prítomné – autorskú pokoru, pravdivosť a ironiu. V básňach sa k nim pridáva spontánnosť a autenticita (*Úsmevy*, *Pustovňa*, *Portrét ženy*, *Pochvala sestry*) a zosmiešňovanie (*Výstraha*). Oproti nim sa objavuje snaha o dokonalosť, ale aj k nej pristupuje poetka s vtipom a jej naplnenie nachádza nie v človeku a jeho ľudských silách, ale v cibuli (*Cibuľa*). Ironická dikcia básne smeruje všeobecne k čitateľom, Szymborska však uplatňuje aj sebairóniu, keď sa porovnáva s vlastnou sestrou a do textu vnáša vtip aj tým, že ukazuje svoje malé nedokonalosti (*Pochvala sestry*) alebo keď si o sebe veľa nenamýšľa (*Chvála zlej mienky o sebe*).

O ľuďoch i zvieratách

Autorka vykresľuje aj tragiku ľudských vzťahov a ich obmedzenia, keď cez opis izby samovraha vyjde najavo, že izba bola plná rôznych vecí, ale chýbal list na rozlúčku a do prázdnej obálky sa pomestili mená toľkých priateľov (*Izba samovraha*). So zdanlivým odstupom sa stavia k priateľskej láske v texte, ktorý má formu ďakovnej básne (*Poďakovanie*). Zdanlivým preto, lebo vymedzením sa voči ľuďom, ktorých nemá rada, iba deklaruje, ako veľmi ju vie zasiahnuť láska k tým, ktorých naopak rada má: „Za veľa vďačím tým, / ktorých nemám rada. // Za úľavu, s akou súhlasím, / že sú bližší niekomu inému“ (s. 10).

Istá forma dokonalosti a schémy sa prejavuje v básňach *Ludolfovo číslo* a *Vojenská prehliadka*. Ide o funkčné schémy, lebo presnosť matematickej položky v prvej básni zavedie čitateľa až k pointe a vzorec vojenskej prehliadky v druhej básni si vystačí so zúfalo úzkym, ale tragicky presným slovníkom. V básni *Lótova žena* sa autorka sama zjednotí so subjektkou a podáva obraz o jej ľudskosti a individualite. Nekladie túto biblickú postavu do svetla náboženských reflektorov, nepripisuje jej všeobecný hriech ani všeobecné šťastie, necháva jej vlastnú tvár. V zbierke ***Veľké číslo***, a vôbec v celej Szymborskej tvorbe, nájdeme mnoho zvieracích hrdinov v hlavných alebo vedľajších úlohách. Napríklad v básni *Pohľad zhora* sa fascinujúcim spôsobom pozerá na mŕtveho chrobáka na ceste. Ďalej v knihe narazíme na havrana, muchy, opice, korytnačku, kone, psa, škrečka, pantera, piraňu, štrkáča, kobylku, aligátora a iné. Za zmienku iste stojí, že Szymborska veľmi obdivovala Jane Goodallovú, opatrovateľku šimpanzov a túžila sa s ňou stretnúť.

Úprimne o realite

Úvodnú báseň zbierky, *Veľké číslo*, môžeme čítať ako manifest poetky. Píše ho v prvej osobe a hlási sa v ňom k svojej jedinečnosti, nie všeobecnosti, anonymite. Motív obrovskej nekonečnej zeme a (ne)možnosť „objať ju“, pochopiť, „spočítať“, sa okrem prvej básne objavuje vo viacerých textoch v zbierke (*Recenzia nenapísanej básne*, *Utópia*, *Život v tejto chvíli* a iné).

Podľa Vlastimila Kovalčíka je Szymborskej tvorba: „fundovaná bohatou obrazotvornosťou, vynachádzavým využívaním jazyka, jasnosťou vysloveného, ktoré siaha, paradoxne, až na hranice transcendentného, pritom definitívne závery nemožno sformulovať“. V jej prípade ide o pozoruhodný analytický filozofický štýl, z ktorého sa dá vyčítať silné humanistické posolstvo. Vo svojom prejave pri prevzatí Nobelovej ceny priblížila aj to, prečo si vysoko cení slovo „neviem“, ako rozširuje obzory: „Básnik, ak chce byť pravdivým básnikom, musí si stále opakovať – neviem. Každý si skúša odpovedať, ale keď napíše bodku, zachváti ho váhanie…“ Szymborskej veľkosť sa skrývala v súhre emocionálnej inteligencie, humoru, pokory, v dobrých pozorovacích schopnostiach aj v zmysle pre pravdu. Okrem privátnych vecí človeka vložila do tvorby aj veci občianske. Svojou básnickou rétorikou bola otvorená mnohým, ale zároveň zostala individuálna, svojská.

Autorka tu nie je poetkou víťazného bojovného ducha, jej stratégia spočíva v demytologizácii odvahy, na ktorú používa najmä ironický jazyk. Jej poetický svet nie je vybojovaný hrdinstvom, jeho krásu neurčuje výkon človeka, ale pravdivosť zobrazovania sveta, nech už by bola realita akákoľvek. Szymborskej všadeprítomná irónia nie je útočná, iba demaskuje slabé miesta človeka a spoločnosti. Čitateľskú príťažlivosť môže spôsobovať práve jej úprimnosť, ktorá napriek tomu, že v poézii by sme s ňou mali akosi automaticky počítať, prekvapuje a je zrozumiteľná, aj keď hovoríme o lyrike.

Silvia Kaščáková

KUPÓN
FACE

« KUPÓN
do 27. apríla

O zbierku nositeľky Nobelovej ceny za literatúru Wisławy Szymborskej ***Veľké číslo*** môžete súťažiť zaslaním kupónu FACE na adresu redakcie.

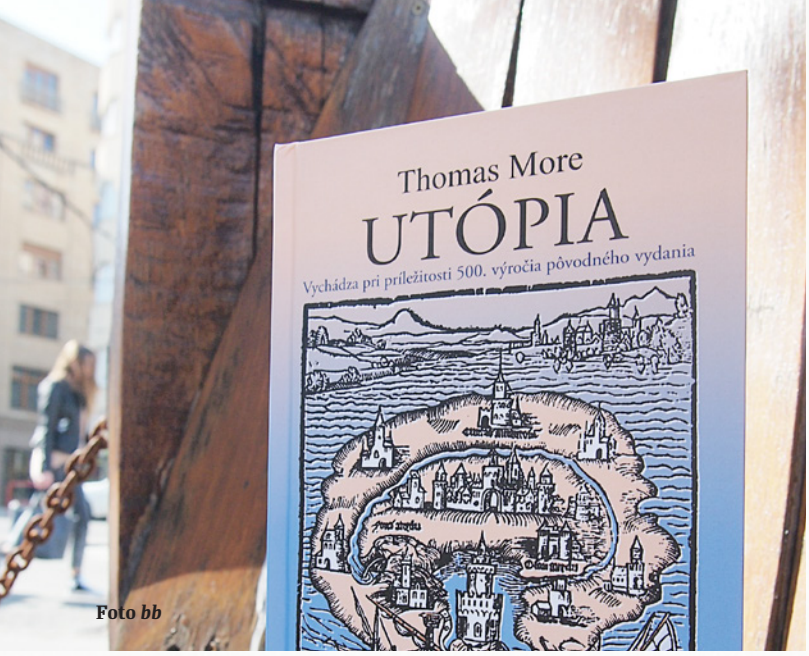

Foto *bb*

„...kým peniaze sú mierou všetkého, nemyslím si, že národ možno viesť či už spravodlivo alebo šťastne...“

More hovoril od srdca

Utópia / Thomas More / Preklad Mária Stanková / Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2017

Aké by to asi bolo, mať politikov a právnikov, akým bol Thomas More? Hlas tohto zásadového a zároveň ľudského verejného činiteľa zaznieva v slovenčine v úplnom preklade pri príležitosti 500. výročia pôvodného vydania jeho významnej ***Utópie***. Azda i moja úvodná otázka je tak trochu „utopická“ – v dnešnom sociálno-politickom kontexte akoby nebolo miesta pre úprimné, zásadové konanie v mene verejného záujmu.

Zdá sa, že téma sociálnej spravodlivosti, dobrého usporiadania štátu a otázka tolerancie či rovnosti ľudí je vskutku najpálčivejšou témou úvah o šťastnom živote vôbec. Či už siahneme po Platónovi a jeho úvahách o ideálnom štáte v čase troskotajúcej aténskej demokracie, alebo okúsime antiku na jej druhý hlboký nádych v renesancii, vždy ostávame konfrontovaní tými istými neduhmi politickej a ekonomickej moci a jej zdrvujúcim účinkom na morálku ľudí. Ako by povedal Nietzsche – našťastie tu ale máme umenie...

Utópiu tvoria dve knihy. Prvá je prevažne dialogická a veľmi autenticky čitateľa oboznamuje s okolnosťami, za ktorých si More mohol vypočuť zvesti o „najlepšom stave štátu“. Tie Morovi a jeho priateľovi Petrovi Gilesovi neskôr vyrozpráva v *Druhej knihe* moreplavec-filozof Rafael Hythloday. Ukážkovú renesančnú sociálnu filozofiu v tomto diele nemožno prehliadnuť – svet sa aj vďaka zámorským objavom roztváral vo svojej rozmanitosti, zároveň pomaly nahnívajúci feudalizmus začal pripravovať pôdu pre neskoršie sociálne nepokoje, do ktorej boli zasiate tie správne semienka kritiky sociálnych pomerov aj v podaní Thomasa Mora.

Oveľa aktuálnejšie, než by sa mohlo zdať

S úžasom možno sledovať otvorené – a principiálne stále aktuálne – výpady Mora proti šľachtickému stavu, ktorý v honbe za ziskom vyháňa roľníkov z polí a oberá ich o živobytie. V chudobe sú nútení kradnúť, no vtom ochotne zaúraduje „spravodlivosť“ na pánsky spôsob – trest smrti. More sa, ako právnik, odmieta hlásiť k takejto spravodlivosti, pretože nejde ku koreňu problému a nezjednáva žiadnu nápravu. A povie to – ako filozof Rafael – na plné ústa: „Ale aby som hovoril od srdca, musím otvorene priznať, že pokým je tu vlastníctvo a kým peniaze sú mierou všetkého, nemyslím si, že národ možno viesť či už spravodlivo alebo šťastne: nie spravodlivo, pretože najlepšie veci dostávajú najhorší ľudia; ani šťastne, pretože všetko sa prerozdeľuje len hŕstke..., kým zvyšok žije v absolútnej biede.“

Ťažko uveriť, ako aktuálne zaznieva Morov hlas i dnes. Ale nielen v jeho naivných filozofických tónoch; bol to veľmi bystrý muž, vedel, ako to v politike v skutočnosti chodí, preto Rafaelovi kontruje, hľadá akýsi kompromis – aby človek neprepadol nereálnemu idealizmu, ale zároveň nerezignoval a nepoddal sa zvlčilému životu, respektíve neustrnul v živote šťastného „dobytka“.

O angažovanosti jednotlivca

Druhá kniha je prevažne monológom Rafaela o ostrove Utópia a jeho komplexnom fungovaní. Peniaze ani zlato tam nemajú žiadnu hodnotu. Každý si berie toľko, koľko potrebuje. Ostrov funguje ako jedna veľká rodina. Veľmi zaujímavá je stratégia zahraničnej politiky Utópijcov, ktorá je vo svojom jadre výsmešná – jednoducho profitujú z toho, že národy, s ktorými susedia, sú otrokmi peňazí a zlata a neváhajú zapredať aj svoju dušu. A ako im táto znalosť ľudskej márnivosti pomáha pri vypuknutí vojny! Navyše, „do únií, ktoré medzi sebou iné národy vytvárajú a potom ich rušia, Utópia nevstupuje so žiadnymi štátmi“. Pretože vie, že vznikajú „z mylného predpokladu, že neexistuje prirodzené spojenectvo medzi rôznymi národmi...“ Logika srdca a rozumu je pre Utópijcov jedna. Vyznávajú filozofiu podobnú epikureizmu, nepohŕdajú zmyslami, telesnosťou, život oslavujú ako bytosti Celku. Samozrejme, v mnohých momentoch prekvapuje toto zriadenie na jednej strane pokrokovým, až voľnomyšlienkárskym zmýšľaním (absolútna náboženská tolerancia, možnosť eutanázie v určitých prípadoch), na strane druhej vyvoláva rozpaky (oficiálne otroctvo, nesúhlas s pravidlami znamená degradáciu na otroka, apriórne presvedčenie o amorálnosti ateistov). Ale o to práve v utópiách ide. Podnecovať k mysleniu, rozvibrovať tú renesančnú strunu, že predsa od ľudskej aktivity, angažovanosti závisí to, akú podobu bude mať život.

More dielo uzatvára rozumnou úvahou o tom, že hoci si dobre uvedomujeme neuskutočniteľnosť filozofických ideálov spravodlivosti, šťastia, dobra, utópiu jednoducho spoločnosť potrebuje, ak nechce ustrnúť, ak sa chce meniť a napredovať. Dôležité však je, aby si zdravý rozum podržal vedomie onej nezavŕšiteľnosti tejto cesty. Inak sa individuálna ľudská bytosť pod tiažou všade vládnucej idey Jednoty spoločenstva stáva väzňom jej kontrolných mechanizmov a celý niekdajší slnkom zaliaty ostrov Utópia sa ponorí do sivej totalitnej reality. Ale, pochopiteľne, to je už reč našej dejinnej skúsenosti, ktorou ešte to optimistické renesančné srdce nebolo skalené.

Eva Dědečková

Získajte knihu ***Utópia*** Thomasa Mora zaslaním kupónu VSSS na adresu redakcie.

KUPÓN » do **27. apríla**

KUPÓN VSSS

č. 03/17

NOVÉ KNIHY

1 FILOZOFIA

10 Filozofia

ROSTAS, Tibor Eliot
Archa. Realita utópie vo svete po kolapse. Foto J. Rostasová
Bratislava, Sofian Publishing 2016. 1. vyd. 455 s. Viaz.
Myšlienky, úvahy a náčrty východísk nových možností sveta.
ISBN 978-80-971584-3-9

2 NÁBOŽENSTVO. DUCHOVNOSŤ

20 Kresťanské náboženstvá

BALAŽIA, Ján
Otec a dcéra. Ako vznikli naše problémy
Bratislava, Don Bosco 2016. Bez vyd. 38 s. Brož. Edícia Praktická príručka pre každého kresťana
Príručka o vzťahu a zbytočných zraneniach medzi otcom a dcérou.
ISBN 978-80-8074-364-2

DANNY, Silk
Milujme naše deti so zámerom. Vytvoriť spojenie od srdca k srdcu. Z angl. orig. prel. J. Guričanová
Sliač, GD IDENTITY 2016. 1. vyd. 176 s. Brož.
Kniha protestantského pastora o výchove detí v láske k Ježišovi.
ISBN 978-80-972316-2-0

Sv. Augustín
Enchiridion. Príručka o viere, nádeji a láske. Z lat. orig. prel. a zostavil M. Lichner SJ
Trnava, Dobrá kniha – Teologická fakulta TU 2016. 1. vyd. 400 s. Brož.
Monografická štúdia o podstate svätého života na zemi podľa Sv. Augustína.
ISBN 978-80-8191-006-7

VASIĽ, Cyril SJ
Prežívať plnosť viery
Trnava, Dobrá kniha 2016. 1. vyd. 150 s. Viaz.
Kázne arcibiskupa z rokov 2011 – 2013.
ISBN 978-80-8191-034-0

VEJNIK, Viktor
Dva svety – dve vedy. Z biel. orig. prel. I. Vranská Rojková
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 237 s. Brož.
Texty bieloruského vedca s podtitulom Prečo verím v Boha, v ktorých vedecky skúma prejavy duchovného sveta.
ISBN 978-80-8061-938-1

3 SPOLOČENSKÉ VEDY

30 Sociológia. Súčasná spoločnosť. Demografia

Otvorená krajina alebo nedobytná pevnosť? Slovensko, migranti a utečenci. Zost. M. Hlinčíková, G. Mesežnikov
Bratislava, Inštitút pre verejné otázky 2016. 1. vyd. 154 s. Brož.
Zborník štúdií.
ISBN 978-80-89345-60-1

32 Politika

HARRIS, Jerry
Dialektika globalizácie. Z angl. orig. prel. I. Kšiňan, R. Cedzo, M. Stanková
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 335 s. Brož.
Publikácia profesora dejín na DeVry University v Chicagu s podtitulom Ekonomický a politický konflikt v nadnárodnom svete.
ISBN 978-80-8061-888-9

33 Ekonomika

PECNÍK, Marcel – SLANÝ, Branislav – MAŤAŠ, Tibor
Základy finančnej gramotnosti
Banská Bystrica, Agentúra MP 2016. 1. vyd. 66 s. Brož.
Praktická príručka.
ISBN 978-80-971453-4-7

Podnikatelia a fondy EÚ na roky 2014 – 2020
Bratislava, Úrad vlády SR 2017. 1. vyd. 134 s. Brož.
Brožúra predkladá informácie o obsahovom zameraní operačných programov v SR
ISBN 978-80-971493-4-5

37 Pedagogika. Školstvo. Veda

FACUNA, Jozef
Školská sociálna práca so žiakmi z marginalizovaných rómskych komunít
Bratislava, Štátny pedagogický ústav 2016. 1. vyd. 128 s. Brož.
Publikácia o vzdelávaní ako východiskovom riešení problémov s rómskymi žiakmi.
ISBN 978-80-8118-187-0

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách
Bratislava, Raabe Slovensko 2016. 1. vyd. 106 s. Brož.
Záväzný dokument, ktorý stanovuje všeobecné ciele vzdelávania.
ISBN 978-80-8140-244-9

39 Etnológia. Mravy a zvyky. Folklór

O čom sa v Hrušove rozprávalo
Hrušov, Obecný úrad (Hrušov) 2016. 1. vyd. 448 s. Brož.
Publikácia o ľudovej slovesnosti v Hrušove.
ISBN 978-80-972535-4-7

391 Učebnice

JONIAKOVÁ, Zuzana – GÁLIK, Rudolf – BLŠTÁKOVÁ, Jana – TARIŠKOVÁ, Natália
Riadenie ľudských zdrojov
Bratislava, Wolters Kluwer 2016. 1. vyd. 455 s. Viaz.
Učebnica obsahuje komplexný pohľad na problematiku riadenia ľudí v podmienkach súčasných organizácií.
ISBN 978-80-8168-532-3

4 JAZYK. JAZYKOVEDA

40 Lingvistika. Filológia

Jazyk a politika. Zost. R. Štefančík
Bratislava, Ekonóm 2016. 1. vyd. 349 s. Viaz.
Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie (23. 6. 2016, Bratislava) Na pomedzí lingvistiky a politológie.
ISBN 978-80-225-4292-0

5 EXAKTNÉ VEDY

57 Botanika. Zoológia

BRANDT, Ingrid von
Hmyz a motýle. Z nem. orig. prel. J. Gavora
Bratislava, Svojtka & Co. 2016. 1. vyd. 256 s. Brož.
Sprievodca pozorovaním a určovaním najdôležitejších druhov hmyzu a motýľov v strednej Európe.
ISBN 978-80-8107-937-5

HOFFMANN, Helga
Vtáky záhrad a parkov. Z nem. orig. prel. J. Gavora
Bratislava, Svojtka & Co. 2016. 1. vyd. 256 s. Brož.
Sprievodca určovaním vtákov najčastejšie sa vyskytujúcich v parkoch a záhradách strednej Európy.
ISBN 978-80-8107-936-8

KŇAZE, Ivan
Svadobné tance vodných vtákov. Foto autor
Bratislava, Epos 2016. 1. vyd. 303 s. Viaz.
Atlas slovenských vodných vtákov.
ISBN 978-80-89547-42-5

Adresár slovenských vydavateľstiev nájdete na www.kniznarevue.sk.

LANG, Angelika
Kvitnúce rastliny. Z nem. orig. prel. K. Vantarová
Bratislava, Svojtka & Co. 2016. 1. vyd. 256 s. Brož.
Sprievodca na rozoznávanie rôznych druhov kvetov v strednej Európe.
ISBN 978-80-8107-935-1

59 Učebnice

JASEM, Milan – HORANSKÁ, Ľubomíra
Matematika 1
Bratislava, Slovenská technická univerzita 2016. 3. vyd. 134 s. Brož.
Zbierka úloh.
ISBN 978-80-227-4643-4

KOVÁČIK, Ján – KOVÁČIK, Šimon
Matematika plus
Bratislava, Wolters Kluwer 2016. 1. vyd. 491 s. Viaz.
Publikácia s podtitulom Riešené príklady pre základné školy a osemročné gymnáziá.
ISBN 978-80-8168-440-1

Praktikum z analytickej chémie
Bratislava, Slovenská technická univerzita 2016. 2. preprac. vyd. 262 s. Brož.
Učebnica.
ISBN 978-80-227-4639-7

URMINSKÁ, Dana – SZABOVÁ, Eva – GÁLOVÁ, Zdenka
Praktické cvičenia z biochémie
Nitra, Slovenská poľnohospodárska univerzita 2016. 1. vyd. 58 s. Brož.
Vysokoškolské skriptá.
ISBN 978-80-552-1557-0

6 APLIKOVANÉ VEDY

61 Medicína

Domáci lekár v otázkach a odpovediach. Z angl. orig. prel. M. Ghaniová. Foto J. Pozniak
Bratislava, Tarsago Slovensko 2016. 1. vyd. 384 s. Viaz.
Praktická príručka o príznakoch, kúrach, liečbach, potravinách, doplnkoch a vyšetreniach.
ISBN 978-80-8097-231-8

„To, že prestanem existovať, chápem ako normálnu záležitosť prírodného kolobehu. Bojím sa niečoho iného – toho, čo človek dennodenne vidí pri dnešnej technologicky vyspelej zdravotnej starostlivosti – že mi totiž zrazu odíde nejaká životne dôležitá súčiastka a stane sa zo mňa iba telo.“

Ráno sa zobudím a nie som mŕtvy
Iris Kopcsayová – Pavel Branko
Marenčin PT – SFÚ 2016

Mikrobiológia pre všeobecných lekárov
Bratislava, Raabe Slovensko 2016. 1. vyd. 101 s. Brož.
Príručka pre lekárov.
ISBN 978-80-8140-249-4

PERLMUTTER, David
Zdravý mozog. Z angl. orig. prekladateľ neuvedený
Bratislava, Aktuell 2016. 1. vyd. 309 s. Brož.
Kniha objasňuje nové poznatky o prepojení črevného mikrobiómu a mozgu.
ISBN 978-80-8172-022-2

610 Farmakológia

Psychofarmakológia. Zost. J. Pečeňák, V. Kořínková a kol. Ilust. L. Mravcová, T. Galata
Bratislava, Wolters Kluwer 2016. 1. vyd. 666 s. Brož.
Publikácia informuje o liekoch, výskume v oblasti psychofarmakológie, bezpečnosti a predpisovaní psychofarmák.
ISBN 978-80-8168-542-2

62 Psychológia. Psychiatria. Psychoanalýza. Sexualita

DON, Miguel Ruiz Jr.
Umenie sebapoznania. Z angl. orig. prel. Š. Kočiš
Bratislava, Ikar 2017. 1. vyd. 175 s. Brož.
Publikácia s podtitulom Toltécky sprievodca na ceste k osobnej slobode.
ISBN 978-80-551-5242-4

GAGO, Juraj – KRÚPA, Andrej
Hlava 20
Bratislava, Divyd 2016. 1. vyd. 160 s. Brož.
Publikácia s podtitulom 20 myšlienok, ktoré som mal poznať ako mladý.
ISBN 978-80-972522-0-5

THOMSENOVÁ BRITSOVÁ, Louisa
Kniha o hygge. Z angl. orig. prel. S. Moyzesová. Foto S. Bellová
Bratislava, Ikar 2017. 1. vyd. 191 s. Viaz.
Publikácia s podtitulom Škandinávske umenie dobrého života.
ISBN 978-80-551-5243-1

631 Lesníctvo. Poľnohospodárstvo. Poľovníctvo. Rybárstvo. Domáce zvieratá

ŠTEFANČÍK, Igor – BEDNÁROVÁ, Dagmar
Aktuálne problémy v zakladaní a pestovaní lesa
Zvolen, Národné lesnícke centrum 2016. 1. vyd. 122 s. Brož.
Zborník referátov z konferencie (19. – 20. 10. 2016, Sliač).
ISBN 978-80-8093-222-0

65 Kuchyňa. Potravinárstvo

Dobre jesť, dlho žiť. Z angl. orig. prel. J. Bertóková
Bratislava, Tarsago Slovensko 2016. 1. vyd. 319 s. Viaz.
Všestranný sprievodca našou stravou.
ISBN 978-80-8097-238-7

MASON, Jane
Kváskový chlieb. Z angl. orig. prel. Z. Šeršeňová. Foto J. Whitaker
Bratislava, Vydavateľstvo Slovart 2016. 1. vyd. 160 s. Viaz.
Recepty na výrobu kváskov a príprava rôznych druhov chleba a pečiva.
ISBN 978-80-556-2265-1

691 Učebnice

HERETIK, Anton st. – HERETIK, Anton jr.
Klinická psychológia
Nové Zámky, Psychoprof 2016. 2. prepracované a rozšírené vyd. 912 s. Viaz.
Vysokoškolská učebnica podáva prehľad o súčasnom stave výskumu a klinickej praxe.
ISBN 978-80-89322-24-4

7 UMENIE. ŠPORT. VOĽNÝ ČAS

71 Architektúra

NOVÁK, Juraj – PROČKA, Richard E.
Architektúra 20. storočia v Nitre
Krakov, Towarzystwo Słowaków w Polsce 2016. 1. vyd. 208 s. Brož. Edícia Nitrianske kultúrne dedičstvo
Autori v monografii s podtitulom Stav poznania výberovo mapujú architektúru 20. storočia v Nitre.
ISBN 978-83-7490-942-6

73 Maliarstvo. Grafika

Sen x skutočnosť. Umenie & propaganda 1939 – 1945. Zost. K. Bajcurová, P. Hanáková, B. Koklesová
Bratislava, Slovenská národná galéria 2016. 1. vyd. 437 s. Viaz.
Publikácia k rovnomennej výstave (20. 10. 2016 – 26. 2. 2017), ktorá sa venuje umeniu a propagande v období slovenského štátu.
ISBN 978-80-8059-199-1

76 Umelecké remeslá

TINESOVÁ, Ivana
Šúpoľová obuv. Foto L. Borodáč a i.
Bratislava, ÚĽUV 2016. 1. vyd. 39 s. Brož. Edícia Škola tradičnej výroby a remesiel
Návod na výrobu obuvi zo šúpolia a ukážky z nej.
ISBN 978-80-89639-28-1

»

77 Fotografia. Kinematografia. Audiovízia

PAPRČKA, Milan
Slovensko z neba
Banská Bystrica, CBS 2016. 1. vyd. 231 s. Viaz.
Kniha leteckých fotografií Slovenska doplnená príbehom o ňom, štátnych symboloch a hymnou. Preložená do piatich jazykov.
ISBN 978-80-8144-119-6

8 LITERATÚRA. BELETRIA

80 Literárna veda. Súborné dielo a vybrané diela. Biografie a monografie o spisovateľoch

ANDRIĆ, Radomir
Až na jednu vec. Zo srb. orig. prel. a zostavili M. Prebudila, M. Demák. Doslov M. Bielik, M. Prebudila. Ilust. P. B. Luković
Bratislava – Báčsky Petrovec, Spolok slovenských spisovateľov – Slovenské vydavateľské centrum Báčsky Petrovec 2016. 1. vyd. 138 s. Viaz.
Vybrané básne srbského prozaika, literárneho kritika a esejistu (1944).
ISBN 978-80-89727-67-4
ISBN 978-86-7103-462-3

ĎUZEL, Bogomil
Protivník. Z mac. orig. prel. Z. Taneski, M. Taneski
Fintice – Košice, FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania 2016. 1. vyd. 63 s. Viaz. Edícia Vertigo Premium Books
Prvý knižný výber poézie macedónskeho básnika, prekladateľa a esejistu (1939).
ISBN 978-80-89763-13-9

Mila Haugová vo výbere Rudolfa Juroleka. Zost. R. Jurolek. Doslov M. Jurovská
Kordíky, Skalná ruža, občianske združenie 2017. 1. vyd. 83 s. Viaz. Edícia Poézia
Básnik (1956) zostavil výber poézie významnej poetky (1942).
ISBN 978-80-89816-04-0

REŽNÁ, Miroslava – KUČERKOVÁ, Magda
Poetika nevyjadriteľného
Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa 2016. 1. vyd. 89 s. Brož.
K literárnemu výrazu diel Terézie od Ježiša (1900 – 1920) z Los Andes a iných kresťanských mystikov.
ISBN 978-80-558-1109-3

ŠPAČEK, Jozef
Od slova do slova
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 295 s. Brož.
Publikácia prozaika a literárneho kritika (1950) s podtitulom Recenzie a iné príležitostné texty voľne nadväzuje na knihu Nepovinné čítanie (2015).
ISBN 978-80-8061-964-0

81 Poézia

Básne 2016. Predslov M. Ferenčuhová
Bratislava, literarnyklub.sk 2016. 1. vyd. 109 s. Brož.
Zborník najlepších prác 6. ročníka literárnej súťaže obsahuje texty autorov (M. Melicherčík, A. Bublák, M. Benkovič, P. Prokopec, D. Želinský, P. Cibo, M. Vlado, N. Kollárová, V. Nádaskay, V. Kolejáková – víťazka).
ISBN 978-80-972550-3-9

FEKETE-APOLKIN, Ján
Tajný denník Pozemšťana. Doslov P. Mišák
Bratislava, Spolok slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 97 s. Viaz.
Zbierka poézie obsahuje haiku, kratšie poémy a spevy, mikrá a iné básne.
ISBN 978-80-89727-91-9

LECHAN, Miroslav
Súcit je niekto. Doslov B. Belák. Ilust. autor
Bratislava, Post Scriptum 2016. 1. vyd. 55 s. Brož.
Debutová zbierka poézie autora (1979).
ISBN 978-80-89567-59-1

NOCIAR, Alojz
Posledná salva (svetla)
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 77 s. Viaz.
Druhá zbierka autora (1948) členená na tri časti: Torzo, Stratené svety, Okamih spomienky. Debut: Zátišia (1979).
ISBN 978-80-8061-956-5

Nočný spev sardinky v plechovke. Z nem. orig. preložil, zostavil a doslov napísal Marián Hatala. Ilust. M. Burian
Košice, Vydavateľstvo PECTUS 2016. 1. vyd. 90 s. Viaz.
Výber poézie nonsensu z nemeckojazyčného prostredia obsahuje básne P. Scheerbarta, Ch. Morgensterna, J. Ringelnatza, H. Stengela a ďalších.
ISBN 978-80-89435-25-8

„Chrániť urbanizmus a hodnotnú architektúru 20. storočia dnes nie je ľahké a naďalej nebude, pokiaľ definitívne neprekonáme bariéru nedostatočnej vzdelanosti širšej verejnosti, ktorá je tou kultúrnou silou, schopnou situáciu meniť. Tak v sebe samých, ako aj smerom k čoraz bezohľadnejšiemu konaniu developerov.“

Juraj Novák – Richard E. Pročka
Architektúra 20. storočia v Nitre
Towarzystwo Słowaków w Polsce 2016

SZYMBORSKA, Wisława
Veľké číslo. Z poľ. orig. prel. S. Kaščáková. Ilust. M. Čorejová
Fintice – Košice, FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania 2016. 1. vyd. 58 s. Viaz. Edícia Vertigo Premium Books
Zbierka básní jednej z najvýznamnejších osobností poľskej a svetovej poézie (1923 – 2012), laureátky Nobelovej ceny za literatúru (1996).
ISBN 978-80-89763-12-2

83 Román. Novely. Poviedky

BELÁK, Blažej
Hrnčiarovo pole. Foto autor, S. Belák
Bratislava, Spolok slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 180 s. Viaz.
Zbierka poviedok spisovateľa a básnika (1938) obsahuje 15 textov týkajúcich sa rôznorodých životných situácií človeka.
ISBN 978-80-89727-87-2

BRENKUŠ, Richard
Sabotáž na okraji vesmíru
Žilina, Artis Omnis 2016. 1. vyd. 334 s. Brož. Edícia Margo
Knižný debut autora (1984). V sci-fi próze ide o stroj znetvoreného vedca, ktorý umožňuje cestovať medzi hviezdami.
ISBN 978-80-89718-81-8

CROUCH, Blake
Mestečko Wayward Pines: Borovice. Z angl. orig. prel. Z. Filadelfi
B. m., Zelený kocúr 2016. 1. vyd. 293 s. Brož.
Prvá časť trilógie. Agent tajnej služby sa po dopravnej nehode preberá do sveta, ktorý nespoznáva.
ISBN 978-80-89761-26-5

GAZDANOV, Gajto
Večer u Claire. Z rus. orig. preložila a doslov napísala E. Maliti Fraňová
Bratislava, Vydavateľstvo Európa 2017. 1. vyd. 110 s. Viaz. Edícia Premena
Román ruského emigrantského spisovateľa (1903 – 1971) o Nikolajovi Sosedovi, ktorý hľadá vlastné ja.
ISBN 978-80-89666-36-2

GILBERT, Elizabeth
Podstata všetkých vecí. Z angl. orig. prel. T. Chovanová
Bratislava, Vydavateľstvo Slovart 2016. 1. vyd. 477 s. Viaz.
Rozsiahly román spisovateľky (1969). Botaničku Almu a umelca Ambrosa spája úsilie pochopiť fun-

Adresár slovenských vydavateľstiev nájdete na www.kniznarevue.sk.

govanie sveta a odhaliť podstatu celého bytia.
ISBN 978-80-556-1456-4

GRAF, Roman
Pád. Z nem. orig. prel. K. Széherová
Bratislava, Občianske združenie HRONKA 2017. 1. vyd. 167 s. Brož.
Román básnika a prozaika (1978) o vysokohorskej túre mladého ľúbostného páru pretkaný filozofickými pasážami.
ISBN 978-80-89875-02-3

HÁBER, Stanislav
Kričiace kamene. Doslov A. Ferko
Bratislava, Ikar 2017. 1. vyd. 207 s. Viaz.
Detektívny príbeh spisovateľa a básnika (1966) zachytávajúci temné stránky prechodu od totalitného zriadenia k demokracii.
ISBN 978-80-551-5304-9

HRAŠKOVÁ, Eva
Rande so svokrou
Bratislava, Marenčin PT 2016. 1. vyd. 224 s. Brož.
Ďalší príbeh od autorky (1988), ktorá debutovala v roku 2014 prózou Len kým si tu. Trpko smiešny príbeh o komplikovanom vzťahu medzi partnermi a svokrovcami.
ISBN 978-80-8114-773-9

CHRISTIE, Agatha
Po pohrebe. Z angl. orig. prel. D. Janák
Bratislava, Slovenský spisovateľ 2017. 1. vyd. 214 s. Viaz.
Detektívny román populárnej spisovateľky (1890 – 1976). Hercule Poirot pátra po tom, či smrť bohatého podnikateľa bola prirodzená alebo sa stal obeťou vraždy.
ISBN 978-80-220-1955-2

JELÍNEK, Peter
Norr, ochraňuj Britániu! Ilust. V. Begánová
B. m., Vl. nákl. 2016. 1. vyd. 229 s. Brož.
Debutová zbierka fantasy poviedok. Paranormálny vyšetrovateľ Terence Norr bojuje s poltergeistami, prízrakmi a démonmi v prostredí alternatívneho Londýna.
ISBN 978-80-971825-3-3

JURIGA, František
Pre tvoje mŕtve oči
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 277 s. Viaz.
Pokračovanie románu Žiť cudzí (2014) autora (1934). Protivňák, bývalý člen francúzskych légií, pátra po vrahovi svojej dcéry.
ISBN 978-80-8061-942-8

KNAUSGÅRD, Karl Ove
Môj boj 1. Z nór. orig. prel. P. Kerlik
Bratislava, Ikar 2016. 1. vyd. 429 s. Viaz. Edícia Odeon
Šesťzväzkový autobiografický román nórskeho spisovateľa (1968). V prvej časti zobrazuje svoj život v malej dedine až po rozpad rodiny.
ISBN 978-80-551-4746-8

KUBUŠ, Martin
Ani ryba, asi rak
Bratislava, Vydavateľstvo Tatran 2016. 1. vyd. 238 s. Viaz.
Debut prekladateľa (1982). Novinárka píše príbeh o hercovi Jonatánovi a jeho inej sexuálnej orientácii.
ISBN 978-80-222-0838-3

LINDGRENOVÁ, Minna
Babičky: Smrť vo večernom háji. Z fín. orig. prel. A. Rády
Praha, Vydavateľstvo XYZ v Albatros Media 2017. 1. vyd. 309 s. Viaz.
Prvý diel detektívnej trilógie so sociálnokritickými prvkami, odohrávajúci sa v domove s opatrovateľskou službou od fínskej spisovateľky a novinárky (1963).
ISBN 978-80-7505-608-5

MŇAČKO, Ladislav
Súdruh Münchhausen
Bratislava, Vydavateľstvo Európa 2017. 3. vyd. 256 s. Viaz. Edícia Premena
Satirický román významného spisovateľa (1919 – 1994) zachytáva jeho pohľad na normalizovaný život v reálnom socializme.
ISBN 978-80-89666-35-5

MORE, Thomas
Utópia. Z angl. orig. prel. M. Stanková. Predslov L. Bohunická
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2017. 1. vyd. 119 s. Viaz.
Prvé kompletné vydanie v slovenčine od významného anglického humanistu (1478 – 1535). Román podáva obraz ideálnej spoločnosti.
ISBN 978-80-8061-966-4

MURČO, Samuel – SELECKÝ, Martin
Kutkove dobrodružstvá alebo vyjedz aspoň ten karfiol
Bratislava, Post Scriptum 2017. 1. vyd. 206 s. Viaz.
Próza o snahe Peťa nájsť si prácu a získať materiálne aj duchovné bohatstvo.
ISBN 978-80-89567-61-4

PAJANKOVÁ , Ivana
Zostaň človekom do poslednej chvíle
Bratislava, Bestseler 2016. 1. vyd. 204 s. Brož.
Prvotina autorky o svete za dverami liečebne dlhodobo chorých ľudí.
ISBN 978-80-8982-125-9

PELEVIN, Viktor Olegovič
T. Z rus. orig. prel. M. Ferko
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 422 s. Brož.
Román ruského autora (1962). Tajomná postava T. bojuje o svoju identitu.
ISBN 978-80-8061-946-6

PLAUCHOVÁ, Jana
Úvod do teórie chaosu
Žilina, Artis Omnis 2016. 1. vyd. 429 s. Viaz. Edícia Margo
Sci-fi triler s prvkami hororu od spisovateľky (1987). Teoretik hĺbkového prežitia opäť zachraňuje ľudí z havarovaných ponoriek.
ISBN 978-80-89718-82-5

PRONSKÁ, Jana
Kliatba
Bratislava, Slovenský spisovateľ 2017. 2. vyd. 207 s. Viaz.
Historický román o láske Vereny a Markusa odohrávajúci sa v čase stredovekého Slovenska.
ISBN 978-80-220-1948-4

RUSHDIE, Salman
Dva roky, osem mesiacov a dvadsaťosem nocí. Z angl. orig. prel. O. Kořínek
Bratislava, Vydavateľstvo Slovart 2016. 1. vyd. 302 s. Viaz. Edícia MM – Svetová próza
Román významného spisovateľa (1947). Búrka v New Yorku naruší hranicu medzi svetom ľudí a džinov, prepukne vojna.
ISBN 978-80-556-2199-9

SALINGER, J. D.
Kto chytá v žite. Z angl. orig. prel. V. Marušiaková
Bratislava, Slovenský spisovateľ 2017. Bez vyd. 167 s. Viaz.
Najznámejší román amerického spisovateľa (1919 – 2010) o hrdinovi Holdenovi Caulfieldovi, ktorý prechádza životnou krízou.
ISBN 978-80-220-1950-7

SASKOVÁ, Lucia
Neznámych nemiluj
Bratislava, Slovenský spisovateľ 2017. 2. vyd. 191 s. Brož.
Reedícia debutu autorky o dievčati, ktoré sa po znásilnení učí znovu normálne žiť.
ISBN 978-80-220-1943-9

SILVA, Daniel
Čierna vdova. Z angl. orig. prel. A. Redlingerová
Bratislava, Slovenský spisovateľ 2017. 1. vyd. 383 s. Viaz.
Špionážny román s hlavným hrdinom Gabrielom Allonom, ktorý bojuje proti najnebezpečnejšej teroristickej skupine na svete.
ISBN 978-80-220-1957-6

STASIUK, Andrzej
Východ. Z poľ. orig. prel. T. Horváth »

» Bratislava, Vydavateľstvo Slovart 2017. 1. vyd. 214 s. Viaz. Edícia MM – Svetová próza
Román významného poľského spisovateľa (1960), v ktorom zachytáva svoje cestovateľské postrehy z Moldavska, Ruska i Číny a konfrontuje súčasnosť s minulosťou.
ISBN 978-80-556-1470-0

STIFFEL, Harald
Lenka a sedem psychopatov
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2017. 1. vyd. 110 s. Viaz.
Zbierka šiestich poviedok s podtitulom (neuveriteľné a kruté poviedky) spisovateľa a odborníka na trestné právo.
ISBN 978-80-8061-960-2

ŠIROKÁ, Zuzana
Jabloňové lásky
Bratislava, Ikar 2017. 1. vyd. 327 s. Viaz.
Štvrtý román spisovateľky (1979). Protagonistka Simona hľadá samu seba prostredníctvom denníkov žien, ktoré žili v jabloňovom sade viac než storočie dozadu.
ISBN 978-80-551-5206-6

VERNIÈRRE, Denis
Odíď, povedala. Z neuvedeného orig. prel. Ľ. Subally. Ilust. J. Martiška
Bratislava, Post Scriptum 2017. 1. vyd. 86 s. Viaz.
Próza prelínajúca sa s poéziou zachytáva stav duše ženy hľadajúcej kľúč k svojmu životu.
ISBN 978-80-89567-62-1

WOTOWSKI, Stanisław A.
Dom prízrakov. Z poľ. orig. prel. a doslov napísal T. Horváth
Bratislava, Vydavateľstvo Európa 2017. 1. vyd. 155 s. Brož. Edícia Renfield
Román poľského spisovateľa založený na skutočnom kriminálnom prípade kombinuje detektívku s okultným hororom.
ISBN 978-80-89666-37-9

YANAGIHARA, Hanya
Lesní ľudia. Z angl. orig. prel. D. Zaicová
Bratislava, Vydavateľstvo Slovart 2016. 1. vyd. 421 s. Viaz. Edícia MM – Svetová próza
Román americkej spisovateľky havajsko-kórejského pôvodu (1974) o domorodom kmeni z ostrova v Tichom oceáne, ktorého členovia nestarnú.
ISBN 978-80-556-1386-4

84 Eseje. Prednášky

BLAHA, Anton
Sme čakárenská generácia
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 232 s. Viaz.
Súbor esejí, úvah a glos na rôzne spoločenské témy. Kniha autora (1934) obsahuje aj portréty známych osobností.
ISBN 978-80-8061-962-6

„Smäd je… je… vťahujúca neprítomnosť, ústa otvárajúca rybička vytiahnutá z vody. Poháňa vás z všadeprítomnej neprítomnosti vzduchu, vaša dýchajúca osoba – stáva sa z vás len prúd, nehybná tečúca adresa, pijúca osoba.“

Binyavanga Wainaina
Raz o tomto mieste napíšem
Absynt 2016

DALFAR
Ex Libris
Bratislava, Občianske združenie HRONKA 2016. 1. vyd. 213 s. Brož.
Výber z esejí a úvah z oblasti literatúry a kultúry autora píšuceho pod pseudonymom.
ISBN 978-80-971743-7-8

KLAS, Teofil
Z ozvukov krásy. Foto T. Oravec, P. Prikryl, O. Ludmová, K. Zúrik, P. Kastl a i.
Bratislava, Post Scriptum – OZ Libri Historiae 2016. 1. vyd. 346 s. Viaz. Edícia Libri historiae Slovaciae
Publikácia s podtitulom Výber z kultúrnej publicistiky (Skladba na spôsob zbierky básní) od básnika a novinára (1940).
ISBN 978-80-89567-60-7

Výhonky 32. Zost. A. Ondrejková Liptovský Mikuláš, Liptovská knižnica Gašpara Fejérpataky-Belopotockého 2016. 1. vyd. 122 s. Brož.
Zborník najlepších príspevkov 34. ročníka literárnej súťaže začínajúcich autorov Krídla Ivana Laučíka.
ISBN 978-80-89373-29-1

841 Literatúra faktu

OVIDIUS, Faust
Príbehy zo starej Bratislavy. Zost. I. Szabó. Foto archív vydavateľstva Perfekt
Bratislava, Perfekt 2017. 1. vyd. 95 s. Viaz.
Zápisy bratislavského mestského archivára (1896 – 1972) prerozprával a doplnil autor literatúry faktu (1939). Publikácia nadväzuje na Prešporsko-bratislavské historky a Prešporsko-bratislavské strašidlá.
ISBN 978-80-8046-783-8

842 Rozhovory

BRANKO, Pavel – KOPCSAYOVÁ, Iris
Ráno sa zobudím a nie som mŕtvy
Bratislava, Marenčin PT – Slovenský filmový ústav 2016. 1. vyd. 248 s. Viaz.
Novinárka (1967) vedie rozhovor s prekladateľom a filmovým kritikom (1921) o láske, bohu, smrti, filme, súčasnej politike a ďalších témach.
ISBN 978-80-8114-737-1

HAVRANOVÁ, Ivana
Odvlečení. Predslov P. Traubner. Doslov M. Kotoučeková
Bratislava, Marenčin PT 2017. 1. vyd. 140 s. Viaz.
Rozhovory novinárky a spisovateľky s ľuďmi, ktorí prežili holokaust.
ISBN 978-80-8114-852-1

86 Literatúra pre deti a mládež

BALCOVÁ, Kamila
O vodníkovi Chňuchňukovi. Ilust. M. Kellenberger
Bratislava, Spolok slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 59 s. Viaz.
Kniha krátkych príbehov nadväzuje na titul Júliusa Balca Vodnícky karneval. Vhodné pre deti od 3 rokov.
ISBN 978-80-8194-035-4

BEDNÁR, Vlado
Moje najmilovanejšie zvieratá. Ilust. M. Kellenberger
Bratislava, Regent 2016. 1. vyd. 75 s. Viaz.
Vtipné rozprávanie o rôznych zvieratkách pre deti od 3 rokov od spisovateľa (1941 – 1984).
ISBN 978-80-88904-92-2

HALUŠKOVÁ, Janka
Kvapky a ich priatelia. Ilust. A. Kassay
Košice, Vydavateľstvo PECTUS 2016. 1. vyd. 51 s. Viaz. Edícia Príbehy pre najmenších
Druhá knižka autorky literatúry pre deti prináša príbehy kvapiek Ľupka a Ľapka vhodné od 4 rokov.
ISBN 978-80-89435-24-1

IVANIČKOVÁ, Margita
S tromi psami za pätami. Ilust. J. Oravec
Bratislava, Spolok slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 104 s. Viaz.
Kniha pre deti od 6 rokov od spisovateľky (1953) ponúka príbehy o dobrodružstvách hlavných hrdinov a rôznych zvieratiek.
ISBN 978-80-89727-83-4

LOKŠOVÁ, Diana – KOVÁČOVÁ, Andrea
Moji zeleninkoví kamaráti. Ilust. A. Černáková
B. m., Čo dokáže mama 2016. 1. vyd. 50 s. Viaz.
Krátke básničky o jednotlivých druhoch zeleniny pre najmenšie deti.
ISBN 978-80-972430-0-5

Adresár slovenských vydavateľstiev nájdete na www.kniznarevue.sk.

MARTINKOVÁ, Petra E.
Bylinkové rozprávky. Ilust. M. Blaščáková
Fintice – Košice, FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania 2016. 1. vyd. 57 s. Viaz.
Rozprávky inšpirované prírodou, a najmä bylinkami, s farebnými ilustráciami pre deti od 4 rokov.
ISBN 978-80-89763-17-7

NECPALOVÁ, Jana
Zo škrupiny. Ilust. M. Krkošek
Žilina, Artis Omnis 2016. 2. vyd. 100 s. Viaz. Edícia Jojo
Príbehy o dobrodružstvách malého Jožka vhodné pre deti od 5 rokov.
ISBN 978-80-89718-83-2

PLATH, Sylvia
Čarovný oblek Maxa Nixa. Z angl. orig. prel. M. Gavurová. Verše prebásnil J. Gavura. Ilust. M. Šebianová
Fintice – Košice, FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania 2016. 1. vyd. 63 s. Viaz. Edícia Slniečkovo
Tri príbehy, ktoré autorka (1932 – 1963) napísala pre svoje deti. Vhodné od 3 rokov.
ISBN 978-80-89763-09-2

ROJKOVÁ, Iva Vranská
Krídluška v krajine sietí. Ilust. A. Gajová
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2016. 1. vyd. 89 s. Viaz.
Tretí príbeh o lúčnej víle rozprává deťom i dospelým o tom, ako zasahuje moderná technika do našich životov. Predchádzajúce: Krídluška v krajine tŕňov (2013), Krídluška v krajine stratených detí (2014).
ISBN 978-80-8061-970-1

89 Učebnice

Sprievodca dielami slovenskej a svetovej literatúry. Zost. M. Cal-tíková
Nitra, Enigma Publishing 2016. 1. vyd. 314 s. Brož. Edícia Chystáte sa na maturitu?
Rozbor diel slovenských a svetových autorov s ukážkami.
ISBN 978-80-8133-056-8

9 GEOGRAFIA. BIOGRAFIE. DEJINY

91 Zemepis. Turistika. Cestovanie

Bratislava – mapa mesta a všetkých mestských častí
Banská Bystrica, BB-MAPY 2016. 13. vyd. 1 list
Mapa mesta v mierke 1 : 21 000.
ISBN nemá

Európa – všeobecno-geografická mapa. Európa – politická mapa
Banská Bystrica, BB-MAPY 2016. Bez vyd. 1 list
Mapy v mierke 1 : 10 000 000.
ISBN nemá

HUGO-BADER, Jacek
Kolymské denníky. Z poľ. orig. prel. P. Oriešek
Krásno nad Kysucou, Absynt 2017. 1. vyd. 347 s. Brož. Edícia Prekliati reportéri
Dobrodružný cestopis s dokumentárnou hodnotou z cesty z Magadanu do Jakutska od poľského novinára, reportéra a dokumentaristu (1957).
ISBN 978-80-89845-84-2

Lyžovačka na Slovensku
Banská Bystrica, BB-MAPY Plus 2016. 1. vyd. 1 list
Špeciálna automapa v mierke 1 : 500 000.
ISBN nemá

Rakúsko
Banská Bystrica, BB-MAPY 2017. 4. vyd. 1 list
Automapa v mierke 1 : 600 000.
ISBN nemá

KNIHA ROKA® 2016

ZDRUŽENIE VYDAVATEĽOV A KNIHKUPCOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY

KONEČNÉ VÝSLEDKY

Kniha roka

1. Alexandra Pavelková: ***Medzi nami – Artis Omnis*** (359)
2. Monika Kompaníková: ***Na sútoku – Artforum*** (244)
3. Fedor Gál: ***Cez ploty – Absynt*** (261)
4. Jana Bodnárová: ***Náhrdelník/Obojok – TRIO Publishing*** (237)
5. Denisa Fulmeková: ***Konvália – Vydavateľstvo Slovart*** (141)

Debut roka

1. Michal Havran: ***Analfabet – Marenčin PT*** (481)
2. Marek Boško: ***Vtáčkar – Vydavateľstvo Tatran*** (415)
3. Alžbeta Horecká: ***Živel menom Viola – Štúdio LJ*** (390)
4. Ivan Štulajter: ***Animátor – Marenčin PT*** (385)
5. Michal Tallo: ***Antimita – Drewo a srd*** (111)

Vydavateľstvo roka

1. ***Absynt*** (510)
2. ***Ikar*** (493)
3. ***Vydavateľstvo Slovart*** (384)
4. ***Albatros Media*** (243)
5. ***Marenčin PT*** (201)

Milí hlasujúci čitatelia,

ďakujeme za vaše hlasy, ktoré ste celý rok posielali svojim obľúbeným knihám, autorom či autorkám a vydavateľstvám v ankete Kniha roka® 2016, jej 26. ročník sme uzavreli 15. marca 2017.

Podľa štatútu ankety by sa mal zároveň spustiť 27. ročník, ktorý sme sa však rozhodli pozastaviť. Až do odvolania nie je možné hlasovať elektronicky ani prostredníctvom anketového lístka, ktorý bol súčasťou každého printového vydania Knižnej revue až do čísla 2/2017.

Keďže má anketa bohatú históriu, neplánujeme ju zrušiť, ale inovovať, sprehľadniť a zefektívniť tak, aby bolo pre všetkých čitateľov i priaznivcov a spolupracovníkov Knižnej revue hlasovanie komfortné a zároveň transparentné. Na to však potrebujeme určitý čas.

Sledujte náš facebook a webovú stránku, o opätovnom spustení ankety vás budeme včas informovať.

KNIŽNÁ REVUE, mesačník o nových knihách.

Vydáva: Literárne informačné centrum. IČO 31 752 381. **Redakcia:** šéfredaktor Mgr. Matúš Mikšík, Mgr. Beáta Beláková, Mgr. Iris Kopcsayová. **Adresa redakcie:** Knižná revue, Námestie SNP 12, 812 24 Bratislava, tel.: 02/204 73 514, 0918 640 831, e-mail: *krevue@litcentrum.sk, www.litcentrum.sk, www.kniznarevue.sk.* **Spolupráca:** Združenie vydavateľov a kníhkupcov SR, Spolok slovenských knihovníkov. **Fotografia na obálke:** Iris Kopcsayová. Fotografia vznikla v Archíve Ústavu pamäti národa v Bratislave. **Grafika:** Mgr. art. Veronika Kružliaková. **Tlač:** ULTRA PRINT, s. r. o. **Rozširuje:** MEDIAPRINT-KAPA, PRESSEGROSSO, a.s. **Objednávky na predplatné prijíma:** ARES, Banšelova 4, 821 04 Bratislava, tel.: 02/4341 46 65 **a** L.K. PERMANENT, spol. s r.o., Poštový priečinok 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 02/4445 37 11. **Neobjednané rukopisy sa nevracajú. EV 2983/09, MIČ: 49 315. Podávanie novinových zásielok povolené RPP Ba-Pošta 12 dňa 21.10.93, č.j.129/93. ISSN 1210-1982 (tlač. verzia), ISSN 1336-247X (online).**

ROČNÉ PREDPLATNÉ: 10,80 €. Kontaktujte nás!

martinus.sk

Tisíce príbehov. Jedno kníhkupectvo.

Audioknihy okamžite na stiahnutie

Viac než 2000 audiokníh si teraz u nás môžete stiahnuť hneď po zaplatení a počúvať napríklad v mobile.

www.martinus.sk/mp3knihy

Odporúčame z našej ponuky

Jo Nesbø: Smäd

Harry Hole si už tri roky užíva pokojný rodinný život a odovzdáva svoje skúsenosti nádejným vyšetrovateľom na policajnej škole. Osud ho však prinúti vrátiť sa do hry.

Timothy Snyder: O tyranii

Jeden z najvýznamnejších znalcov novodobých dejín Európy nás chce knihou napísanou krátko po amerických voľbách varovať pred opakovaním chýb z minulosti.

Frederick Backman: Tu žila Britt-Marie

Príbeh o žene, ktorá celý život čakala na jeho skutočný začiatok, o mnohých nenápadných obciach pri hradskej, v ktorých zlyháva všetko – až na futbal a pizzeriu, lebo tie človeka nezradia.

Patrick Ness: Niečo viac

Patrick Ness patrí k najtalentovanejším autorom súčasnosti. V románe Niečo viac búra hranice medzi žánrami a otvára tínedžerskú literatúru všetkým vekovým kategóriám.

Piotr Socha: Včely

Nádherná bohato ilustrovaná kniha zo sveta včiel a včelárov vám ukáže, ako si náš najväčší symbol usilovnosti nažíva vo svojom magickom kráľovstve.

Juraj Červenák: Oceľové žezlo

Prvý diel veľkolepej historickej fantasy z čias Kyjevského kniežatstva, kedy na pozadí vojenských výprav kniežaťa Svjatoslava vznikla legenda o udatných bohatieroch.

Kamenné kníhkupectvá Martinus.sk

Obchodná 26
Staré mesto
Bratislava

OC Cubicon
Staré grunty 24
Bratislava

OC Galéria
Toryská 5
Košice

OC Galéria
Námestie republiky
Lučenec

M.R. Štefánika 58
pešia zóna
Martin

OC CENTRO
Akademická 1
Nitra

OC Forum
Námestie sv. Egídia
Poprad

M-park
Centrum 8
Považská Bystrica

SC Mirage
Námestie A. Hlinku 7/B
Žilina

Pozývame vás na besedy

POPRAD

V. Homolová Tóthová

autorka knihy
Mengeleho dievča

piatok 7. 4. o 18:00

NITRA

Jozef Zelizňák

prekladateľ kníh Jo Nesbøa
a sprievodca CK BUBO

štvrtok 27. 4. o 17:00

všetky besedy nájdete na:
www.martinus.sk/besedy